

TAKO GOVORI GOSPOD

Tako govori Gospod

Uvod

Pred nama je prikaz 12 malih proroka. Naziv "mali" potiče od Vulgate, prevoda Svetoga pisma na latinski jezik, i ne označava manje vredne proročke knjige, nego male proročke knjige po obimu u odnosu na "velike" proroke, kao što su Izaija, Jeremija, Ezekijel i Danijel. Zbirka pokriva razdoblje od oko 500 godina.

Većina ovih proroka je živela u vremenima teške krize kad su Izraelcima pretile velike sile oko njih, dok su bili u ropstvu, ili kad su se vraćali u svoju zemlju i obnavljali razrušeno. Sve jedno teže od drugoga! U takvim se danima ljudi mogu povući i prosto "zanemiti" ili pričati tek toliko da se nešto kaže. S ovim prorocima to nije bio slučaj. Njima je takođe bilo teško ali oni su prilike svog naroda gledali iz neke unutrašnje perspektive, bili su pozvani i morali su govoriti, opominjati, vraćati sa stranputice, ukazivati na Božju perspektivu, na izlaz iz nevolja i buditi nadu.

Što se tiče njihovog porekla bili su iz veoma različitih sredina: Mihej je bio seljak, Sefanija je bio kraljevskog porekla, Zaharija je bio iz svećeničke porodice, a Amos pravi laik u tom zvanju.

Neki su pozvani u mladosti (Jona), neki u zreloj dobi (Amos), a neki u starosti (Hagaj). S druge strane neki su prorokovali gotovo celog života, dok su drugi za samo nekoliko meseci ispunili svoj zadatak (Hagaj, Jona). Ipak, svi su bili sigurni da im je došla "Reč Gospodnja", da imaju poziv i nalog od Boga. To je njihovim porukama davalo težinu, a njima lično hrabrost. Hošea i Jona su na svom vlastitom životu iskusili šta je Božja ustrajna ljubav, Amos i Mihej su Boga doživeli kao apsolutnu pravdu, dok se Malahije dojmila Božja svudaprisutnost.

Bili su različitog porekla i različitih karakternih osobina, ali Bog je radio kroz njih na veoma originalne načine.

Pomoću malih istorijskih objašnjenja bolje ćemo razumeti neke njihove govore, koji nam inače mogu zvučati čudno. Irna tu i neobičnih slika koje su nerazumljive, a proroci se čine strogi i samouvereni, ipak, mora da im nije bilo lako. Mnogi od njih su patili najavljujući kazne, a bilo ih je i koji su hteli pobeći od svog zadatka /Jona!/.

To je tako bilo uvek. Setimo se Mojsija na samom početku Starog zaveta. Rekao je Bogu: "Tko sam ja da se uputim faraonu?" (Izl. 3,11) i dobio je pomoć u Aronu, ali je išao, a na samom kraju Evanđelja Petar je hteo da se malo obazre oko sebe kad je dobio nalog /da vidi što će raditi Ivan/ pa je čuo Isusovu tvrdu reč: "Što se to tebe tiče. Ti me slijedi". (Iv. 21,22) ali ovi su ljudi radili šta je Bog od njih tražio.

Bog poneke ljude stvarno želi iskoristiti u svojoj službi. Uvažava njihove posebnosti i za svakog ima neki drugi zadatak, ali je važno da svi poznajemo svoje vreme, da uočavamo prilike i neprilike u kojima smo, ali isto tako da idemo kroz život otvorenih očiju i dobro obavješteni. Tako su živeli i ovi mali proroci. Imali su poruke za svoje vreme, ali neke od njih su večne i mogu i nas mnogo poučiti.

HOŠEA - PROROK BOŽJE LJUBAVI

Uvod

"Idi i oženi se prostitutkom i izrodi bludničku djecu " Da je to rekao prijatelj prijatelju, posumnjalo bi se u njegove iskrene namere i njegov moral. Kad to Bog naređuje jednom od svojih proroka, čoveku pamet da stane. Zbog čega Bog to naređuje kad oštro kažnjava blud i nemoral? Zbog čega bi to bilo korisno kad se, naprimer, u Novom zavetu često naglašava, kako oni koji stoje u Božjoj službi, treba da imaju uzornu porodicu, moralan život, itd? Zbog ovog zahteva kojeg je Bog postavio proroku Hošei sve nam postaje smušeno, neshvatljivo. Evo citata: *"Početak riječi Jahvinih Hošei. Jahve reče Hošei: "Idi, oženi se bludnicom i izrodi djecu bludničku, jer se zemlja bludu odala, odmetnuvši se od Jahve"* (Hoš. 1,2)

~ Neobičan zahtev neobičnom proroku Hošei. A ova knjiga stoji na početku zbirke "Malih proroka", odnosno ona je jedno od prvih proroštava koje imamo zapisano. Bilo je proroka i ranije. Samuel, Ilija, Elizej i ostali, ali oni nisu pisali svoje govore. Neko drugi je opisao njihova dela. Ovde iza proroka ostaje čitava knjiga. Pisao ju je Hošea osobno ili neki od njegovih učenika i mi želimo proniknuti u njene poruke.

Božja poruka upućena ljudima retko je išla kroz ovoliku patnju, i muku samog nosioca, kao što je to slučaj s Hošecom. Veća trpljenja je podnio jedino Isus. Njih dvojica, Isus i Hošea su se izjednačili s porukom koju su nosili. Osetili su je, na vlastitoj koži i to veoma snažno, jasno, uverljivo, teško, tragično. Zbog toga neki s pravom Hošeinu poruku nazivaju "Hošein krst". On je doista imao težak život i tešku službu. Sigurno je prolio mnoge suze doživljavajući svoju poruku. Znao je uverljivije od bilo kog drugog proroka što znači doživeti patnje u Božjoj službi.

Osoba

Ime "Hošea" se često susreće u Bibliji (Br. 13,8; II. Kr. 15,30; I. Dn. 27,20; Neh. 10,23 itd). Ime znači "Spasenje" i možda je ovo bila Božja providnost da roditelji daju svom detetu ovo ime jer će se kasnije kroz njega Bog objaviti kao Bog spasitelj.

Vreme

Prorok Hošea je živio "za vreme Uzije, Jotama, Ahaza Ezekije. kraljeva Judinih i za vreme Jeroboama sina Joaševa"

Ovo je prilično dugo razdoblje ali je Hošea verovatno aktivno radio od 782. do 741. godine pre Kr. Rođen je u Severnom kraljevstvu i u proroštvima se oseća njegova briga za ovu državu i ovaj narod. Savremenik mu je bio Amos iz Judinog kraljevstva. Cela prorokova porodica je učestvovala u proricanju. Dok su ostali proroci govorili u slikama, vizijama, Hošeina porodica je jedan govor, priča, poruka, upoređenje. Prema Božjoj zapovesti spomenutoj na samom početku, Hošea je dobio nalog da se oženi prostitutkom. To znači da je već prije ženidbe mogao očekivati neverstvo. I zaista. Žena mu je rodila troje dece i onda ga napustila. Verovatno se prodala da bude robinja - suložnica (druga žena) nekoga čoveka. Kad je Hošea ponovo pozvao svoju ženu k sebi morao ju je otkupiti. Kaže u 3, 1-3: "Potom mi Jahve reče: "Idi opet, ljubi ženu koja drugog ljubi i čini preljub, kao što Jahve ljubi djecu Izraelovu, dok se oni drugim bogovima okreću i žude za kolosima od gvožđa". Ja je tada kupih za petnaest srebrnika, za homer i letek ječma, i

rekoh joj: "Za mnogo dana ostat ćeš mi povučena, nećeš se odavati bludu ni podavati nikojem čovjeku, a ni ja neću k tebi prilaziti." Sve je ovo neobično ali je Bog tako zahtevao jer je za to imao određene razloge.

Prilike

Treba nešto reći o prilikama u Hošeino vreme, da bismo mogli shvatiti zbog čega je služba ovog proroka bila baš ovakva. Hošea je živio u zadnjim godinama postojanja Severnog kraljevstva. Mogućnost je da je čak i doživio okupaciju i ropstvo 721. godine. Jeroboam II je bio kralj 782-741 ali je Hošea nastavio proricati i za vreme Jeroboamovih naslednika (1,1). U Jeroboamovim rukama država je bila čvrsta i stabilna, i čak su i granice proširene (II Kr. 14,25; Amos 6,14). Priklučen je Hamat i neke druge pokrajine, ali je posle smrti došlo do bezvlašća i nereda u državi. Jeroboamov sin Zaharija je vladao samo šest meseci. Onda su ga ubili. *"Šalum, sin Jabešov, uroti se protiv njega; udario ga je i usmrtio u Jibleamu, te se zakraljio mjesto njega."* Šalum je ostao na prestolu jedva /mesec dana. Kako se saznaje iz II. Kr. 15,19, general Menahem, komandant trupa u Tersi je ubio Zahariju i preuzeo vlast.

Da bi osigurao svoj položaj Menahem poziva u pomoć asirskog kralja Tiglat Pilesara III a ovaj koristi slabost i nameće danak Taj savez je trajao pet godina - do Menahemove smrti. Nasledio ga je sin Pekahja. Izgleda daje generalu Peki smetao savez s Asirijom jer je smatrao daje savez s Egiptom bolji. *"Efrajim je kao golubica plaha i bez razuma; oni pozivaju Egipat, idu u Asiriju."* (Hoš. 7,11) Peka je pored ovoga sklopio savez sa sirskim kraljem Razimom i zajedno su kovali planove da okupiraju Judu verovatno su u kraljevskoj porodici imali nekoga saveznika jer ga prorok Izaija spominje u Iz.7.

Izgleda da su u Izraelu postojale dve partije. Jedna je težila savezu sa Asirijom, druga savezu s Egiptom (Oz. 7,11). Prorok stvaranje partija tumači kao odstupanje od Boga. Jedini oslonac treba biti Bog a ne politika. *"... jer otidoše Asircu, divljem magarcu što sam živi! Efrajim obdaruje milosnike"*. (Hoš. 8,9) Pomoć ne dolazi od neke vojne sile nego od Boga.

Verske prilike nisu bile za pohvalu. Pored hrama u Jeruzalemu, na mnogim mestima po celoj zemlji su građeni oltari i svetišta, i prinošene žrtve. Najčešće je to bilo štovanje hananskih bogova koje su Izraelci prihvatili jer su bili primamljivi zbog slobode i mogućnosti za raskalašan život pod vidom štovanja boga. U vreme Hošeje je bilo mnogo ovakvih "dodatnih" hramova u kojima se štovao Bog Jahve. Njega su predstavljali likovima bikova jer je ovo štovanje uveo Jeroboam I. Počelo je to davno: *"Jeroboam reče u svom srcu: "Sad bi se kraljevstvo moglo vratiti domu Davidovu. Ako ovaj narod bude nastavio uzlaziti u Dom Jahvin u Jeruzalemu da prinosi žrtve, srce će se naroda vratiti svome gospodaru, Roboamu, kralju judejskome, i mene će ubiti". Pošto se kralj posavjetovao načini dva zlatna teleta i reče narodu: "Dosta ste uzlazili u Jeruzalem! Evo, Izraele, tvoga boga koji te izveo iz zemlje egipatske". Zatim postavi jedno tele u Betelu, a drugo smjesti u Dan. To je bila prigoda za grijeh: narod je odlazio jednome u Betel i drugome u Dan. I podiže Jeroboam hram na uzvišicama i postavi iz puka svećenike koji nisu bili sinovi Levijevi. Zatim je Jeroboam uveo blagdan u osmom mjesecu, petnaestoga dana tog mjeseca, kao što je blagdan koji se slavi u Judeji, i uzađe k žrtveniku. Tako je učinio u Betelu, žrtvujući teocima koje je načinio. U Betelu je postavio i svećenike uzvišica što ih bijaše podigao."* (I Car. 12, 26-32).

Hošeino vreme:

"Svojom zloćom razveseljuju kralja, a knezove podlošču svojom. Svi su oni preljubnici, kao peć su ražarena koju pekar više ne potpaljuje kad zamijesi tijesto pa dok ne ukisne. U dan kralja našega knezovi obolješe od žestine vina, a on ruku pruža pijanima. U zavjeri srce im se žari poput peći; svu noć njihova jarost drijema, ujutru se razgara ko plam ognjeni; poput peći svi se raspalili te proždiru svoje suce. Padoše svi njihovi kraljevi, a nijedan od njih zazvao me nije." (Hošea 7, 3-7)

"Poći ću, vratiti se na svoja mesta, dok krivnju ne priznaju i lice moje ne potraže; kad u nevolji budu, iskat će me." (Hoš.5,15)

Narodni knezovi su zastranili prvi:

"Knezovi judejski postadoše poput onih što razmiču međe; na njih ću ko vodu gnjev svoj izliti, Efrajim je tlačitelj; on pravdu gazi, jer mu se svidjelo ići za ništavilom. A ja ću biti poput moljca Efrajimu. kao gnjilež kući Judinoj. Tad je Efrajim svoju bolest vidio, a Juda ranu svoju; i pođe Efrajim u Asiriju, obrati se Juda velikome kralju; ali on vas neće iscijeliti, niti vam ranu vašu zaliječiti. Jer kao lav ću biti Efrajimu, kao lavić domu Judinu; ja, ja ću razderati i otići, odnijet ću i nitko neće spasiti. Poći ću, vratit ću se na svoje mjesto, dok krivnju ne priznaju i lice moje ne potraže; kad u nevolji budu, iskat će me."(Hoš. 5. 10-15)

Na taj način je štovanje Boga izgubilo obeležja štovanja koje je opisano u Mojsijevim knjigama i dobilo svoj praktični oblik za vreme Davida.

Štovanje kananskih bogova je bilo omiljeno u Jevreja i čak su i Boga Jahvu zvali "Baali" što znači "Moj Gospode". Na taj način se štovanje Boga Jahve sasvim stopilo sa štovanjem tuđih bogova. Svetišta koja su postojala, zbog prirode štovanja Bala. bila su ujedno i izvori nemorala. Ljudi su se okupljali u određene dane u godini obično u oktobru, prinosili žrtve, obavljali svoje verske dužnosti i njih upotpunjavali odnosom s devojkama koje su služile u ovim svetištima kao sveštenice bogova. Zbog toga je osuda nemorala česta tema ove knjige: *"Jest će, ali se nasitit neće; bludničit će, ali se neće množiti, jer oni su prestali štovati Jahvu - blud, mošt i vino zarobiše im srce. Narod moj savjet traži od drva, palica mu njegova daje odgovore: jer duh razvratni njih zavodi, te se od Boga svoga bludu odaju. Oni žrtvuju na gorskim vrhuncima i na bregovima pale kad, pod hrastom. jablanom i dudom; jer je tako lagodno pod njihovom sjenom. I zato, odaju li se vaše kćeri bludu. čine li preljub vaše nevjeste, neću vam kazniti kćeri što bludniče, niti nevjeste vaše što preljub čine, jer oni sami idu nasamo s bludnicama i žrtvuju s milosnicama hramskim. Tako, bez razuma narod u propast srlja!*

Ako li se ti bludu odaješ, Izraele, neka bar Juda ne griješi! I ne idite u Gilgal, ne penjite se u Bet Aven, ne kunite se "živoga mi Jahve". (Hoš. 4, 10-15). Nemoral u hramovima je bio sastavni deo bogoštovlja.

Bog sve to vidi i oštro osuđuje:

"Poznajem ja Efrajima, Izrael mi nije sakriven: da, Efrajime, bludu si se odao, okaljao si se, Izraele. Ne daju im djela njihova da se Bogu svome vrate, jer je duh bluda među njima; oni Jahve ne poznaju." (Hoš. 5, 3-4)

Već je rečeno da je prorok bio uključen u službu sa celom porodicom na jedan doista neobičan način. Sve to što se dežavalo između njega i njegove žene bila je jedna poruka. Tragedija koja se odvijala u njegovoj porodici je bila slika one velike tragedije koja se dešavala između Boga i Izraelaca. Neverstvo njegove žene Gomere slika je neverstva Izraelaca prema Bogu. Hošeina ljubav prema nevnoj ženi: *"Potom mi Jahve reče: "Idi opet, ljubi ženu koja drugog ljubi i čini preljub, kao što Jahve ljubi djecu Izraelovu, dok se*

oni k drugim bogovima okreću i žude za kolačima od grožđa." (3,1) je slika Božje ljubavi prema Izraelcima. Hošea je oprostio svojoj ženi kad ga je napustila i opet je uzeo za ženu. Čak je bio voljan i da plati za njen otkup. " i rekoh joj: "Za mnogo dana ostat ćeš mi povučena, nećeš se odavati bludu ni podavati nikojem čovjeku, a ni ja neću k tebi prilaziti." Jer mnogo će dana sinovi Izraelovi ostati bez kralja i bez kneza, bez žrtve i bez stupa, bez oplečka i bez kumira. Poslije toga, sinovi će se Izraelovi vratiti, tražit će Jahvu, Boga svoga, i Davida, svoga kralja; sa strahom će pristupiti k Jahvi i k njegovim dobrima, na kraju dana." (Hoš. 3, 3-5)

Poruka

Kroz buru koja ga je zahvatila nesrećnom ženidbom, prorok Hošea dolazi do nekih dragocenih spoznaja. One su jasne i kao poruka njegovom vremenu i daljim pokoljenjima. Objava koju donosi ljudima u punoj je meri moguća samo kad je doživljena. To je u Novom zavjetu postalo posebno jasno. Bog se objavljivao i ranije na različite načine ali je njegova objava u Isusu Kristu bila potpunija od bilo koje druge. Takva objava preobražava ljude, umesto da ih samo uzbuđuje. Toje činjenica i sada kad se drugima objavljuje Božja volja. Prenošenje poruke može biti zanimljivo, može zainteresovati ljude ili ih čak i uzbuditi ali ih neće menjati, ali samo doživljena objava menja ljude. Ovo je **prva** poruka proroka Hošee.

Druga poruka je da je ljubav o kojoj prorok govori stvarna samo kad je prikazana na delu. Ma koliko Hošeina nesreća u braku bila velika, pravi i jedini uticaj na ženu bila je ljubav. Bog govori za Izraelce:

"Da, rekla je: Trčacu za svojim milosnicama, za onima koji mi daju hleb i vodu, moju vunu i lan, ulje i moje piće" Trčace ali ih neće pronaći. Tada će reći: "Vratiću se prvame mužu, jer sam prije bila srećnija nego sada". (Hoš. 2,9)

Bog je ljubio svoj narod i on će prije ili kasnije uvideti da je najbolje vratiti se Bogu jer je njegova ljubav najveća i najtrajnija.

"Dok Izrael bijaše dijete, ja ga ljubljah, iz Egipta dozvah sina svoga." (11,1)

"Asirac nas neće izbavljati, i nećemo konje više jahati, niti ćemo djelovati rukom svojih govornika: Bože naš! jer u tebe sirota milost nalazi." (14,4)

Prorok Hošea je u svakom svom postupku iskazivao ljubav prema svojoj nevernoj ženi. I premda bi mnogi drugi muževi digli ruke od takve žene Hošea ju je ljubio istinski i snažno. Na taj način svedoči o postojanoj Božjoj ljubavi prema Izraelu. I Bog očekuje promenu: "*Poslije toga, sinovi će se Izraelovi vratiti tražit će Jahvu, Boga svoga, i Davida, svoga kralja; sa strahom će pristupiti k Jahvi i k njegovim dobrima, na kraju dana.*" (3,5) Može ovo biti neshvatljivo ali je Hošea doživio Božju ljubav i shvatio da bi takva ljubav prema ženi Gomeri bila verna slika Božje ljubavi prema narodu (3,1). Izraelci Hošeinog vremena su ljubili drugo a ne Boga. Voleli su kolače od grožđa (3,1), sastavni deo žrtvenog rituala bogu Balu; više su voleli bezakonje nego pravdu: "*Grijesima mog naroda oni se hrane, duša im hlepi za bezakonjem njegovim.*" (4,8), zavoleli su plaću prostitutke. "*Ne raduj se Izraele ne kliči ko drugi narodi; bludu se oda, jer, ostavivši Boga svoga, zavolio si plaću bludničku po svim gumnima žitnim.*" (9,1) i sramotno štovanje bogova: "*Kao grožđe u pustinji nadoh ja Izraela, kao rani plod na smokvi vidjeh oce vaše; oni dođoše u Baal Peor, posvetiše se sramoti i postadoše grozote kao ljubimci njihovi.*" (9,10).

Nikada nije prestala Božja ljubav prema ovom narodu i Hošea govori o novom savezu, novim "zarukama" i novom "braku" kad će se sve postaviti na drugu osnovu. Netaće neposlušnosti i nevernosti: *"Uklonit ću joj iz usta imena baalska, i neće im više ime spominjati."* (2,19). Bogu nije teško oprostiti jer ljubi. Naglašava kako je ljubio od davnina (11,1) i kako je na sve moguće načine pokušavao da zadobije ljubav naroda:

"Užima za ljude privlačio sam ih, konopcima ljubavi; bijah im ko onaj koji u čeljustima njihovim žvale opušta; nad njega se saginjah i davah mu jesti." (11,4). Da on nije Bog i da ne ljubi, odavno bi zaboravio ljude ili ih čak i uništio. Zbog toga obećava punu ljubav (14,4).

To je druga poruka koja doseže sve do našega vremena. Samo zato što nas Bog ljubi mnogo oprašta.

Treća poruka. Prorok Hošea govori o Božjoj ljubavi i o pozivu za povratak ali za to postoji jedna osnova a to je savez s patrijarsima i s narodom u vreme Mojsija. Evo nekoliko izrazitih mesta o Božjoj ljubavi:

"Nek žrtvuju klanice što mi ih prinose, nek samo jedu meso! Jahvi se ne mile. Odsad će se spominjati bezakonja njihova i njihove će kazniti grijeh: u Egipat će se oni vratiti." (8,13)

"Neće više živjeti u zemlji Jahvinoj, Efrajim će se vratiti u Egipat i nečista će se jela jesti u Asuru." (9,3)

"U zemlju egipatsku on će se vratiti, Asirac će mu kraljem biti, jer se ne htjede vratiti k meni." (11,5)

"A ja sam Jahve, Bog tvoj sve od zemlje egipatske: drugog Boga osim mene ne ljubi! Osim mene nema spasitelja." (13,4)

"Kako da te dadem, Efrajime, kako da te predam, Izrael! Kako da te dadem kao Admu, da učinim s tobom kao Sebojimu? Srce mi je uznemireno, uzavrela mi sva utroba: neću više gnjevu dati maha, neću opet zatirati Efrajima, jer ja sam Bog, a ne čovjek; Svetac posred tebe - neću više gnjevan dolaziti!" (11,8-9)

Posebno je zanimljiv ovaj odjeljak:

"Efrajim pase vjetar, za vjetrovom istočnim trči cio dan, sve više je laži njegovih i nasilja. Savez sklapaju s Asirijom, ulje nose u Egipat. S Izraelom ima Jahve parnicu, kaznit će Jakova prema postupcima, vratit će mu po djelima njegovim. Već u krilu materinu brata je potisnuo, u snazi muževnoj s Bogom se borio. S Anđelom se borio i nadvladao ga, plakao je i zaklinjao ga. Našao ga je u Betelu i ondje mu je govorio. Da, Jahve, Bog nad Vojskama, Jahve je ime njegovo." (12,2-6)

To znači da Hošeina poruka ne počiva na njegovim razmišljanjima, zaključcima, pretpostavkama nego na Božjoj poruci a ona ima svoje osnove u ranijim događajima. Kad Bog polaže pravo na ljude, kad od njih zahteva poslušnost, kad ih poziva to nije bez osnove. Ljudi su njegova stvorenja, njegovo vlasništvo. Posebno je to posle Isusove smrti i uskrsnuća jer je on otkupio ljude koji su bili prodani pod greh.

Četvrta poruka. Bez obzira na krivce, na opterećenost, Bog prima ljude i oprašta im. Osnovni zahtev je da ljudi traže Boga. Šesto poglavlje veoma snažno naglašava ovu misao. Iako su ljudi skrivili, Bog "neće dati maha svojoj srdžbi" jer je on Bog a ne čovek, što znači da ne postoji žed za osvetom, nego njegova pravda, koja sve oprašta.

Hošea je prorok Božje ljubavi u punom smislu. Ono što je svojim životom pokazao, je činjenica koja obraća svakoga čoveka. Bog ljubi sve ljude a ljudi uzimaju sebi slobodu da idu svojim putem. Ova Hošejina poruka je u NZ postala još jasnija i prihvatljivija.

Pitanja

Naučiti redosled 12 malih proroka

Opisati prilike u Hošeino vreme

Šta se na temelju ove knjige može reći o Hošei i njegovom braku?

Šta je bila poruka takvog braka?

Uporediti Hošeinu službu s Isusovom

Kakva je poruka ove knjige za naše vreme?

Naučiti: Hošea 6,3

JOEL - PESNIK

Uvod

Kako bismo samo rado hteli da o ovim ljudima čije poruke čitamo znamo mnogo više! Hteli bismo da znamo tko su, kako su živeli, kakvi su bili. Da bar znamo poneku privatnu crtu, neku zgodicu iz porodičnog života, a upravo toga veoma često nema. Mnogi biblijski ljudi nam nisu ostavili o svom privatnom životu ama baš ništa osim što se posredno može zaključiti iz njihovih knjiga. Privatani život nije zanimao ljude onoga vremena. Njih su zanimale poruke, ono šta neko ima da preda drugima. Možda su zbog toga izostali podaci o piscima. Sasvim je moguće da je posredi i drugi razlog. Biblijski su ljudi dolazili u ime Gospoda Boga. Božja poruka je bila važna a oni su ostajali postrani, neupadljivi, neprimetni. Nikakva njihova privatna stvar nije smela skrenuti pažnju s Božje poruke. Tako nam je uskraćeno zadovoljstvo da znamo više o ovim ljudima, ali nam zato nije uskraćena svežina i bistrina poruke koju su ovi ljudi donosili.

"Jahve je Bog" znači ime proroka Joela. Kaže u 1,1, da je bio Petuelov sin, verovatno isto ime kao u Post. 22, 22-23; Batuel. Dakle, Joel ili Petuel. Izgleda daje ime Joel bilo omiljeno jer se od Samuela do Nehemije spominje čak 12 ljudi s tim imenom (napr. I Sam. 8,2; I Dan. 4,36; 7,3; 9,38; 15,7; 27,20; itd.). Iz knjige se saznaje da je Joel veoma dobro poznavao Jeruzalem i hram, što navodi na zaključak da je živio u ovom gradu i često bio u hramu.

Vreme

Joel ne spominje ni jednu godinu, ali ni jedan značajan događaj na osnovu kojega bi se dalo sa sigurnošću zaključiti kada je živio. Ljudi u ono vreme nisu imali jedinstveno brojanje godina nego su godine brojali prema značajnim događajima kao što su promene na prestolu, propast države, ratovi, prirodne pojave, nesreće, suše zemljotresi, pošasti, kuga, glad, skakavci sl. služile su kao oznake za brojanje vremena.

Značajan i uočljiv odeljak je u 3,1-6:

"Poslije ovoga izliti ću Duha svoga na svako tijelo, i proricat će vaši sinovi i kćeri, vaši će starci sanjati sne, a vaši mladići gledati viđenja. Čak ću i na sluge i sluškinje izliti Duha svojeg u dane one. Pokazat ću znamenja na nebu i zemlji, krv i oganj i stupove dima. Sunce će se prometnut u tminu, a mjesec u krv, prije nego svane Jahvin dan, velik i

strašan. Svi što prizivaju ime Jahvino spašeni će biti, jer će na brdu Sionu i u Jeruzalemu biti spasenje, kao što Jahve reče, a među preživjelima oni koje Jahve pozove."

U ovim stihovima se spominje zao udes koji je zadesio Judejce kada su bili porobljeni i sasvim je moguće da Joel misli na događaj opisan u II Ljet. 2,1-18. Ako je tako onda je Joel prorokovao za vreme Jorama a to je oko 850 god. pre Kr. Na taj način je Joelova knjiga jedna od najstarijih proročkih knjiga. Neke pojedinosti podupiru tvrdnju da je Joel živio oko 850 g. pre Kr.

1. Zbog proliivanja nevine krvi, predviđa se kazna za Egipat i Edom. Verovatno se ovde misli na napad egipatskog faraona Šišaka za vreme Roboama: "Pete godine Roboamova kraljevanja egipatski kralj Šišak navali na Jeruzalem". (I Kr. 14,25) i na pobunu Edomaca za vreme Jorama: "U njegovo se vrijeme Edomci odmetnuše ispod judejske vlasti i postaviše sebi kralja". (II Kr. 8,20)

2. Ne spominje se štovanje Bala, a za Joasove vladavine ona nije postojala zahvaljujući uticaju svećenika Jojade. "Sedme godine Jehuova kraljevanja Joaš je postao kraljem, i kraljevao je četrdeset godina u Jeruzalemu. Majka mu se zvala Abija i bila je iz Beer Šebe." (II Kr. 12,2)

Prilike su se izmenile posle Jojadine smrti: "Poslije Jojadine smrti došli su Judini knezovi i poklonili se kralju. Tada ih kralj poče slušati. Judejci bijahu ostavili Jahvu, Boga otaca, i stali služiti ašerama i likovima; došla je Božja srdžba na Judejce i na Jeruzalem za tu krivicu. Slao im je Bog proroke da ih obrate k Jahvi, oni su ih opominjali, ali oni nisu htjeli slušati. Tada Božji duh napuni Jojadina sina, svećenika Zahariju, koji staviš poviše naroda, reče: "Ovako veli Bog: Zašto kršite Jahvine zapovijedi? Zasto nećete da budete sretni? Kako ste vi ostavili Jahvu, i on će vas ostaviti." (II Dn. 24, 17-20)

3. Uočava se da svećenici ozbiljno drže do službe u hramu a to je bilo za vreme Joasa, opet zahvaljujući Jojadinom uticaju.

4. Ne spominju se dve moćne kraljevine - Asirija i Babilon. Ove dve kraljevine su snažno uticale na razvoj svetskih događaja dokle god su postojale i nije bilo moguće ne spomenuti ih kadgod se govorilo o svetskim zbivanjima. Znači, one još nisu postale svetske sile.

5. Stil Joelovog naučavanja je jednostavan što ukazuje da prije njega nije bilo pisanih proročkih knjiga.

Ovo su neke od pojedinosti koje ukazuju na mogućnost da je Joelova knjiga jedna od najstarijih proročkih knjiga.

Prema drugom mišljenju, Joelova knjiga je pisana oko 500. godine. Na primer, Joel uopšte ne spominje Severno kraljevstvo što neke navodi na zaključak da ono u vreme Joela više nije postojalo. Time se objašnjava i izostanak bilo kakvog podatka o Asiriji i Babilonu. Takođe, u 3,6 se spominju Grci a oni dolaze na svetsku pozornicu tek oko 500-te godine.

Moguće je naći još podataka za kasnije vreme Joelove knjige kao što su jezik, sistem bogoslužnja u hramu, itd.

Nema potrebe da nas zbunjuje nejasnoća u pogledu vremena jer ono ne mora biti najvažnije. Poruka je svejedno kristalno čista a to je za nas najznačajnije.

Prilike

Neposredni razlog za pisanje ove knjige je najezda skakavaca. Nju Joel u 2, 6-11 opisuje izuzetno slikovito, pesnički: "Pred njima narodi dršću, i svako lice problijedi. Skaču ko junaci, ko ratnici se na zidove penju. Svaki ide pravo naprijed, ne odstupa od svog puta. Ne tiskaju jedan drugog. već svak ide svojom stazom. Padaju od strijela ne kidajuć redova.

Na grad navaljuju. na zidine skaču, penju se na kuće i kroz okna ulaze poput lupeža. Pred njima se zemlja trese, nebo podrtava, sunce, mjesec mrčaju, zvijezdama se trne sjaj. I Jahve glas svoj šalje pred vojsku svoju. I odista, tabor mu je silno velik, zapovijedi njegove moćan izvršitelj. Da, velik je Jahvin dan i vrlo strašan. Tko će ga podnijeti?"

Naježda skakavaca je bila jedna od najtežih nesreća koje su znale zadesiti ljude. Kad Bog upozorava Izraelce u Pon.Z. 28 na kazne kojima će ih kazniti ako budu neposlušni, spominje i skakavce: "Mnogo ćeš sjemena baciti u polje, ali ćeš malo žeti, jer će ti urod skakavci ogolijevati." (st. 38) Ovo nije bila malena kazna i zbog toga je jedna takva naježda bila dovoljna da je Joel upoređi s Gospodnjim danom, a Gospodnji dan je u Starom zavetu najčešće bio dan Božjega suda. Dolazak skakavaca se objavljivao kako se objavljuje dolazak strane vojske ili bilo kakve druge nesreće.

Skakavaca je u ono vreme bilo više vrsta a neke od njih su bile prava propast. Postojbina ovih skakavaca je današnji Sudan. Mlad skakavac prođe kroz nekoliko stepena razvoja i u zadnjem mu izrastu krila. Biolozi tvrde da ujednom vremenu skakavcima ovlada moćan lutajući instinkt i oni polaze na put, u jatima, ne odvajajući se i ne menjajući pravce. Rojevi skakavaca mogu biti toliko veliki da se od njih zamrača nebo kao od oblaka. Visoka temperatura im daje posebnu živost pa su u stanju da lete 2-3 dana bez zaustavljanja. Dok ih drži njihov lutajući instinkt u stanju su da pređu do 3,500 km, a onda nestaju u moru. ili u pustinji. Ali, iza njih ostaje pustoš.

Kako i prorok Joel opisuje u 2,6-11, skakavci ne znaju za prepreke. Veru se preko stena, plivaju preko vode, ili jedan preko drugog, a zbog ogromnog mnoštva i savremena hemijska sredstva malo pomažu. Pokušalo se s trovanjem bilja ali svaki skakavac mora da popase neku biljku da bi se otrovao. Rovovi napunjeni vodom takode ne pomažu a i vatrena barijera nije dovoljna prepreka. Pokazalo se da je najbolji lek da se skakavci uništavaju dok su larve. Postoje instituti koji nastoje da pronađu najbolji lek protiv ove opasnosti. Izvesna rešenja postoje ali je do pune pobeđe još dug put. Naglašeno je da se naježda skakavaca smatra jednom od najvećih nesreća jer ju je nemoguće sprečiti, a pričinjava veliku štetu. Skakavci se čak zavlače u kuće i jedu sve što je zajelo. Kako su ljudi u ono vreme bili potpuno bespomoćni u pogledu odbrane, ova vrsta nesreće im je ulivala jezu.

Jedna naježda skakavaca je bila razlog da Joel napiše svoju knjigu. Ni jedna pojedinost koju on daje nije bez podloge. Skakavci u letu stvaraju šum sličan velikom vodopadu, zamračeno nebo čini da ljudi dobijaju utisak da sunce zalazi. ništa im ne može stati na put, uništavaju sve, a kad ih vetar baci u more, uginu, talasi ih izbace na obalu pa se nadaleko širi nesnosni smrad, i ta ogromna masa mrtvih skakavaca postaje leglo zaraza.

Naježda o kojoj Joel govori donela je pravu pustoš jer u 1,13 kaže da nije bilo čak ni šta da se prinese u hramu na žrtvu: "Svećenici, opašite kostrijet i tužite! Službenici žrtvenika, naričite! Dodite, prenoćite u kostrijeti, službenici Boga mojega! Jer iz Doma Boga našeg nesta prinosisnice i ljevanice!" Ali, naježda nije bila konačan cilj Joelove poruke. Ona je ljude uverila da Bog sve može i da kažnjava strašno, ali Joel kaže da će Gospodnji dan biti još strašniji. Bog će doći da sudi i ljudi se mogu osloboditi kazne samo ako se ponize, ako poste, kaju se i napuste praksu, koja se protivi Bogu:

"Između trijema i žrtvenika neka tuže svećenice, sluge Jahvine. Neka mole: "Smiluj se, Jahve, svojem narodu! Ne prepusti baštine svoje sramoti, poruzi naroda. Zašto da se kaže među narodima: Gdje im je Bog?" Tad Jahve, ljubomorani na zemlju svoju, smilova se svom narodu." (2,17-18)

Nesreće koje mogu zadesiti narode mogu biti u vezi s neposlušnošću ljudi, a poželjno je da upute ljude na kajanje.

Poruka

(2,28-32) "Posle ovoga . . . "Posle Božjega suda, posle Gospodnjeg dana. Moguće je pomisliti da je sve ovo što Joel govori predskazanje velike propasti na kraju sveta kad će Bog suditi svima. Moguće je pretpostaviti da će neposredno pred Drugi dolazak Isusa Krista doći do opšteg probuđenja. Ali, apostol Petar citira ovo Joelovo predskazanje i iz njegovog govora se zaključuje da je imao u vidu isključivo Dan Duhova.

Dobra koja Bog obećava duhovne su prirode, ali ona dolaze posle pritiska koji su ljudi osetili. Duh kojega će Bog dati je Duh mudrosti, duh pouzdanja u Božju volju. Toje i duh poslušnosti. (Jer. 24,7; 31,33; 32,29; Ez. 11,19; 36,27; 39,29; Iz. 32,15; 44,3): I drugi proroci govore o Danu Duhova: *"I dat ću im srce da me poznaju da sam ja Jahve, da budu narod moj, a ja Bog njihov, jer će se oni svim srcem svojim opet k meni obratiti."* (Jer. 24,7) *"I ja ću im dati novo srce i nov ću duh udahnuti u njih: iščupat ću iz njih njihovo kameno srce i stavit ću u njih srce od mesa,"* (Ez. 11,19) *"dok se na nas ne izlije duh iz visina. Tad će pustinja postat voćnjak, a voćnjak se u šumu pretvorit"* (Iz. 32,15).

"Jer na žednu ću zemlju vodu izliti, i po tlu sušnome potoke. Izlit ću duh svoj na tvoje potomstvo, i blagoslov na tvoja pokoljenja." (Iz. 44,3)

Što je naglašeno da će izliti Duha na svako telo, ne treba tumačiti da će svi ljudi spoznati Boga. Ispravnije je tumačiti da će Boga poznati ljudi različitih slojeva društva. To se pokazalo kao ispravno već u prvom veku kad su u Isusa verovali ljudi različitih polova, klase i naroda. Treba samo proučiti Dela apostolska.

Spoznaja Božje volje nije prednost samo nekih. Bog se ne objavljuje samo muškarcima. Već u SZ je bilo žena proroka. Zbog toga prorok ovde naglašava da će devojke, tj. ženski rod, takođe učestvovati u spoznaji i objavi Božje volje. Proricanja o kojima je ovde reč poruke su koje ljudi dobijaju od Boga pod posebnim uslovima. (I Sam. 10,10; Amos 3,8; Is. 8,11; Jer. 1, 5-7; 20,9). Najraniji zapisi o ovom su u I Sam. 10,10:

"Kad su naime došli u Gibeu, gle, dođe mu u susret povorka proroka, i duh Božji siđe na njega, i on pade u proročki zanos usred njih. " O suštini proricanja slikovito govori prorok Amos: "Lav riče: tko da se ne prestravi? Gospod Jahve govori: tko da ne prorokuje?"

(Amos 3,8) slično i Izaija: "Jer, ovako mi reče Jahve, kad me rukom uhvatio i opomenuo da ne idem putem kojim narod ovaj ide." (Is. 8,11). Posebno je slikovit prorok Jeremija:

"Prije nego što te oblikovah u majčinoj utrobi, ja te znadoh; prije nego što iz krila majčina iziđe, ja te posvetih, za proroka svim narodima postavih te. A ja rekoh: "Ah, Gospode Jahve, gle, ja ne umijem govoriti: dijete sam". A Jahve mi odvrati: Ne govori: "Dijete sam!" Već idi k onima kojima te šaljem i reci sve ono što ću ti narediti." (Jer. 1,5-7) Zatim, još obilatije i snažnije: "I rekoh u sebi: neću vise na nj misliti, niti ću govoriti u njegovo ime. Al' tad mi u srcu bi kao rasplamtjeli oganj zapretan u kostima mojim:

uzalud se trudih da izdržim, ne mogoh više." (Jer. 20,9)

I snovi mogu biti način da se sazna Božja poruka. Prorok Jeremija u 23,28; omalovažava snove a to znači da prema njima treba biti oprezan. Nisu svi snovi vredni jer ne nose Božju poruku. Svi ljudi sanjaju, bez obzira da li veruju ili ne. Zbog toga je opasno u svakom snu videti neku poruku. Sveto pismo zna za snove koji su bili Božja poruka (Post. 20,3; 28,12; 38, 5-9). Svakako da su ovi ljudi sanjali i inače. Kad Bog želi da nekome progovori kroz

san pobrinuće se za jasnoću sna i za ostalo što će učiniti da se obrati puna pažnja na poruku.

Spominju se i viđenja. Ona su poznata u Svetom pismu jer su ih ljudi često imali. (Iz. 6,1; Amos 3,8; Jer. 1,11; Ez.1,1).

Često se spominje Izajijino viđenje: "One godine kad umrije kralj Uzija, vidjeh Gospoda gdje sjedi na prijestolju visoku i uzvišenu. Skuti njegova plašta ispunjahu Svetište" (Iz. 6,1)

Neobično je i Jeremijino viđenje: "I dođe mi riječ Jahvina: "Što vidiš, Jeremija?" A ja ću: "Vidim granu bademovu". "(Jer. 1,11).

Još neobičnije Eze hijelovo: "Godine tridesete, četvrtoga mjeseca, petoga dana, kad bijah među izgnanicima na rijeci Kebaru, otvoriše se nebesa, i ja ugledah božanska viđenja." (Ez.1,1)

Imao ih je i Petar (Dela 10). Pavle (II Kor. 12,1-3) i Ivan (Otk. 1). Pavle kaže: "Ako treba da se hvalim – to, istina, nije uputno - pristupit ću k viđenjima i objavama Gospodnjim. Poznajem čoveka u Kristu koji prije četrnaest godina - ne znam da li s tijelom, ne znam da li bez tijela, to Bog zna bi uznesen do trećega neba. Za tog čovjeka znam - ne znam da li u tijelu, ne znam da li izvan tijela, to Bog zna - da bi uznesen u raj..." (II Kor. 12,1-3).

Viđenja postoje i danas. Njih imaju oni koji su bliski Bogu. Ta viđenja nisu isto što i halucinacije jer halucinacije dolaze od bolesne duše a viđenja imaju sasvim zdravi ljudi. Nama ljudima nije uvek lako proceniti koje je viđenje ispravno a koje nije. Možda bi jedan od kriterijuma bio da se ona prava viđenja ne prepričavaju. Njihova sadržina je sveta i "čoveku nije dozvoljeno da govori o njima" (II Kor. 12,1-3).

Ono što sledi dalje, dim, znači, itd. odnosi se na budućnost, i ne treba obavezno priključivati Danu Duhova. To nije učinio ni Petar. Ipak, zanima nas - Da li je Dan Duhova događaj koji pripada istoriji ili ga i mi možemo očekivati? Neki energično tvrde da je on moguć samo jedanput. Svako očekivanje da se taj događaj ponovi je uzaludno. Drugi tvrde daje Dan Duhova moguć i danas. Ako se uzme struktura, forma silaska Svetoga Duha, ako se uzme u obzir i istorijska vrednost Dana Duhova, to je doista moguće samo jednom. Crkva ne treba onakve znake kakve je trebao apostolski zbor, jer ona ima druge dokaze. Istorijski gledano, Dan Duhova kod učenika je bio prvi po redu, pa mu je u tom još jedna vrednost pored ostalih. Ali, ako se misli na probuđenja koja su u stanju da zahvate mase ljudi, onda je Dan Duhova moguć i danas. Istorija crkve zna za velika probuđenja koja su zahvatala cele narode. I ovo šta se danas dešava u nekim krajevima sveta nije ništa drugo do probuđenje, Dan Duhova. Samo, Božji se Duh objavljuje isključivo kako on hoće, i uvek je njegova objava uklopljena u postojeće prilike. Rečeno drugim rečima, oblik silaska je različit ali je sadržina ista. Crkvi našega vremena nedostaju snažni doživljaji silaska Svetoga Duha. Bog, Isus, Sveti Duh, živo svedočanstvo o Isusu, neuništivost Božje reči i ostale vrednosti su nam danas uglavnom strane, a to čini da je ceo naš život u Bogu "anemičan", bez nužne svežine. Možda će proučavanje ovoga teksta probuditi želju za ponovnom objavom Gospoda Boga.

Pitanja

1. Ponoviti redosled 12 malih proroka
2. Prikazati Joela i njegovo vreme

3. Kakvo je bilo stanje u Božjem narodu u Joelovo vreme?
4. Opisati Joelov prikaz najezde skakavaca
5. Koje su osnovne vrednosti Joelove poruke Jevrejima?
6. Joelova poruka nama?

Naučiti: Joel 4,18

AMOS - PROROK BOŽJE PRAVEDNOSTI

Uvod

Jesen je. Žetva je bila dobra pa su ljudi veseli. Upravo je narodna svetkovina u Betelu. To je mesto kuda Izraelci dolaze da prinose žrtve, mole se, i to već preko 100 godina. Godine su učinile svoje i Izraelci se skoro više i ne sećaju da postoji i pravi Bog, Jahve čiji je hram u Jeruzalemu. Za njih je ovo pravi bog kome se klanjaju u Betelu.

Usred dobrog raspoloženja, pojavljuje se neki jednostavno obučen čovek. Valda se popeo na neku malu uzvišicu da ga vidi što više ljudi i počinje da govori. Ljudi se sakupljaju oko njega jer su željni i neke senzacije. Treba im materijal kojeg će pričavati kod kuće. Zbog toga se oko ovog čoveka sjatilo mnogo ljudi. A on, - govori i govori...

Prvo govori protiv Damaska, glavnog grada tadašnje Sirije. Sirija je stalni neprijatelj Izraela, a Damask je glavni grad. Taj neznamac „pogađa žicu" i kaže: *"Ovako govori Jahve: Za tri zločina Damaska, za četiri zločina, odluka je neopoziva: jer su vrhli Gilead cijepom željeznim, pustit ću oganj na dom Hazaelov da sažeže Ben-Hadadove dvice; polomit ću zasune Damaska, istrebiti živalj Bikat Avena i žezlonošu iz Bet Edena; narod će aramski u ropstvo u Kir, veli Jahve Gospod."* (Amos 1, 3-5) Sirija i Severno kraljevstvo dugogodišnji takmaci a narod ova proricanja o kazni sluša s oduševljenjem. Raspoloženje prema ovom neznancu je sve bolje. On nastavlja da govori. Bilo je pet filistejskih gradova: Get, Gaza, Azot, Ekon i Ashalon i niko nije Izraelcima naneo toliko zla kao Filisteji. Od vremena sudija je dolazilo samo zlo; preko smrti prvog kralja Saula pa dalje.

Na redu su Filisteji. I neznamac govori. *"Ovako govori Jahve: Za tri zločina Gaze, za četiri zločina, odluka je neopoziva: jer odvedoše sve u izgnanstvo i Edomu predadoše, pustit ću oganj na zidine Gaze da dvice joj sažeže. Istrijebit ću žitelje ašdodske i žezlonošu iz Aškelona. Pružit ću ruku na Ekron da ostatak filistejski pogine, veli Jahve Gospod."* (Amos 1,6-8). Neznamac ne štedi reči. Predviđa propast svih pet gradova. Slušalaca je sve više. Odobravaju mu, dobacuju, ohrabruju ga.

Na obali Sredozemnog mora je Fenikija s dva moćna trgovačka središta, s Tirom i Sidonom. Nekada su ovi gradovi bili u prijateljskim odnosima s izraelskim kraljevima (I Kr. 5,1; 9,14), a sada su neprijatelji. Tir se bavi trgovinom trguje svim i svačim, a čak i robljem. Više se ne seća bratskog saveza i prodaje i Izraelce. Neznamac kaže: *"Ovako govori Jahve: Za tri zločina Tira, za četiri zločina, odluka je neopoziva: jer predade sve izgnanike Edomu i nisu se sjetili bratskog saveza, pustit ću oganj na zidove Tira da sažeže njihove dvice."* (Amos 1, 9,10). Da problem bude veći, Tir zarobljava Izraelce prodaje Edomcima, Ezavovim potomcima. Tako se jaz između ova dva bliska naroda proširuje. Ni Edomci, Ezavovi potomci nisu pošteđeni: *"Ovako govori Jahve: Za tri zločina Edoma, za četiri zločina, odluka je neopoziva: jer gonjaše brata mačem prigušujući samilost svoju,*

jer gnjev svoj potpirivaše jednako, jer poticaše bijes svoj, pustit ću oganj na Teman da sažeže dvorce u Bosri." (Amos 1,11,12).

Po govoru ovog neznanca vidi se da je dobro upućen u svetske događaje. "Pogađa žicu" svojih slušalaca a oni su sve više oduševljeni iviču: "Još! Nastavi! Tako je! Živio!!"

Na redu su Amonci zbog butalnog obračuna sa zarobljenicima. To je polunomadski narod, ratoboran i nemilosrdan: "Ovako govori Jahve: Za tri zločina Amonovih sinova, za četiri zločina, odluka je neopoziva: jer parahu trudnice gileadske da rašire granice svoje, potpalit ću oganj na zidinama Rabe da dvorce joj sažeže, s bojnomo grajom u dan rata, s burama u dan vihora, a kralj će im otići u izgnanstvo, on i knezovi njegovi s njime, veli Jahve Gospod." (Amos 1, 13-15). Kaže da su parali trudnice. Ovo je grozno delo i Bog ne može ostati pasivan prema ovom zločinu. Izgleda da je to u ono vreme bila česta praksa u ratu. (II Kr. 8,12; Oz. 13,16; Nehum 3,10). Neznanc je vešt govornik i zna kako se stiće naklonost slušalaca.

Narodi protiv kojih govori susedi su Izraelaca. S njima su vođeni beskonačni ratovi. Ali neznanac ima još nešto da kaže. Tu je i Moab, država na jugoistoku. Moapci u ratu nisu ubijali novorođene nego su se osvećivali neprijatelju oskvrnjivanjem grobova. Kako je ovo smatrano u ono vreme teškim zločinom, teško je pogađalo narod kome su pripadali grobovi:

"Ovako govori Jahve: Za tri zločina Moaba, za četiri zločina, odluka je neopoziva: Jer kosti edomskog kralja spališe u vapnu, pustit ću oganj na Moab da dvorce kerijotske sažeže, a Moab će umrijet u metežu, s bojnomo grajom i sa zvukom trube; oborit ću suca u njemu i poklati sve knezove s njime, veli Jahve Gospod." (2, 1-3). Slušaoci su sve više oduševljeni jer ovaj govornik kao da njih same pita o kome da govori i što da kaže.

Sada su obuhvaćeni svi okolni narodi, a neznanac ima nešto da kaže i o Judi. Nekada su Juda i Izrael bili jedan narod, a sada su već nekoliko stotina godina odvojeni. Češće i ratuju jedni protiv drugih. Govornik se osvrće na greh Jude. To nije prestup prema čoveku kao u ostalih nego prestup prema Bogu, a kako su ova dva naroda razdvojena uzajamnom mržnjom, verovatno raspoloženje slušalaca dostiže vrhunac. U svakom slučaju govornik spominje krivicu naroda i predviđa kaznu. Kazna zadovoljava žeđ ovih ljudi za osvetom a govornik predskazuje razaranja i spaljivanje Jeruzalema: "*Ovako govori Jahve: Za tri zločina Judina, za četiri zločina, odluka je neopoziva: jer odbaciše Zakon Jahvin i njegovih se odredaba ne držahu; zavedoše ih lažni bozi za kojima idahu očevi njihovi, pustit ću oganj na Judu, da sažeže dvorce jeruzalemske."* (2,4-5).

Nije teško zamisliti ovaj skup. Raspoloženje i oduševljenje je poraslo i u ovom momentu su gotovo spremni da govornike prekinu burnim odobravanjem. Ovaj čovek je pogodio želje slušalaca i u stanju su da svaku njegovu reč prihvate kao direktnu Božju poruku. Rekao je dosta, mogao bi i prestati, ali on ne prestaje. Još ima nešto reći: Sada je na redu Izrael.

Ovo je već osmi govor. Počinje kao i ostali: "Ovako govori Jahve: Za tri zločina Izraela, za četiri zločina, odluka je neopoziva: jer prodavahu pravednika za srebro i nevoljnika za sandale; jer gaze po glavi siromahu, i sirotinju na zlo vode; sin i otac k istoj djevojci idu da oskvru moje sveto ime; i na haljinama u zalog uzetima leže kraj svakoga žrtvenika: i piju vino oglobljenih u Domu boga svojega." (2,6-8). Da, tako je nastavio ovaj neznanac a slušaoci se zgladaju. Što mu je sada? Zar nije ono što je rečeno za druge bilo dovoljno. A neznanac je uporan i hrabar. Održao je čitav niz govora usred svetine, pred narodnim poglavarima.

Osoba

Tko je ovaj neznamac? Otkud mu tolika hrabrost, zna mnogo i vešt je govornik. To je Amos. Čovek o kome ne znamo ništa više, osim što u knjizi sam o sebi kaže. Kaže da nije bio ni prorok ni proročki sin. *"Nisam bio prorok ni proročki sin - odgovori Amos Amasji - bio sam stočar i gajio sam divlje smokve."* (Amos 7,14).

Ovo drugo znači da nije pripadao proročkim udruženjima koja su u to doba postojala. I ima razloga da to naglasi jer su proročki sinovi u njegovo vreme zavisili od kraljeva pa su proricali kako se dopadalo kralju od koga su zavisili, kao u vreme Miheje: "Glasnik koji bijaše otišao da zove Miheja reče mu:

"Eno, svi proroci složno pričaju dobro kralju. Govori i ti kao jedan od njih i proreci mu uspjeh!" Ali Mihej odvrati: "Živoga mi Jahve, govorit ću ono što mi Jahve kaže!" Kad dođe pred Kralja, upita ga kralj: "Miheju, da pođem u rat na Ramot Gilead, ili da se okanim toga?" On odgovori: "Pođi! Uspjet ćeš: Jahve će ga dati u ruke kraljeve". Ali mu kralj reče: "Koliko ću te puta zaklinjati da mi kažeš samo istinu u Jahvino ime?" Tada Mihej odgovori: "Sav Izrael vidim rasut po gorama kao stado bez pastira. I Jahve veli: Nemaju više gospodara, neka se u miru kući vrate. "Tada izraelski kralj reče Jošafatu:

"Nisam li ti rekao da mi neće proreći dobro nego zlo!" A Mihej reče: "Zato čuj riječ Jahvinu: vidio sam Jahvu gdje sjedi na svome prijestolju, a sva mu vojska nebeska stajaše zdesna i slijeva. Jahve upita: Tko će zavesti Ahaba da otiđe i padne u Ramot Gileadu? Jedan reče ovo, drugi ono. Tada uđe jedan duh i stade pred Jahvu. 'Ja ću ga – reče - zavesti.' Jahve ga upita: 'Kako?' On odgovori: 'Izaći ću i bit ću lažljiv duh u ustima svih njegovih proroka.' Jahve reče: 'Ti ćeš ga zavesti. I uspjjet ćeš. Idi i učini tako!' Tako je, evo, Jahve stavio lažljiva duha u usta svih ovih tvojih proroka, ali ti Jahve navješćuje zlo." Tada pristupi Kanaanin sin Sidkija i udari Miheja po obrazu, pitajući: "Zar je Jahvin duh napustio mene da bi s tobom govorio." Mihej odgovori: "Vidjet ćeš onoga dana kad budeš bježao iz sobe u sobu da se sakriješ." Tada izraelski kralj naredi: "Uhvati Miheja i odvedi ga gradskom zapovjedniku Amonu i kraljeviću Joašu. Reci im: Ovako veli kralj: Bacite ovoga u tamnicu i držite ga na suhu kruhu i vodi dok se sretno ne vratim". Mihej reče: "Ako se doista sretno vratiš, onda Jahve nije govorio iz mene." I nadoda: "Čujte svi puci!" Amos je živio u vreme kraljeva Uzije (u Judi 791-741 pre Kr.) i Jeroboama II (u Izraelu 793-753 pre Kr.) a ovo proroštvo je iskazano negde oko 760 godine prije Krista. Tekoa je malo mesto na ivici Judejske pustinje. Tamo je Amos živio verovatno skromno jer je brao sikomore (SP - dudovi) a to je bilo voće siromašnih ljudi. Njegovo siromaštvo mu nije smetalo. Naprotiv, bilo je prednost jer ga je činilo sasvim slobodnim. Svoje malo stado je mogao poveriti bilo kome a sam je mogao otići onamo kuda je trebalo. Kako se da zaključiti iz njegovih govora bio je dobro upoznat sa svetskim zbivanjima. Možda je mnogo putovao ali je takođe sasvim moguće da se mnogo družio s karavanima koji su onuda prolazili. U svakom slučaju dobro je znao o čemu govori.

To znači da prorok Amos ima sasvim drugačiju pozadinu od, recimo, proroka Isaije koji je bio iz aristokratske sredine, ili od proroka Ezechijela i Jeremije koji su poticali od svećeničkih porodica. Bio je siromašan i imao otvoreno oko za stvarno stanje siromašnih i osećanje za njihove nevolje. Tko zna, možda je svoje sikomore prodavao u okolnim gradovima (Tekoa je bila oko 12 km udaljena od Betlehema) i kako su mu mušterije bili siromašni ljudi, bio je u stanju da sazna za njihove tegobe.

Amos je bio daleko od gradske vreve i tekućih problema ali su njegova zapažanja bila oštra. Njegovo rasuđivanje nije bilo opterećeno predrasudama bilo kakve vrste. Da je bio između bogatih, bio bi bahat i subjektivan. Da je bio pritiskan, želja za osvetom bi bila velika pa bi mu izostalo objektivno rasuđivanje.

Druga značajna osobina kod Amosa je bila što on nije postao zvanični prorok. Mi ga nazivamo prorokom ali on nije bio prorok u smislu ostalih proroka kojima je Bog poverio proročku službu za ceo život. On je bio laik - prorok. Održao bi svoje govore i vratio se svom stadu i svojim sikomorama. Zanimljivo je da uopšte ne krije svoje poreklo. Čak i ne dozvoljava da ga nazivaju prorokom jer to nije njegov poziv.

"Nisam bio prorok ni proročki sin - odgovori Amos Amasji - bio sam stočar i gajio sam divlje smokve: ali me Jahve uze od stada i Jahve mi reče: *"Idi, prorokuj mojemu narodu Izraelu."* (7, 14-15) Možda je od ovoga poziva bežao i zbog toga što su svi ljudi njegovog vremena, koji su se tako zvali, ustvari bili lažovi.

Prorok Amos je vidio stvarno stanje i nije mogao ostati ravnodušan prema nepravdi i udaljavanju od Boga. To dvoje on povezuje i smatra da je udaljavanje od Boga dovelo do nepravde jer su ljudi zaboravili da su Bogu odgovorni za sve što rade.

Interesantno bi bilo studirati jezik kojim je govorio. Bio je zemljoradnik, stočar, sin pustinje i upotrebljava slike sredine u kojoj živi. Tako u 1,13, spominje, gvozdeno mlatilo' kojim su u to vreme mlatili žito. U 1,14 spominje, buru i orkan'. Sigurno ih je doživio mnogo puta. U 2,9 govori o 'kedrima dubokog korena' a u 3,4 'o lavu koji riče'. U 3,3-5 daje nekoliko slika iz života u polju:

"Idu li dvojica zajedno da se ne dogovore? Riče li lav u šumi ako plijena nema? Reži li lavić u brlogu ako ništa ne ulovi? Pada li ptica na zemlju ako na njoj zamke nema? Diže li se mreža sa zemlje ako se ništa ne uhvati?"

Ono što spominje u 3,12 je valda i sam doživio kad su zveri napadale njegovo stado:

"Ovako govori Jahve: Kao kad pastir istrigne dvije golijeni ili komadić uha iz lavljih ralja, tako će se istrgnuti sinovi Izraelovi koji sjede u Samariji na rubu počivaljke i na divanima." U 4,7 opet opisuje nedaće zbog suše, a ona je na ivici pustinje bila česta: "Uskratih vam i kišu tri mjeseca prije žetve; pustih da kiši na jedan grad, al' ne i na drugi; jedno bi se polje nakvasilo, a drugo bi se - na koje ne pustih kiše - sasušilo." (4,7)

Iako se služio jednostavnim slikama, govorio je kao da je dobro poznao tajne govorničke veštine. To što počinje sa susednim narodom ukazuje da je znao kako treba skrenuti pažnju slušalaca i kako dobiti njihovo poverenje. Posebno je snažan njegov govor u 4. poglavlju. Taj govor ima šest stupnjeva od kojih se svaki završava rečenicom "pa ipak se niste obratili, govori Jahve", a svaki sledeći stepen postavlja veći greh i kaznu. Božji sud je vrhunac kome vodi ovaj govor i kuda vode gresi naroda.

U Amosovo vreme dolazi do raslojavanja naroda. Manji se broj ljudi obogaćuje otimanjem, zakidanjem, krivim merama. Ovi su ljudi bogati, a njihove žene postaju bahate i Amos ih upoređuje s kravama u Bašanu gde je bilo obilje pašnjaka.

Počujte ovu riječ, krave bašanske, što boravite na samarijskoj gori, tlaćite potrebite, ugnjetavate siromahe, govorite muževima: "Donesi da pijemo!" Zakle se Jahve Gospod svetošću svojom: dolaze vam, evo, dani kad će vas izvlačiti kukama, a posljednju od vas ostima. Kroz pukotine ćete izlaziti, ne obziruć se nikamo, i biti bačene prema Hermonu — riječ je Jahvina. Idite samo u Betel i griješite, u Gilgal i množite grijehe svoje!

Prilike u svetu i državi

Nije moguće sasvim odrediti kad je to Amos bio u Betelu, ali kako u 1,1, spominje zemljotres, a njega spominje i Zaharija u 14,5 pretpostavlja se da je to bilo u jesen 760. godine pre Krista.

Godine 803 pre Kr. asirski kralj Adad - Nirari je okupirao Siriju, stalnog Izraelskog takmaca. Na taj način je severni deo Palestine bio otvoren Izraelskim kraljevima. Oni su iskoristili slabljenje moći svog suseda i proširili svoju vlast na neka područja koja nikada ranije nisu bila u sastavu Severnog kraljevstva. Zahvaljujući novim prilikama, Samarija, glavni grad Severnog kraljevstva je postala raskrsnica trgovačkih puteva i stecište trgovaca koji su putovali prema moru i prema Egiptu. Trgovina je od davnina bila unosna grada a od novih prilika je imalo koristi i Sevemo kraljevstvo. Kralj i ostali imućni građani su svoju moć iskazivali na taj način što su počeli da grade letnja boravišta (3,15). Slonovača, iako veoma skupa, postaje jedan od značajnih građevinskih materijala (3,10).

Bogatstvo rađa dokolicu i luksuz. Ovom se često pridružuje nemoral: "Ovako govori Jahve Gospod: Kao kad pastir istrgne dvije golijeni ili komadić uha iz lavljih ralja, tako će se istrgnuti sinovi Izraelovi koji sjede u Samariji na rubu počivaljke i na divanima" (3,12) *"Ležeći na bjelokosnim posteljama, na počivaljkama izvaljeni, jedu jagnjad iz stada i telad iz staje;"* (6,4)

Prekomerno bogaćenje jednih ide na štetu drugih. Dok su se neki u Samariji bogatili, ostali stanovnici su se zaduživali, siromašili i propadali.

Zato u 8, 1-8 Amos govori o tim zastranjenjima i o sudu koji dolazi: "Evo što mi pokaza Jahve Gospod: gle, kotarica zrela ploda: "Što vidiš, Amose?" upita me "Kotaricu zrela ploda", rekoh. Tada mi Jahve reče: "Moj narod izraelski dozreo je za propast; neću ga više štedjeti. I hramske će pjevačice jaukati toga dana - riječ je Jahve Gospoda . bit će mnoštvo trupla, svuda će se bacati." Slušajte ovo, vi što gazite potrebnika i satirete uboge u zemlji! Kažete: "Kad li će mladak proći, da prodamo žito, i subota, da tržimo pšenicu. Smanjujuć efu, povećavajuć šekel, da varamo krivim mjerama; da kupimo siromaha za novac, potrebita za sandale, i da prodajemo otražak od iita. Zakle se Jahve ponosom Jakovljevim: "Dovjeka neću zaboraviti nijednoga vašeg djela." Neće l' se od toga zemlja potresti, protužiti svi njeni stanovnici, neće li se sva podići kao Nil, spustiti kao Rijeka egipatska?" Bog je pravedan i zato očekuje od Izraelaca osećanje za pravednost, kao i pravednosti primernog bogoštovlja.

Kako se da zaključiti iz 45 Izraelci su bili savesni u pohađanju svetišta u Betelu. Dolazili su u određene dane, donosili prinose, učestvovali u ritualu. Ali Bog ne uvažava njihovu revnost jer je izostalo iskreno štovanje Boga. Motivi, razlozi zbog kojih nešto činimo su važni svuda a pogotovo kad se radi o štovanju. Već u to vreme Bog naglašava kako delo bez učešća bića onoga koji delo obavlja ne vredi ništa. Prorok Isaija u 1,10 govori na sličan način. Jedni su prinosili žrtve u hramu u Jeruzalemu, drugi u Betelu, a rezultati su isti jer je učešće bića jednako. Dakle, ne delo samo po sebi nego stav onoga koji delo obavlja, odlučuje koliko će vredeti to delo: *"Idite samo u Betel i griješite, u Gilgal i množite grijehe svoje! Prinosite svakog jutra žrtve, i desetine svaki treći dan."* (4,4) *"Mrzim i prezirem vaše blagdane i nisu mi mile vaše svečanosti. Paljenice kad mi prinosite, prinosnice mi vaše nisu mile, na pričesnice se od ugojenih telaca vaših i ne osvrćem. Uklonite od mene dreku svojih pjesama, neću da slušam zvuke vaših harfa."* (5, 21-23)

Pada nam u oči izraz "dolazite u Betel i množite svoje grehe", što znači da su ljudi postajali grešniji zato što su dolazili u hram. Da su ostali kod kuće manje bi skrivali. Hram, crkva, bogoslužbeni sastanak nije samo mesto gde se mi susrećemo s Bogom, nego je to i mesto gde postajemo njegovi neprijatelji.

Ovi ljudi su činili još jedan prestup. Kvasac se obično nije upotrebljavao u žrtvenom obredu jer je on simbol propadanja, greha, a kako se saznaje iz 5. v. ovi ljudi su prinosili na žrtvu testo pripremljeno s kvascem. *"Prinosite svakog jutra žrtve, i desetine svaki treći dan. Palite tijesto uskislo na žrtvu zahvalnicu, oglasite žrtve dragovoljne, razglasite ih, jer to volite, sinovi Izraelovi - riječ je Jahve Gospoda.* Kad kola pođu nizbrdo teško ih je zaustaviti. Kad netko počne da se udaljava od Boga, često završava u paklu.

Bog nije mogao ostati ravnodušan prema otuđenju. Izgleda da su Izraelci doživljavali teške godine i pored porasta trgovine. U pet kratkih govora Amos nabraja što je sve Bog uradio da svrati pažnju na sebe. To još jednom potvrđuje ono što je napred rečeno - Prava uvek nose i odgovornosti. Darovi uvek imaju cenu. Ovaj narod je bio odabran, bio je u središtu Božjeg zanimanja ali je Bog zahtevao poslušnost.

Bog pokušava

Prvi pokušaj da Bog skrene pažnju na sebe je bila glad. Narodu su "bili čisti zubi". Kad je čovek toga vremena hteo da pokaže da nema ništa za jelo, odapinjao je nokat desnog palca o gomje zube, pokazujući kako iza zubi nema ostataka hrane, (u nekim krajevima još uvek ovako pokazuju da nemaju ništa). *Riječ je Jahve Gospoda. Zato dadoh da vam zubi čisti ostanu u svim gradovima vašim, ostavih vas bez kruha u svim selima vašim; pa ipak se ne obratiste k meni - riječ je Jahvina.* Glad koja je zavladała je zahvatila i sela i gradove ali se ljudi nisu vratili Bogu.

Drugi pokušaj je bio kad je Bog uskratio kišu "tri meseca prije žetve". U ravnici žetva je dolazila krajem aprila, a u brdovitim krajevima mesec dana kasnije. Kišno razdoblje obično prestaje u februaru ali je vlažnost dovoljna za normalno sazrevanje useva. U ovom slučaju kiša je prestala mnogo ranije pa je usev propao. *"Uskratih vam i kišu tri mjeseca prije žetve; pustih da kiši na jedan grad, al' ne i na drugi; jedno bi se polje nakvasilo, a drugo bi se - na koje ne pustih kiše - sasušilo. Dva tri grada lutahu tako u treći da piju vode, ali se ne mogoše napiti, pa ipak se ne obratiste k meni - riječ je Jahvina".* Izgleda da suša nije bila univerzalna jer kaže da se jedno polje pokvasilo a drugo sasušilo. Iako je ovo moguće u Palestini verovatno je u ovom slučaju ovo izdvajanje trebalo da bude ozbiljna pouka. Ni ovo nije pomoglo. Izostanak kišne periode je dovodio i do presušivanja izvora i bunara pa su ljudi išli u druge gradove po vodu. Sve to nije pomoglo.

Treći pokušaj je snijet i vrući vetrovi iz pustinje koji ponekad sasuše useve. Iza toga su došli skakavci. **Za** ljude na Istoku su skakavci jedna od najvećih opasnosti jer pojedu skoro sve zeleno. Zavlače se u kuće i jedu sve što je za jelo. Iza njih ostaje pustoš i dolazi glad. *"Udarah vas snijeću i medljikom, sasuših vam vrtove i vinograde, proždriješe vam skakavci smokve i masline, pa ipak se ne obratiste k meni - riječ je Jahvina.* Ni ovo nije pomoglo.

Četvrti pokušaj je bila epidemija, kuga (Ponz. 7, 15;

28, 27). Izgleda da je u to vreme Egipat bio stalno žarište ove opake bolesti (Is. 10,24.26). Istovremeno s kugom je došlo i do rata u kojem su Izraelci "izvukli deblji kraj" pa je bilo mnogo pobijenih. *"Poslah na vas kugu poput kuge egipatske; mladiće vaše poklah mačem,*

a konji vam bjehu ko plijen odvedeni; napunih vam nosnice smradom iz tabora vašega, pa ipak se ne obratiste k meni - riječ je Jahvina.

Peti pokušaj je zemljotres. On se spominje i u 1,11 i verovatno je bio još svež u sećanju stanovnika. "Obarah vas ko što Bog obori Sodomu i Gomoru, bijaste ko glavnja iz ognja istrgnuta, pa ipak se ne obratiste k meni - riječ je Jahvina. Stog ću, Izraele, ovako s tobom postupiti, i jer ću tako s tobom postupiti, pripravi se, Izraele, da susretneš Boga svoga!" (Amos 4, 112). Po svoj prilici bio je razoren i mnogo je ljudi poginulo u njemu. Ono što je ostalo spasilo se čudom, kao "kad se ugarak istrgne iz vatre", hoće se ovom slikom reći da su se ovi koji su ostali spasili čudom jer su svi izgledi bili da će propasti. Spominju se ovde i Sodoma i Gomora jer je propast ovih gradova postala uzorom potpune propasti među stanovnicima Istoka.

Svih pet pokušaja da se ljudima skrene pažnja je ostalo bez uspeha. Bog zbog toga dolazi osobno. Izraelci će se morati sresti s Bogom a to će za njih biti prava propast.

Kako se da saznati iz Amosove knjige, potplaćivanje je carovalo među onima od kojih je zavisilo sprovođenje pravde (8,6). Kako su se siromašni morali zaduživati da bi platili svoje obaveze i izdržali porodicu, često su ih prodavali u bescenje da naplate njihove dugove. U 2,6 kaže da su "gazili po glavama siromaha" i "da su ih prodavali za srebro i za jedne sandale." Tako su se mnoga imanja siromašnih našla u vlasništvu moćnih zemljoposjednika.

Do ovakvog stanja je dovelo napuštanje štovanja živoga Boga. U Severnom kraljevstvu su postojala dva svetišta - jedno u Danu i drugo u Betelu (I. Kr. 12, 26-33). Kasnije je uvedeno štovanje Bala a ono je bilo puno nemorala, jer je Bal bio bog plodnosti i da bi dobili obećanja za plodnost polja i stoke, ljudi su stupali u polni odnos sa sveštenicima Balovog svetišta. Zbog toga su svetkovine Bala uvek bile veoma posećene, a glavne od njih su održavane u jesen kad je završena zemljoradnička godina kada su ubrani svi plodovi.

To znači da su ekonomske, moralne i verske prilike bile veoma loše.

Poruka

Prorok Amos je imao jasnu sliku Boga u čije ime je dolazio. Bog je za njega sveto i pravedno biće.

Neki njegovi govori mogu nam se učiniti nejasni, ali iz većine se razabire kritika socijalne nepravde, jer je raslojavanje na bogate i siromašne bilo jako uočljivo. Amos kao neki moderni borac hrabro ustaje protiv toga. Kad doživljava Boga, on (među ostalim slikama) vidi i visak (7,7), jedno merilo Božje pravde. Kad se Božji visak prisloni uz situaciju zemlje, onda ima mnogo šta da se kaže. Interesantno je zapaziti da Amosova odrednica nije jednakost, koja često može biti pogrešna želja ljudi kad zamišljaju bolje društvo, već je njegova odrednica Pravda (pisano velikim slovom), dakle, oni pravedni odnosi, kako ih Bog vidi iz svoje perspektive, tj. pravedni u svim relacijama.

Zato se Amos bori za one koji stradaju "na pravdi Boga", kako se u našem narodu kaže, tj. za one koji stradaju kad je zaobiđena istina zbog lažnog svedočanstva, kad se ne postupa po pravdi, jer se prima mito ili se zakida, iako se zna koliko se radilo. Zato se s pravom kaže daje Amos prorok Božje pravde.

Bog je za Amosa jedini, što znači da nema mesta za drugoga boga.

Bog, u čije ime Amos dolazi, je moćan, ali njegova moć nije iz podzemlja, ni od moćnih kraljevina koje su tada postojale, već je Bog gospodar prilika i Izraelci moraju shvatiti da on upravlja njihovom istorijom i budućnošću. Ako su ih zadesile nesreće Bog to šalje jer ih kažnjava. Poplave, suše, plodnost i neplodnost polja, samo su prirodne nedaće u Božjim rukama.

Kao i ostali proroci, i prorok Amos naglašava kako su Izraelci odabrani Božji narod ali ovde naglašava odgovornost više nego prednosti jer je poverenje prokockano i umesto nagrade dolazi kazna. On kaže: *"Među svim plemenima zemaljskim samo vas poznah, zato ću vas kazniti za sve grijehе vaše."* (3,2)

Pitanja

7. Ponoviti redosled 12 malih proroka
8. Prikazati Amosa kao proroka u vremenu u kojem je živio
9. Šta Amos u svojim govorima poručuje narodima?
10. Kakvo je bilo stanje u Izraelu u Amosovo vreme?
11. Osnovna Amosova poruka Izraelcima?
12. Vrednosti Amosove knjige za nas?

Naučiti: Amos 4,12

OBADIJA – PROROK PRAVEDNOG SUDA

Uvod

Živimo u vremenu u kojem se veoma ceni sve što je "naj". Cene se najbolji fudbaleri, omiljeni su najpoznatiji glumci, rado se slušaju najveći govornici, traže se poznanstva najpoznatijih ljudi. Treba samo posmatrati ljude kako se ponašaju kad se nađu u blizini neke "naj" osobe. Prosto ih nestaje u veličini omiljenih "naj". Pa, evo, ako se već traži "naj", ono se može pripisati Knjizi proroka Obadije. *To je najkraća knjiga u celom Starom zavetu.* Ima jedno jedino poglavlje s 21stihom.

Ima ova knjiga još jednu osobenost. Ne zna se ništa поблиže tko joj je pisac. Istina, ima u Starom zavetu čak 11 osoba koje nose ovo ime "Obadijah" što znači "Jahvin sluga". (I. Kr. 18, 3-6; I. Dn. 7,3; 12,9;27,19; itd.). Na početku knjige stoji "Viđenje Obadijino", i to je sve. Iako se o piscu ne zna ništa više, poznat je razlog zbog kojega je knjiga napisana.

Prilike

Predmet ove knjige je viševjekovna netrpeljivost potomaka dva brata blizanca, Jakova i Ezava. Njihova netrpeljivost je počela još pre rođenja. Piše u Post. 25, 21.22: *"Izak se obrati Jahvi za svoju ženu, jer je bila nerotkinja. Jahve ga usliša, te njegova žena Rebeka začne. No djeca se u njezinoj utrobi tako sudarala da ona uzviknu: "Ako je tako, za što ću živjeti?"* Jakov i Ezav su bili ljudi veoma različitih sklonosti. To je učinilo da su i njihovi putevi bili sasvim različiti, a izgleda da je i cela njihova mladost protekla u sukobima. Ipak dve pojedinosti su bile odlučujuće za Jakovljevu i Ezavovu budućnost i za budućnost njihovih potomaka. Prvaje kad je Ezav prodao pravo prvoga sina Jakovu, a druga kada je

Jakov prevarom pridobio ono što mu to pravo omogućuje. Kaže za prvenca u Post. 25, 29-34: *"Jednom Jakov kuhaše jelo. Ezav stigne s polja, gladan. Reče Ezav Jakovu: "Daj mi toga crvenog variva da pojedem, jer sam izgladnio." Stoga mu je ime Edom. A Jakov odgovori: "Ustupi mi prije svoje prvorodstvo!" Ezav reče:*

"Evo me skoro na smrti; što će mi prvorodstvo!" Jakov nastavi: *"Prije mi se zakuni!"* On mu se zakune, i tako proda Jakovu svoje prvorodstvo. Tada Jakov dade Ezavu kruha i čorbe od sočivice. Jeo je i pio, onda se digao i otišao. Tako Ezav pogazi svoje prvorodstvo.

Ezav je odlučio da se osveti svome bratu ali do osvete nije došlo. Svakako ono što je došlo, bilo je prirodan ishod. Piše u Post. 27.44. Tuje i druga: Jakov na prevaru dobija očev blagoslov, a to je i prenošenje vlasti kaže u Post. 27, 25-29: *Potom reče Izak: "Stavi preda me da blagujem lovine svoga sina pa da te blagoslovi duša moja." Jakov ga posluži, pa je jeo. Zatim mu donese i vina, pa je pio. Poslije toga reče mu njegov otac Izak: "Primakni se, sine moj, i poljubi me!" Kad se primače i poljubi ga, Izak osjeti miris njegove odjeće pa ga blagoslovi:*

*"Gle! Miris sina mog
nalik je mirisu polja
koje Jahve blagoslovi.
Neka ti Bog daje
rosu s neba i rodnost zemlje:
izobilje žita i mladoga vina.
Narodi ti služili,
plemena ti se klanjala!
Braćom svojom gospodari,
nek sinci majke tvoje pred tobom
padaju!
Proklet bio tko tebe proklinje;
blagoslovljen tko te blagoslavlja!"*

Ezav zamrzi Jakova zbog blagoslova kojim ga je otac njegov blagoslovio, pa reče u sebi: "Čim dođu dani žalosti za mojim ocem, ubit ću ja svoga brata Jakova". U Post. 33 dva se brata susreću, ali se verovatno nisu izmirili, iako je susret protekao u dobrom raspoloženju.

Netrpeljivost koja je postojala između Ezava i Jakova prenela se i na njihove potomke. Kad je Izak blagoslovio Jakova, predskazao mu je da će naslediti bogatu zemlju i da će njegovim potomcima biti dobro. Ezavu nije više imao što da obeća. Blagoslovi patrijarha nisu bile samo želje oca, nego iskazivanje Božje volje. Zbog toga Izak kaže Ezavu: *"Tvoj dom će biti daleko od plodne zemlje, daleko od rose neba. Živićeš od svoga mača i služićeš svome bratu. Ali, kad se jednom pobuniš, stresti ćeš njegov jaram sa svojega vrata"* (Stv. 27, 39-40).

Ovo što je Izak rekao obistinilo se. Od Ezava je nastao narod Edomci: "Ovo su potomci Ezava, koji se zvao i Edom. Ezav je uzeo sebi žene od kanaanskih djevojaka: Adu, kćer Hetita Elona; Oholibamu, kćer Ane, unuku Sibeona Horijca; i Basematu, kćer Jišmaelovu,

sestru Nebajotovu. Ada Ezavu rodi Elifaza, a Basemata rodi Reuela, Oholibama rodi Jeuša, Jalama i Koraha. To su Ezavovi sinovi koji se rodiše u zemlji kanaanskoj.

Ezav uzme svoje žene, svoje sinove, svoje kćeri, svu čeljad svoga doma; svoju stoku krupnu i sitnu; svu imovinu što ju je namakao u zemlji kanaanskoj, pa ode u zemlju seirsku, daleko od svog brata Jakova. Njihov se, naime, posjed jako uvećao te nisu mogli ostati zajedno: kraj u kojem su boravili nije ih mogao izdržavati zbog njihova blaga. Tako se Ezav – Edom nazvani – naseli u brdskom kraju Seiru." Država se prostirala u području Južne Arabe (danas je to Vadi el Araba). U ono doba je to bio polupustinjski kraj, baš kako je Izak pretekao. Ipak, područje je bilo značajno i zbog trgovačkog puta prema Akapskom zalivu, pa dalje, prema Indiji i Africi, i zbog bakra i gvožđa koje se kopalo u ovom području. Jakovljevi potomci su bili nemilosrdni prema Edomcima

To se događalo za vreme Saula: "Kad je Šaul učvrstio, svoju kraljevsku vlast nad Izraelom okrenu ratovati protiv svih svojih neprijatelja unaokolo: protiv Moaba, protiv Amonaca, protiv Edoma, protiv Bet Rehoba, protiv kralja Sobe i protiv Filistejaca; kuda god bi se okrenuo, svuda bi pobjeđivao." (I Sam. 14,47) a nastavio je njegov naslednik David. Davidov general Joab je punih šest meseci proveo u ovom području nastojeći da uništi Edomce. *"David steče novu slavu kad je na povratku porazio Edomce, u Slanoj dolini, osamnaest tisuća njih. I postavi upravitelje u Edomu, svi edomci postadoše podanici Davidovi* (II Sam.8,13-14).

Ipak, Edomci su bili žilav narod i kako je Salomonu veoma mnogo stalo do Arapskog zaliva zbog trgovine, zbog luke u Ezion Geberu i zbog bakra koji se kopao topio u Ezion Geberu, on pripaja ovo područje svojoj državi a Edomci se bore za slobodu. Prema I. Kr. 11, 14-22 Edomci su vodili gerilski u borbi za slobodu: *"Tada diže Jahve protivnika Salomonu: Edomca Hadada, iz kraljevske kuće Edomaca. Jer kada je David tukao Edomce, i kad je Joab, vojskovođa otišao da pokopa ubijene i dao pogubiti sve muškarce u Edomu Joab i sav Izrael ostadoše ondje šest mjeseci dok nisu istrijebili sve muškarce u Edomu - Hadad je utekao u Egipat s Edomcima, koji bijahu u službi njegova oca. Hadad je bio tada mlad dječak. Otišli su iz Midjana i stigli u Paran. Povelili su sa sobom ljude iz Parana i otišli u Egipat pred faraona, kralja Egipta, koji mu dade kuću, odredi mu hranu i dodijeli zemlje. Hadad je stekao veliku milost milost u faraona, koji mu dade sestru svoje žene, sestru velike kneginje Tafnese. Sestra Tafnesina rodi mu sina Genubata, koga Tafnesa odgoji u kraljevskoj palači, i Genubat je ostao u palači među faraonovom djecom. Kada je Hadad doznao u Egiptu da je David počinuo kod svojih otaca, i da je vojskovođa Joab umro, reče faraonu: "Dopusti mi da odem u svoju zemlju!" Faraon mu reče: "Što ti nedostaje u mene te želiš poći u svoju zemlju?" A on mu odgovori "Ništa, ali pusti me da odem!" To je bilo zlo To je bilo zlo što ga je učinio Hadad: mrzio je Izraela i vladao je Edonom."*

Kasnije je došlo do izvesnog sporazuma, do saveza u jednom ratu (II. Kr. 3), a kada se Davidova država razdelila i njena vlast oslabila, Edomci se postepeno osamostaljuju. Piše u 2. Kr. 8,20-22: *U njegovo se vrijeme Edomci odmetnuše ispod judejske vlasti i postaviše sebi kralja. Joram ode u Seir, i s njim sva bojna kola. Diže se noću i pobi Edomce koji su bili opkolili njega i zapovjednike bojnih kola. Narod pobježe u svoje šatore. Ipak su se Edomci oslobodili ispod judejske vlasti sve do danas.*

Ljudi veoma teško zaboravljaju uvrede koje im se nanese. Dobro je rekao neko, da dobra što činimo ljudima, pišu u pesak, a zla što im činimo, klešu u kamen. Posle mnogih nezgoda, Izraelske države gube samostalnost. Prvo je prestalo da postoji Severno

kraljevstvo 721 godine (prema drugom brojanju (722). Iza toga 587 (586) prestaje da postoji i Judeja. Edomci ostaju i dalje. Izakovo predviđanje u sklopu s blagoslovom sasvim se ostvaruje.

To je predmet koji je ovde zanimljiv i zbog kojega je napisana Obadijina knjiga. Kad je 587 godine Nabuhodonozor, babilonski kralj osvajao Jeruzalem, Edomci su još kao narod imali izvesnu samostalnost u okvirima velike babilonske države. Nesreća koja je zadesila Judeju i Jeruzalem, bila je ostvarenje sna Edomaca. Izgleda da su u ovom opštem rasulu Judeje i oni imali udela, ako ne na nikakav drugi način a ono bar kao posmatrači. Išli su i dalje. Pored toga što su se veselili padu Judeje i razorenju Jeruzalema, verovatno su učestvovali i u pljački i hvatali su begunce i prodavali ih kao robove. Piše u Ps. 137,7: *"Ne zaboravi, Jahve, sinovima Edoma kako su u dan*

kobni Jeruzalemov vikali oni: "Rušite! Srušite ga do temelja!" (Psal. 137,7)

Prorok Jeremija savremenik ovih događaja kaže: "O Edomu. Ovako govori Jahve nad Vojskama: Zar nema više mudrosti u Temanu, zar u razumnih nesta svjeta, zar se izvjetrila mudrost njihova? Bježite, gubite se i duboko se sakrijte, stanovnici Dedana, jer Ezavu propast nosim, vrijeme kazne njegove. Dođu li trgači k tebi, ni pabirka neće ostaviti; dođu li kradljivci noćni, opljačkat će sve što žele. Jer ja sam onaj što će Ezava pretražiti, i skrovišta mu otkriti, da se ne mogne sakriti. Pleme je njegovo opustošeno; nema ga više! Nitko ne kaže: "Ostavi siročad svoju, ja ću je prehraniti, i neka se udovice tvoje u me pouzdaju!" (Jer. 49, 7-11)

Edomci su i posle ovih velikih događaja ostali u svojoj zemlji. Kasnije su ih potisnuli Nebateji, i kako je posle atentata na Gedaliju, babilonskog namesnika u Jeruzalemu, i bekstva Judejaca u Egipat (Jer. 42) Judeja ostala skoro pusta, Edomci su se preselili u južni deo Judeje. U vreme Makabejaca, Ivan Hirkanus je prisilio Edomce (sada Idumejce) da prihvate jevrejsku religiju. Kasnije su oni napredovali u vlasti i od Antipatera, Idumejca - Edomca nastaje Herodova dinastija. Dakle, sloboda i vlast tek posle dve hiljade godina.

U Isusovo vreme Idumejci i Jevreji su se slagali ali se neprijateljstvo izrazilo prema Isusu Kristu. Herod je želio da Isusa ubije još kao novorođenče jer se bojao za svoju vlast, i tako se posredno osvećivao Jakovljevim potomcima: *"Tada se Herod, videći da su ga magi izigrali, vrlo rasrdi, te naredi da se poubijaju u Betlehemu i njegovoj okolini sva muška djeca od dvije godine pa naniže prema vremenu za koje se pomno raspitao u maga. Tada se ispuni riječ proroka Jeremije: "Glas u Rami ću se - plač i jauk mnogi: to za djecom Rahela tuži neutješna što ih nema". (Matej 2, 16-18)*

Poruka

Obadija je bio Jeremijin savremenik i sasvim je verovatno da su se poznavali. Ono što Obadija govori u 1-9 slično je onome što Jeremija govori u 49, 7-11. Veza između ovih proroštava postoji, ali nam nije moguće utvrditi kakva je. Edomci su živeli u stenovitom području i navikli su na borbe i zbog toga su bili ponositi i uvereni da ih niko neće isterati. Opasnost se ipak približavala. Ona će doći iznenada i Edomci se neće održati. To su bili Nabateji, plemena iz Arabije koja su došla i poterala Edomce iz njihove "neosvojive zemlje".

U prvom delu knjige su proroštva o drugim događajima a 10-15 prikaz događaja za vreme razorenja Jeruzalema:

"Za pokolj i nasilje nad bratom svojim Jakovom sram će te pokriti, i nestat ćeš zasnogda.

U dan onaj kad stajaše postrance, dok mu tuđinci blago odvođiše, dok stranci ulažahu na

vrata njegova i ždrijeb bacahu za Jeruzalem, ti bijaše kao jedan od njih. Ne naslađuj se bratu u dan nesreće njegove! Ne likuj nad sinovima judejskim u dan propasti njine! Ne razvaljaj usta u dan tjeskobni! Ne provaljaj na vrata naroda moga u dan nesreće njegove! Ne naslađuj se njegovom propašću u dan nesreće njegove! Ne pružaj ruke na imanje njegovo u dan nesreće njegove! Ne stoj na raskršćima da pobiješ njegove bjeğunce! Ne izdaji preživjelih njegovih u dan tjeskobni!"

To znači da je prorok Obadija živio posle ovog tragičnog događaja. Ovde je čitav niz zabrana "nemoj", odakle je moguće zaključiti na koji način su se Edomci poneli prema Judejcima. To je: naslađivali su se tuđim nesrećama, likovali su kad je drugima pošlo loše, radovali su se nesreći i svoju radost su izražavali veoma glasno, i sami su učestvovali u probouju opsade (13) učestvovali su i u pljački koja je tada obavezno pratila svaki rat (14), prokazivali one koji su se sakrili.

Judejci i Edomci su u ovoj knjizi ponovo prikazani kao dva brata koje su njihove različite prirode i sklonosti odvele u dva različita pravca, ali koji su svejedno bili upućeni jedan na drugoga. Braća su i pored razlike. Različitost ne sme da bude razlog za neprijateljstvo.

Bog je bio onaj koji je poslao propast za Judejce ali on ne dozvoljava da se ljudi mešaju u njegove poslove. Zbog toga on predviđa "Gospodnji dan" i za Edomce.

Gospodnji dan je uvek dan suda i Božje osvete. Ona novozavetna misao "Tko što sije to i kosi" će u Edomovom slučaju naći punu primenu. Bog u 15. v. kaže: "Daće ti se milo za drago. Tvoja će dela pasti na tvoju glavu".

Bog predviđa sjajnu budućnost svom narodu kada će se sve vratiti na svoje mesto. Obzirom da se u 21. v. kaže da će posle svih događaja nastati Jahvino kraljevstvo, ovo što je rečeno ovde ima eshatološko značenje. To znači da Obadija predviđa događaje koji će prethoditi Isusovom drugom dolasku.

Nama je teško objektivno oceniti pojedina svetska zbivanja. Istoričari se trude da daju objektivnan prikaz ali svejedno sve vide iz svoga ugla, tumače na osnovu svoga shvatanja istorije. Zbog toga treba biti oprezan u iskazivanju suda o pojedinim događajima prikazanim u Svetom pismu jer je Bog njima upravljao i ima razloge za koje mi ne znamo u svakom slučaju. Ipak, u svim zbivanjima je osnovno da je Bog vrhovni sudija i da je plata za greh smrt. Bog je odredio dan kada će suditi svim ljudima, što znači da nikakav prestup neće ostati nekažnjen.

Pitanja

13. Ponoviti redosled 12 malih proroka
14. Opisati međusobni odnos Ezava i Jakova (prema Post.25 i 27) .
15. Prikazati odnos Edoma i Izraela kroz istoriju
16. Opisati nesreću koja je zadesila Izraelce (2. Dn. 36)
17. U čemu je bio greh Edomaca?
18. Prikazati Božji stav prema osveti

Naučiti: Obadija 1,15

JONA - TVRDOGLAVI PROROK

Uvod

Što bi se još moglo reći o Joni a da nije već spomenuto? Neobičan je to čovek i neobičan je njegov doživljaj, ali je ipak blizak ljudima.

Što bi jedan prosečan kršćanin mogao uraditi s Isajjom, Ilijom, Ezechielom ili kojim god drugim starozavetnim prorokom, kad su oni toliko udaljeni od prosečnog? Njihova zajednica s Bogom je nešto što mnogi kršćani jedva mogu da shvate, a Jona je svojom neposlušnošću i tvrdoglavošću toliko blizak mnogima, da se lako mogu poistovetiti s njim. Jona je neposlušan i zbog toga on je prosto „drag“. Svakako, o tome se ne govori. Kad god se o Joni razgovara ili propoveda baca se na njega drvlje i kamenje jer je to red i običaj, a stvari stoje drugačije.

Treba naglasiti da se Bog ne drži ljudskih pravila. Prema nama, Jonina knjiga uopšte ne bi bila uključena u Sveto pismo jer "kvari prosek". Ne bi bio uključen ni dobar deo Davidove biografije. 1 Poslanica galatskim crkvama bi izostala i dobar deo I. Kor. itd. Bog ne sakriva mane svojih saradnika i njihove neiskrene misli i tu se razlikuje od ljudi. No, on uvek ima jednak stav prema manama svojih saradnika a i po tome se razlikuje od ljudi. Bog sasvim jasno prikazuje mane Abrahama, Davida, Ilije i Jone ali ih ne opravdava. Što je greh to je greh, bez obzira od koga dolazi i Bog ga uvek osuđuje i kažnjava. I to je razlog zašto se i Jonina knjiga nalazi u Starom zavetu. Hvala Bogu što je tako jer bi nam ona mnogo nedostajala.

Jonin slučaj

Jonin slučaj je živi primer sukoba čoveka i Boga. Jona i Bog se nisu složili. Jona zaključuje da se njegov stav ne slaže s Božjim stavom i da se njegove misli ne mogu uključiti u Božje. Njegove namere su suprotne Božjim i smatra da ima pravo na svoj stav i da u tome bude dosledan. Kad se zna da Bog veoma brižljivo odabire svoje saradnike i da on traži dobrovoljce, postaje malo neobično da Bog ovde prisiljava Jonu da uradi ono što ne želi. Ali, Jona je već od prije Božji prorok, i zbog čega Bog u ovom slučaju ne bi imao prava da uporno zahteva od Jone da se drži njegove naredbe?

Predmet na kojem su se sukobili Bog i Jona je stav prema neznabošcima. Jona je bio dobar Izraelac i prema njemu milost postoji samo za njih. Neznabošci su stvoreni da budu hrana vatri u paklu, a Bog ima druge namere. Njemu je žao svih ljudi iako je odabrao Abrahamove potomke da budu nosioci priprema za dolazak Isusa Krista. To i jasno iskazuje kad Joni objašnjava zbog čega nije uništio Ninivu. *"Jahve mu reče: "Tebi je žao bršljana oko kojega se nisi trudio, nego je u jednu noć nikao i u jednu noć usahnuo. A meni da ne bude žao Ninive, grada velikoga, u kojem ima više od sto i dvadeset tisuća ljudi koji ne znaju razlikovati desno i lijevo, a uz to i mnogo životinja!" "* (4. 10-11)

Jona je bio podanik Severnog kraljevstva. Galilejac, rodio se u Getoferu, gradiću u brdovitom kraju severne Palestine, 5-6 km. udaljenom od Nazareta. Kako je živio i propove dao za vreme Jeroboama II, (793-753 pre Kr.) kao prorok je znao što se priprema njegovoj zemlji. Sigurno je znao da će Niniva, Asirija okupirati njesovu zemlju i da će raseliti njegov narod. Zbog čega bi se onda zauzimao za neprijatelje? U ovom slučaju je stupila na scenu nacionalna svest. Zar ne bi bilo jednostavnije da Bog uništi Ninivu jer će tako biti otklonjena opasnost Severnog kraljevstva. Tako je mislio Jona i

tako je zaključivao. To, dakle, nije bila bezrazložna ćudljivost, nego se radilo o nacionalnoj svesti, o želji za dobrobit svog naroda. Problem je ipak postojao. Okupacija i izgnanstvo koje je Bog već pripremao nije bilo konačno odbacivanje nego nekoliko karika u dugom lancu kojeg je stvarao i čuvao osobno Bog. Trebalo je da dođe do raseljavanja Severnog i Južnog kraljevstva jer su svi proroci govorili o ostatku koji će biti nastavak naroda. Sve je bilo na svom mestu s Božje strane. Kod Jone je nastao problem zato što je nacionalna svest postala jača od poslušnosti Bogu.

Jona nije osamljen, rečeno je već na početku. Neposlušnost iz bilo kakvih razloga je česta kod ljudi bilo kog vremena. Jona je upravo simpatičan i blizak zbog svoje tvrdoglavosti. Neki bi mu možda i čestitali što je smogao toliko hrabrosti da se suprotstavi Bogu na ovako odlučan način, ne mareći čak ni za svoj život.

Postoji i novozavetni Jona. I kod ovoga su proradila nacionalna osećanja i pokušao je da se suprotstavi Bogu. Što nije došlo dotle, dokle je došlo kod Jone, razlog je u boljem poznavanju Boga. Taj novozavetni Jona je apostol Petar. U Delima 10-11 čitamo o sličnoj borbi. U oba slučaja se radi o nošenju poruke neznabošcima. Oba čoveka smatraju da neznabošci nemaju prava na milost, pokajanje, oprostjenje. Obojica smatraju da je njihova nacija jedina koja ima prava da uživa u plodovima Božjega stvaranja. Obojica odbijaju da ispune ono što Bog hoće. Da sličnost bude veća, obojica su u Jopi i bez volje, a sa ustezanjem ispunjavaju svoj zadatak. Jona umesto tri dana propoveda samo jedan dan, a Petar naglašava kako mu je kao Jevrejину nezgodno što mora da dođe u kuću neznabošca. Jona se ljuti što Bog otklanja objavljenu kaznu, a Petar se čudi što je silazak Svetoga Duha na neznabošce popraćen istim znacima kao u Jeruzalemu.

Tvrdoglavost ovog tipa postoji i danas. Neki kršćani s radošću će govoriti o Velikom sudu, o večnoj smrti, o paklu, smatrajući da se i Bog raduje ovoj propasti. Oni koji to tvrde dokazuju da ne poznaju Boga u ovoj stvari. Bog ne mrzi ljude i neće ih mrziti ni kad ih bude kažnjavao. Njegova srdžba je dokaz njegove ljubavi, a ne mržnje. Samo ljudi ne mogu da se ljute bez naknadnih želja. Samo ljudi istovremeno sa srdžbom žele i osvetu i propast. Bog to ne radi.

Osoba

Iz II. Kr. 14,25 se saznaje da je Jona bio prorok i prije slučaja u Ninivi.

"On je dobio natrag izraelsko područje od Ulaza u Hamat do Mrtvog mora, prema riječi koju je Jahve Bog Izraelov rekao preko slugе svoga Jone, sina Amitajeva, proroka iz Gat Hahefera." (II. Kr. 14,25) Istorija ne zna za ovo propovedanje i kajanje, pa su neki u novije vreme skloni da u ovom događaju vide alegoriju. Kako je Jonu progutala neka riba pa ga izbacila na obalu, tako će Judejce progutati Babilon pa će se posle osloboditi. Za ovo mišljenje čak postoji izvesna osnova u Jer.51,34

"Izjeo me, satio babilonski kralj, odgurnuo me kao prazan pladanj, ko zmaj me on progutao, napunio trbušinu, iz mog me istjerao Edena." Jer. 51,34) Drugi će u Joninoj knjizi samo potražiti misionarsku ideju, koja se pojavila posle ropstva, kad su neki proroci otvoreno govorili o pružanju Božje milosti i drugim narodima.

Bez obzira na mišljenja i na mogućnosti, postoje, čvrsti razlozi zbog kojih se Jonina knjiga i Jonin slučaj prihvataju kao istorijski.

1. Jonaje bio istorijska ličnost (II. Kr. 14,25)

2. Knjigu treba tumačiti kao istorijski događaj jer ne postoji nikakva druga mogućnost da se uradi drugačije a da se pri tom ne nanese šteta vrednosti knjige.

3. Knjigu nije moguće tumačiti alegorijski (u prenešenom smislu) jer bi to bio jedinstven slučaj u Starom zavetu.

4. Isus je češće spominjao Jonu i smatrao ga istorijskom ličnošću. Jona je jedini starozavetni prorok s kojim se Isus poistovetio. Za njega je pokajanje Ninivljana bilo činjenica, a Jonin boravak u trbuhu ribe predskazanje njegovog trodnevnog boravka u zemlji (Mt. 12,40-41).

Nije moguće dati siguran dokaz o vremenu kad je knjiga napisana. Teolozi se mnogo razilaze što se tiče vremena i postavljaju mogućnost pisanja knjige od osmog do drugoga veka pre Kr. Razlozi za ovako široko razdoblje nisu dovoljno čvrsti. Niniva je propala 612 godine pre Kr. i pisanje knjige posle ovog događaja bi bilo bez snage. Učenje o milosti neznabožcima, koje je postalo snažno posle ropstva, takođe nije dovoljan razlog. Zbog čega Jona ne bi mogao biti prvi u tom?

Navode se i tragovi aramejskog jezika ali se oni pojavljuju i u knjigama za koje se zna da su pisane ranije. Što se tiče jezika, treba naglasiti da se u ovoj knjizi ne pojavljuje ni jedna grčka ili persijska reč, a one su skoro obavezno prisutne u knjigama pisanim posle ropstva. Jona je proricao u vreme Jeroboama II (793-753) i verovatno je knjiga pisana prije 721 godine pre Kr. tj. prije pada Severnog kraljevstva.

U knjizi se ništa ne govori o piscu knjige. Jonaje bio glavni izvor podataka ali to ne mora značiti da je on bio i pisac. On je to mogao nekome pričati pa je tako i zapisano. Kako se brod vratio u Jopu po tovar, lađari su sigurno ispričali što im se desilo. Nakon nekoliko dana pojavio se i Jona i dokazana je istinitost njihovog pripovedanja.

Da bi se temeljitije shvatila poruka knjige o Joni preporučljivo je da se pročitaju neki odeljci iz Sv. pisma. Naprimjer, Jer. 1, 4-10 - za bolje razumevanje proročkog poslanja, *"Dode mi riječ Jahvina: "Prije nego što te oblikovah u majčinoj utrobi, ja te znadoh; prije nego što iz krila majčina izade ja te posvetih, za proroka svim narodima postavih te. A ja rekoh: "Ah, Gospode Jahve, gle, ja ne umijem govoriti: dijete sam". A Jahve mi odvrati: Ne govori: "Dijete sam!" Već idi k onima kojima te šaljem i reci sve ono što ću ti narediti. Ne boj ih se: jer ja sam s tobom da te izbavim, riječ je Jahvina. I tada Jahve pruži ruku, dotače se usta mojih i reče: Evo, u usta tvoja stavljam riječi svoje. Gle: postavljam te danas nad narode i kraljevstva, da istrebljuješ i rušiš, da zatireš i ništiš, da gradiš i sadiš."* (Jer. 1,4-10)

Jer. 18, 7-10 - za učinak pokajanja. *"Objavim li jednom kojem narodu ili kojem kraljevstvu da ću ga iskorijeniti, uništiti i razoriti, i taj se narod, protiv kojeg sam govorio, obrati od opaćina i zloća, tada ću se ja pokajati za zlo koje mu bijah namijenio. Objavim li kojem narodu, ili kojem kraljevstvu, da ću ga izgraditi i posaditi, a on stane činiti što je zlo u mojim očima, ne slušajući glasa mojega, pokajat ću se za dobro koje sam im obećao."*

Psalam 139 i 16, 8-11 - za razumevanje iskustava proroka.

"Jahve, proničeš me svega i poznaješ, ti znaš kada sjednem i kada ustanem, izdaleka ti već misli moje poznaješ. Hodam li ili ležim, sve ti vidiš, znani su ti svi moji putovi. Riječ mi još nije na jezik došla, a ti, Jahve, sve već znađeš. S leđa i s lica ti me obuhvaćaš, na mene si ruku svoju stavio. Znanje to odveć mi je čudesno, previsoko da bih ga dokučio. Kamo da idem od duha tvog, i kamo da od tvog lica pobjegnem? Ako se na nebo popnem, ondje si, ako u Podzemlje legnem, i ondje si. Uzmem li krila zorina pa se naselim moru na kraj, i ondje bi me ruka tvoja vodila, desnica bi me tvoja držala. Rekнем li: "Nek me barem tmine zakriju, i nek me noć umjesto svjetla okruži!" ni tmina tebi neće biti tamna: noć sjati kao dan i tama kao svjetlost. Jer ti si moje stvorio bubrege, satkao me u krilu

majčinu. Hvala ti što sam stvoren tako čudesno, što su djela tvoja predivna. Dušu moju do dna si poznavao, kosti moje ne bjehu ti sakrite dok nastajah u tajnosti, otkan u dubini zemlje. Oči tvoje već tada gledahu djela moja, sve već bješe zapisano u knjizi tvojoj: dani su mi određeni dok još ne bješe ni jednoga. Kako su mi, Bože, naumi tvoji nedokučivi, kako li je neprocjenjiv zbroj njihov. Da ih brojim? Više ih je nego pjeska! Dođem li im do kraja, ti mi preostaješ!

Da, istrijebi, Bože, zlotvora, krvoloci nek odstupe od mene! Jer podmuklo se bune protiv tebe, uzalud se dižu tvoji dušmani. Jahve, zar da ne mrzim tvoje mrzitelje? Zar da mi se ne gade protivnici tvoji? Mržnjom dubokom ja ih mrzim, i držim ih svojim neprijateljima. Pronikni me svega, Bože, srce mi upoznaj, iskušaj me i upoznaj misli moje: pogledaj, ne idem li putem pogubnim, i povedi me putem vječnim!"

Tu su i neka mesta iz Novog zaveta. Dela 10-11, Rim. 9-11, pogotovo treba pročitati i proučiti mesta iz Evanđelja koja se direktno odnose na Jonu - Mat. 12,38-41 i Luka 11,29-32.

Isus je cenio Jonina iskustva i poslanje i zbog toga njega uzima za primer. Zanimljivo je da su obojica bili Galilejci. U vreme Jeronima je blizu Nazareta postojalo mesto za koje se tvrdilo da je Jonin grob, a možda je to mesto postojalo već u vreme Isusa, pa je i on odlazio onamo.

Kad su se fariseji u Iv. 7,52 prepirali s Nikodemom oko Isusa, prevarili su se kad su tvrdili da prorok ne dolazi iz Galileje. Otuda je došao Jona koga su oni prevideli. Otuda je došao i Isus koga nisu hteli da priznaju. Da su pažljivo proučavali Pisma shvatili bi da je Jona došao iz Galileje i daje među njima bio prorok veći od Jone

Knjiga o Joni

Jonina knjiga ima pet glavnih točaka.

1. Jona dobija nalog i odbija ga 1,1-3
2. Jona beži a Bog ga sustiže i kažnjava 1,4-17
3. Jona se moli iz stomaka ribe 2,1-10
4. Jona ispunjava nalog, ali delimično 3,1-9
5. Ninivljani se kaju: Bog se raduje a Jona je ljut 3,10; 4,11

1. (1-3) - "Joni je došla Gospodnja reč". Jona je ravnopravni prorok s bilo kojim starozavetnim prorokom: Svima njima je "dolazila Gospodnja reč". Da se nije radilo o Ninivi verovatno bi Jona otišao i izvršio nalog.

Bog je sudija celoga sveta i ovde dolazi pred njega zloća Ninivljana. To je kao u Stv. 6,13 i 18,25. "reče Bog Noi: "Odlučio sam da bude kraj svim bićima jer se zemlja napunila opačinom; i, evo, uništiti ću ih zajedno sa zemljom."

"Daleko to bilo od tebe, da ubijaš nevinoga kao i krivoga, tako da i nevini i krivi prođu jednako! Daleko bilo od tebe! Zar da ni Sudac svega svijeta ne radi pravo?"

Jona je naumio da pobjegne od Boga. Tu se izražava shvaćan da je Bog samo u Judi i Izraelu. Dalje njega nema jer nema što da traži. Zbog toga je Jona mislio da Boga neće sresti na moru ili u Tarsisu, koji je verovatno bio u sadašnjoj Španiji. Iz istog razloga i Naman želi da ponese zemlje iz Samarije da ima na čemu da se moli pravome Bogu (II. Kr. 5,17) *"Tada Naaman reče: "Dobro, kad nećeš. Ali barem dopusti da meni, tvome sluzi, dadu ove zemlje koliko mogu ponijeti dvije , mazge. Jer sluga tvoj neće više prinostiti pomirnica ni klanica drugim bogovima nego samo Jahvi."*

Jona beži iz svoje zemlje i zbog toga što želi da raskine s Bogom. Dokle je "pred njim" obavezan je da propoveda.

2. "Ali Jahve podiže na moru silan vjetar, i nastade nevrijeme veliko na moru, te mišljahu da će se lađa razbiti. Uplašiše se momari; svaki zazva svoga boga, i da bi je olakšali, stadoše iz lađe bacati tovar sto bijaše u njoj. Jona pak bijaše sišao na dno lađe, legao i zaspao tvrdim snom. Zapovjednik lađe pristupi mu i reče: "Što spavaš kao zaklan? Ustaj i prizivlji Boga svojega! Možda će nas se sjetiti Bog taj da ne poginemo". Potom rekoše jedni drugima: "Hajde da bacimo ždrijeb, da vidimo od koga nam dođe ovo zlo", Baciše ždrijeb, i pade ždrijeb na Jonu. Oni mu onda rekoše: "Kaži nam: zbog koga nas ovo zlo snađe, kojim se poslom baviš, odakle dolaziš, iz koje si zemlje i od kojega naroda?" On im odgovori: "Ja sam Hebrej i štujem Jahvu Boga nebeskoga, koji stvori more i zemlju". Ljudi se uplašiše veoma i rekoše mu: "Što si to učinio!" Jer bijahu doznali da on bježi od Jahve - sam im je to pripovjedio. Oni ga zapitaše: "Što da učinimo s tobom da nam se more smiri?" Jer se more sve bješnje dizalo. On im odgovori: "Uzmite me i bacite u more, pa će vam se more smiriti, jer znam da se zbog mene diglo na vas ovo veliko nevrijeme. Ljudi uzeše veslati ne bi li se primakli kopnu, jer se more sve bješnje dizalo protiv njih. Tad zazvaše Jahvu i rekoše: "Ah, Jahve, ne daj da poginemo zbog života ovoga čovjeka i ne svali na nas krv nevinu, jer ti si Jahve: činiš kako ti je milo". I uzevši Jonu, baciše ga u more - i more presta bjesnjeti.

Tada velik strah Jahvin obuze ljude, te prinesoše žrtvu Jahvi i učiniše zavjete." (1, 4-16)

Jona ne može da pobjegne od Boga ali ako ne može u Tarsis onda hoće u smrt. Iznenađuje njegov ravnodušan odgovor lađarima - "*Ako smatrate da sam ja kriv, bacite me u more*". Doista je tvrdo naumio da ostane pri svojim nacionalističkim idejama. Bog ne uvažava Jonino bekstvo. Čak ni njegovu smrt. Tu izlazi na videlo jedna značajna činjenica. Bog odabire ljude za saradnike a ne oni Boga.

"Niste vi mene izabrali, nego sam ja vas izabrao i odredio vas da idete i rodite rod i da vaš rod ostane, i da vam dadne Otac što god zamolite u moje ime." (Iv. 15,16)

Što je još važnije, onaj koga Bog pozove ili mu dade neki dar, ne može opozvati poziv ili odbaciti dar. U Rim. 11, 29 kaže: "*Neopozivljivi su Božji darovi i njegov poziv*". Bog je pozvao Jonu za proroka i ovaj to mora da ostane do kraja, pa makar i zle volje.

U ovom slučaju Bog je učinio dvoje: a) Bog je poslao veliki vetar (4). Ovo je dovelo do velike zabune, ispitivanja, istraživanja. Jona je otkriven kao krivac. b) Bog je poslao veliku ribu da proguta Jonu. Ovo je učinjeno da Jona zatraži Božju milost i prihvatiti poslanje. Veliki vetar i velika riba su učinili "veliko delo". Ustvari - sve okolnosti koje Bog daje, čini, šalje - su velike.

Ovde je Jona zanimljiv. Kako je mogao spavati tvrdim snom kad je velika bura? Kao da mu nije smetala ni nemirna savest, ni nemirno more. Ipak nije krio da služi Jahvi. Otvoreno iskazuje tu činjenicu i otvoreno priznaje svoju krivicu. U Svetom pismu imamo prikazane još dve bure i držanje onih koje je zadesila bura, što je vredno da se prouči. (Mk. 4, 35-41; Dela 27.).

3. "Jahve zapovjedi velikoj ribi da proguta Jonu. Tri dana i tri noći ostade Jona u ribljoj utrobi. Iz utrobe riblje stade Jona moliti Jahvu, Boga svojega. On reče:

Iz nevolje svoje zavapih Jahvi, i on me usliša; iz utrobe Podzemlja zazvah, i ti si mi čuo glas. Ti me baci moru u dubine, i voda me opteče. Sve poplave tvoje i valovi oboriše se na me. Pomislih: odbačen sam ispred očiju tvojih. Al' ipak oči upirem svetom Hramu tvomem. Vode me do grla okružiše, bezdan me opkoli. Trave mi glavu omotaše, siđoh do korijena

planina. Nada mnogom se zatvoriše zauvijek zasuni zemljini. Al' ti iz jame izvadi život moj, o Jahve, Bože moj. Samo što ne izdahnuh kad se spomenuh Jahve, i molitva se moja k tebi vinula, prema svetom Hramu tvojemu. Oni koji štiju isprazna ništavila milost svoju ostavljaju. A ja ću ti s pjesmom zahvalnicom žrtvu prinijeti. Što se zavjetovah, ispunit ću. Spasenje je od Gospoda." (2, 1-10)

Jona se našao u moru a odmah iza toga i u trbuhu ribe. Ovaj doživljaj je toliko neobičan da se mnogi čitaoci i nehotice pokušavaju uživiti u njega. Jona je u novim prilikama bio prisiljen da traži Boga. Više nije bežao jer je znao da pomoć može poslati samo Bog. Iako je molitva puna slika, ukazuje na iskustva koja je Jona imao u takvim uslovima. Ova Jonina molitva je psalam ali se svojom sadržinom i oblikom razlikuje od bilo kojeg psalma u Bibliji. To znači da nije umetak nego originalna Jonina molitva koju je pisac knjige dobro znao. Jona se u ovoj molitvi kaje i traži Božju pomoć ali ne izgleda da želi da menja svoj stav prema ranijoj zapovesti i Ninivi.

4. "Riječ Jahvina dođe Joni drugi put: "Ustani, reče mu, idi u Ninivu, grad veliki, i propovijedaj u njemu što ću ti reći". Jona ustade i ode u Ninivu, kako mu Jahve zapovjedi. Niniva bijaše grad velik od Boga tri dana hoda. Jona prođe gradom dan hoda, propovijedajući: "Još četrdeset dana, i Niniva će biti razorena". Ninivljani povjerovaše Bogu, oglašiše post i obukoše se u kostrijet svi od najvećega do najmanjega. Glas doprije do kralja ninivskoga: on ustade s prijestolja, skide plašt sa sebe, odjenu se u kostrijet i sjede u pepeo. Tada se po odredbi kralja i njegovih velikaša ogłosi i objavi u Ninivi: "Ljudi i stoka, goveda i ovce da ne okuse ništa, ni da pasu, ni da vodu piju." (3, 1-7)

Niniva je bio veliki grad, ali kako shvatiti ta tri dana hoda? Obim ruševina je oko 15 km. ali je Niniva u svojoj blizini imala još šesto gradova koji su sačinjavali Asirsku prestonicu. Diodarus Silaulus, Grčki historičar tvrdi da je dužina zidova Ninive iznosila 480 stadija (oko 100km.). Možda se ovo odnosilo na sve gradove jer su bili blizu Ninive. Možda je trebalo da Jona prođe svim ulicama i uličicama Ninive jer je vest o propasti bila za sve stanovnike.

Protivno Joninoj želji ljudi su se pokajali a Bog je promenio svoje namere. Pokajanje je bilo potpuno. U opštem kajanju su ponekad bile uključene čak i domaće životinje, kao što je to slučaj i ovde.

5. "Bog vidje što su činili: da se obratiše od svojega zlog puta. I sažali se Bog zbog nesreće kojom im bijaše zaprijetio, i ne učini. Joni bi veoma krivo, i rasrdi se. I ovako se pomoli Jahvi: "Ah, Jahve, nisam li ja to slutio dok još u svojoj zemlji bijah? Zato sam hteo prije pobjeći u Taršiš; jer znao sam da si ti Bog milostiv i milosrdan, spor na gnjev i bogat milosrdem, i da se nad nesrećom brzo sažališ. Sada, Jahve, uzmi moj život, jer mi je bolje umrijeti nego živjeti." Jahve odgovori: "Srđiš li se ti s pravom?" Jona iziđe iz grada i sjede s istoka gradu; načini ondje kolibu i sjede pod njom u hlad da vidi što će biti od grada. A Jahve Bog učini da izraste bršljan nad Jonom i pruži sjenu njegovoj glavi, te da ga izliječi od zlovolje. Jona se bršljanu veoma obradova. Ali sutradan, u osvit zore, Bog zapovjedi crvu da podgrize bršljan, i on usahnu. Kad je ogranulo sunce, posla Bog vruć istočni vjetar; sunce je palilo glavu Joninu, te je sasvim klonuo. Poželje umrijeti i reče: "Bolje mi je umrijeti nego živjeti." Bog upita Jonu: "Srđiš li se s pravom zbog bršljana?" On odgovori: "Da, s pravom sam ljut nasmrť" Jahve mu reče: "Tebi je žao bršljana oko kojega se nisi trudio, nego je u jednu noć nikao i u jednu noć usahnuo. A meni da ne bude žao Ninive, grada velikoga, u kojem ima više od sto i dvadeset tisuća ljudi koji ne znaju razlikovati desno i lijevo, a uz to i mnogo životinja!" (3, 10-4,11)

Jona ostaje dosledan svojoj zamisli. Propovedao je propast ali je propovedanje skratio možda i zbog toga što nije želio da dođe do pokajanja, a onda je otišao i čekao propast ovoga grada. Da je to doživio, verovatno bi mu ovako nacionalistički nastrojenom bilo posebno uživanje promatrati kako propada neprijateljski grad. Bog mu je uskratio to zadovoljstvo. Kako se Jona buni, Bog mu pokazuje daje u zabludi.

Poruka

Već je govoreno o poruci, ali evo još nešto. U ovoj knjizi je Bog predstavljen kao osoba koja se jednako zanima za sve ljude bez obzira tko su i gde se nalaze. To znači da nema nikakve osnove za diskriminaciju bilo kakve vrste. U svetlu Božje sveobuhvatne ljubavi, uska i nacionalistička shvaćanja postaju smešna.

Bog je pravedni Bog i kako daje prava svima, pred sve postavlja i odgovornost. Oni koji uživaju Božja dobra i milost su tim Božjim darovima i obavezni na poslušnost. Naglašava se da je Bog svemoguć pa je prema tome on gospodar i tvorac istorije. Kraljevstva i države nastaju i nestaju prema njegovim odlukama. Ako neki narodi i dođu do prevlasti, ona nije večna, jer Bog ne dozvoljava da dela ljudi traju večno.

S druge strane, čovek je konačan i nigde ne može da izbegne prisustvo Boga. To prisustvo nije razlog za strah sve dotle dok je čovek poslušan Bogu, ali zbog neposlušnosti najčešće dolazi do ratnog stanja s Bogom.

Ljude razdvajaju mnogi elementi ali su u osnovi svi ljudi rođaci. Sve ih je stvorio Bog, što znači da nemaju prava da žele zlo jedan drugome. Sastavni deo čovekovog odnosa prema Bogu je kajanje, a iskreno kajanje može da otkloni i najveće opasnosti.

Pitanja

19. Ponoviti redosled 12 malih proroka
20. Opisati Jonu kao čoveka
21. Zbog čega je bio toliko neposlušan?
22. Prikazati "novozavetnog Jonu" (Dela 10 i 11)
23. Zbog čega nam je Jona svejedno blizak?
24. Osnovne poruke Jonine knjige

Naučiti: Jona 2,10

MIHEJA, SELJAK - PROROK

Uvod i osoba

"Može li se iz Nazareta očekivati nešto dobro?" (Iv. 1.46). pita Natanael svog prijatelja Filipa. Drugim rečima može li iz loše sredine doći nešto dobro. I ovo shvaćanje nije retko, nije čak ni bez osnove. To je uvek tako kad su na snazi zakoni na koje smo navikli. Ali, kad se uključi Bog u tok stvari, dešava se nemoguće i neočekivano: Iz Nazareta dolazi Isus! Prorok Mihej je bio seljak, čovek koji je slabo poznao Zakone i verska praksa jevrejske zajednice bila mu je daleka. Može li on doneti nešto uverljivo? Može li čovek, kome su strani Zakoni, dati pravi i punovažni sud o temeljnim postavkama Zakona? Prema

ljudskim merilima - teško. Prema načinu kako Bog radi - može, i to veoma dobro i veoma temeljito.

Kaže na početku Mihejine proročke knjige da je Mihej bio iz Morešeta (Morešćanin). Morešet je bilo selo u jednoj dolini u judejskim brdima. Jeronim je u IV. v. tvrdio da je to selo u njegovo vreme još uvek postojalo samo se zvalo drugim imenom (Eleuteropolis). Ako je ovo prihvatljivo, a nema razloga da ne bude, onda je Morešet bio udaljen oko 40 km. jugozapadno od Jeruzalema. Bio je u području Šefela, blizu filistejskog Gata i po svojoj prilici povremeno je bio pod filistejskom upravom.

Prorok Miheja je Isaijin savremenik jer je proricao za vreme vladavine kraljeva Joatama, Ahaza i Ezehijsa, a slično stoji i za Izaiju (Iz. 1,1; Ozija, Joatam, Ahaz i Ezehijsa). Bila je jedna razlika između ova dva čoveka. Izaija je bio predstavnik vladajuće klase i odrastao je u Jeruzalemu; bio je aristokrata, pa je zahvaljujući svome poreklu imao uvid u događaje u glavnom gradu Judejske države. Miheja je bio seljak. Tek ponekad je dolazio u Jeruzalem i samo bio posmatrač svega što se tamo zbivalo. Ipak to mu ni malo nije smetalo da sagleda stvarno stanje stvari, da ukaže na probleme i da prenese Božju poruku. A to je najvažnije. Kad Bog nekoga šalje sam se pobrine za sve uslove koje treba ispuniti onaj koji donosi poruku. Ako je Miheja bio seljak, malo poznavao prilike u Jeruzalemu, samo posmatrač, Bog se pobrinuo da poruka bude jasna "dobro potkovanana" i da pogađa stvar.

Vreme

Zaključuje se da su godine 751-687 pre Krista, vreme u kojem je živio i proricao prorok Miheja. To znači da još uvek postoji Severno kraljevstvo (Samarija) i da je prorok svedok tragedije ove države (721 pre Krista). Znači takođe da je Miheja bio svedok i ostalih tragičnih događaja kao što je opsedanje Jeruzalema 701 god., mračna vladavina kralja Manaše, itd. Kako je već naglašeno bio je savremenik proroka Izaije, a postoji mogućnost i da je bio njegov učenik. Čak se susreću veoma slična proroštva u obe knjige (Miheja 4, 18; i Iz. 2, 15). Da je prorok Miheja bio kasnije priznat kao pravi prorok svedoči tvrdnja navoda u Jer. 26,18. Sto godina kasnije ljudi se potsećaju da je Miheja nešto rekao što je bilo toliko uverljivo da je kralj Ezehijsa morao prihvatiti. To Mihejino proroštvo je u 3,12. *"Poradi vas i vaše krivnje Sion će biti polje preorano, Jeruzalem ruševina, a Goru Doma prekrit će šuma."*

Prilike u Judi

Judinu državu koja je još dugo ostala pod uticajem hrama je zahvatila "trgovačka" groznica. Pokazalo se da je trgovina veoma unosno zanimanje. Dolazi do razmene dobara s ostalim državama a oni koji se uspiju snaći imaju skoro neograničene mogućnosti da se obogate. To je učinilo da su mnogi ljudi iz manjih gradova i sela napuštali svoja imanja i odlazili u Jeruzalem da okušaju sreću. Nisu svi uspevali, ali koji su uspevali ostajali su u Jeruzalemu i bogatili se. Novac je veoma često donosio vlast i stvarao bezvlašće pa je Jeruzalem postao središte moći i nereda. Ono što je ostajalo u pokrajinama je bilo manje sposobno za život jer su i mogućnosti bile manje. Tako su se stvarale imovinske razlike. Građani Jeruzalema su postajali bogatiji, građani ostalih gradova i sela sve siromašniji. To je tok koji se nebrojeno puta ponavljao u istoriji ljudskoga društva. Prilike su bivale različite ali je proces u suštini isti.

Novac je priticao u Jeruzalem, a čim se bogatstvo gomila na jednom mestu, siromaštvo nastaje na nekom drugom. Otkuda bi inače dolazilo. Da ovaj proces osiromašavanja bude još teži, političke prilike nisu bile sjajne. Kralj Ezechija je nastojao da stvari bar unekoliko dovede u red ali je postao sluga Asirskog kralja, a danak koji mu je nametnut je bio veoma velik. Tako je na jedno zlo došlo još i drugo. Ljudi su na selima bili na putu potpunog osiromašenja.

Prorok Miheja je bio seljak, i diže glas u ime svih seljaka. Posebno se okomio na verske vođe koje su zloupotrebile svoj položaj. Jeruzalem je bio mesto određeno za središte svega što je dobro a ljudi su sve okrenuli na zlo i zbog toga će biti razoren: *"Sve je to za zločinstvo Jakovljevo i za grijeh doma Izraelova. Koje je zločinstvo Jakovljevo? Nije li Samarija? Što su uzvišice Judine? Nije li Jeruzalem?"* (1,5)

Zatim, "Teško onima koji smišljaju nedjelo i snuju zlo na posteljama svojim! Kad svane dan, oni ga izvrše, jer je sila u njihovoj ruci. Zažele li polja, otimaju ih, i kuće, uzimaju ih; čine nasilje čovjeku i kući njegovoj, vlasniku i posjedu njegovu.

Zato ovako govori Jahve: Evo tome rodu smišljam zlo, iz kojega nećete izvući vratova, niti ćete hoditi ponosito, jer će biti zlo vrijeme. U onaj će vam se dan složiti rugalica, zapjevati tužaljka i reći: "Propalo je! Posve smo opustošeni, baština je naroda moga otuđena, i nitko da mu je vrati, naša polja podijeljena su odmetniku. Zato neće biti nikoga tko bi bacio kocku za dio tvoj u zboru Jahvinu.

Umesto štovanja Jahve, štovali su tuđe bogove. Sudije i knezovi, zaduženi da sprovedu pravdu, gaze je na svakom koraku. Ovaj odeljak to jasno pokazuje: *"Ne balite! - bale oni - Tako se ne bali! Sramota na nas neće pasti! Zar će biti proklet dom Jakovljev? Zar je Jahve izgubio strpljivost? Zar on tako postupa? Nisu li riječi njegove ugodne Izraelu, narodu njegovu," Vi se sami dižete kao neprijatelji narodu mojemu. Čovjeku nezazornu vi otimate kabanicu, onome koji bez straha putuje ratne strahote dosuđujete. Vi izgonite žene moga naroda iz njihovih milih domova; djeci njihovoj zauvijek oduzimate slavu koju sam im dao: "Ustanite, idite! Ovo nije počivalište! Zbog nečistoće teško vas uže svezalo". Kad bi mogao biti nadahnut čovjek koji izmišlja ovu opsjenu: "Prorokujem ti vino i piće", on bi bio prorok narodu ovome."* (2,1-11).

Sudije su sudile siromašnima kako im se htelo, ne vodeći računa o pravdi: "Potom rekoh: Čujete sada, glavari kuće Jakovljeve, suci doma Izraelova! Nije li na vama da znate što je pravo? Ali vi mrzite dobro a ljubite zlo! Vi ljudima derete kožu s tijela i meso s kosti njihovih. Oni proždiru tijelo moga naroda i deru mu kožu, lome kosti. Oni ih komadaju kao u loncu, kao meso u punom kotlu! Zato, oni će Jahvu zazivati, a on im neće odgovoriti. Sakrit će, u ono vrijeme, lice od njih zbog zločina koje su počinili.

Ni proroci nisu bili bolji. Proricanje je postalo unosan zanat. Bog to ne može ostaviti nekažnjeno; Ovako govori Jahve protivu proroka koji moj narod zavode: Ako imaju zalogaj u zubima, proglašuju: "Mir!" Ali protiv onoga koji im ništa ne stavlja u usta naviještaju sveti rat. Zato ćete imati noć mjesto vaših viđenja i tminu mjesto proricanja. Zaći će sunce tim prorocima, i dan će za njih pomrčati. Tada će se posramiti vidovnjaci i zblaniti vračari. Svi će oni pokriti gubice jer odgovora Božjeg neće biti. Ali ja sam pun snage i duha Jahvina, pun pravde i jakosti da objavim Jakovu opačinu njegovu, Izraelu njegov grijeh.

Čujte dakle ovo, glavari kuće Jakovljeve, suci doma Izraelova, vi kojima se pravda gadi te izvrćete sve što je ispravno! Vi koji gradite Sion u krvi i Jeruzalem u zločinu!" (3,1-10)
Pouka treba daje Samarija koja je iz istih razloga razorena. Tako će i Jeruzalem pasti.

Kad Miheja ovo govori Samarija više ne postoji, a propala je zbog zla u kojem je živela. Isto čeka i Judeju:

"Poradi vas i vaše krivnje Sion će biti polje preorano, Jeruzalem ruševina, a Goru Doma prekrit će Šuma." (3,12)

Tragedija će doći jer se država uključila u posao koji nije njen. Novac, vojska, moć nije glavni zadatak ovoga naroda. Zbog skretanja s određenoga puta doći će propast. *"Još ću ti dovesti osvajača, stanovnica mareška, stići će do Adulama slava Izraelova. Čupaj kosu i ostrizi se za milom djecom svojom! Postani ćelava kao orao lešinar, jer su izgnana daleko od tebe."* (1,15-16) Bog priprema drugu misiju. On priprema i drugi svoj narod. To više neće biti svetska sila koja će osvajati svet nego će biti nosilac prave vere u Boga. Novi narod će nastati od raspršenih, odbačenih, odgnanih a njima će upravljati novi kralj, koji će kao pastir se brinuti za narod:

"U onaj dan - riječ je Jahvina - sabrat ću hrome, okupiti raspršene i sve kojima sam zlo učinio. Od hromih ću Ostatak učiniti, moćan narod od onih što su izgnani. Tada će Jahve nad njima kraljevati na gori Sionu od sada i do vijeka. I ti Kulo stada, Ofele Kćeri sionske, opet će se tebi vratiti prijašnja vlast, kraljevstvo Kćeri jeruzalemske.

Umesto kralja koji se poistovetio s onima koji čine zlo, doći će novi vladar. Neće doći iz Jeruzalema, nego iz malenog Betlehema, sela nadomak Jeruzalema. On će doneti blagostanje, ne samo Izraelu, nego celom svetu.

"A ti, Betleheme Efrato, najmanji među kneževstvima Judinim, iz tebe će mi izaći onaj koji će vladati Izraelom; njegov je iskon od davnina, od vječnih vremena. Zato će ih Jahve ostaviti dok ne rodi ona koja ima roditi. Tada će se Ostatak njegove braće vratiti djeci Izraelovoj. On će se uspraviti, na pašu izvoditi svoje stado silom Jahvinom, veličanstvom imena Boga svojega. Oni će u miru živjeti, jer će on rasprostrijeti svoju vlast sve do krajeva zemaljskih. On – on je mir! Ako Asirci provale u našu zemlju, ako stupe u naše dvore, podići ćemo na njih sedam pastira, osam narodnih knezova. Zemlju Asirsku oni će mačem opasti, zemlju Nimrodovu sabljama. I on će nas osloboditi od Asiraca ako provale u našu zemlju, ako stupe na naše tlo." (5,1-5)

To je Mesija. Njegove osnove su drugačije i drugačiji je i cilj. Neće se zanositi slavom koju izgrađuju kraljevi sveta i neće biti rukovođeni sebičnim ciljevima.

Tada će ovaj novi narod imati i novu misiju. To će biti poruka mira celom svetu. Vojska i borna kola neće biti glavno oružje i izraz moći jer se ta poruka nosi na drugi način, i druge je prirode.

Naglašeno je da je Izaija bio aristokrata a Miheja seljak. Ipak treba naglasiti da su njihova proroštva svejedno veoma slična. Svaki gleda na prilike sa svoga stanovišta i služi se vlastitim stilom, ali je konačan cilj isti. Treba uporediti: Miheja 2, i Iz. 5. Miheja 3,1-4 i Iz. 10,1-4; Miheja 2,7 i Iz. 1,21; Miheja3,12 i Iz.4,6-7.

Poruka

Svako od nas kad se sretne sa Bogom doživljava da je On velik, moćan, pravedan, a mi da smo grešni, neznatni. U 1,3-4 Mihej opisuje Boga kako ga je on doživio i pred tim moćnim Bogom stanje naroda je dosta jadno. On zato u svojim proroštvima pokušava da opomene na ono što će se desiti zbog Božje veličine i pravde. Gledajući ustajalu veru svojih sunarodnjaka kroz svoju doživljenu veru, Mihej biva nateran da viče neprijatne poruke po gradovima svoje zemlje. Društvene prilike su bile loše. Stanje u Jeruzalemu je bilo teško jer je zakazala verska svest. Tako je nastao dvostruki prestup. Poznat je kralj

Ahaz koji je kao slabić i neodlučan čovek zanemario štovanje Jahve a njegovi ministri su to veoma rado prihvatili i preneli na narod. Istina je da su se stvari nešto popravile za vreme kralja Ezechije i da zlo nije uzelo onoliko maha koliko je uzelo u Severnom kraljevstvu, ali je ovo bila Judeja i Jeruzalem. Ovde je bio hram, tu su bili svećenici i mnogi proroci koji su dobro poznavali zakon. Zbog toga je odgovornost jednaka, iako su krivice nešto manje.

Bezobzirnost zemljoposjednika je veliki greh i biće oštro kažnjena. (2,1-5). Sudije su postavljene da se bore za pravdu ali je i njih ponela želja za nepravednim bogaćenjem. (3,1-4). Zbog javnog mnjenja, svako prisvajanje tuđe imovine je moralo imati neku pravnu osnovu i sudije su je pronašli pa su ravnopravno učestvovali u otimanju i verovatno ravnopravno delili oteto. A sucima doma Izraelova je dano da znaju što je pravo.

Tu su i svećenici i proroci. Oni su najodgovorniji za štovanje Boga, oni su duhovne vođe, a struja koja je ponela imućne ljude i sudije zahvatila je i njih. Objavljivanje Božje volje više nije bila obaveza pred Bogom nego je postala izvor zarade. Veoma slikovito Miheja prikazuje ovaj problem kad kaže da proroci proriču mir onome koji im stavi nešto u usta, a proglašavaju "sveti rat" onome koji im ne stavlja ništa. (3,5) Mihej sve ove nepravde sabire još jednom u stihu 3,11: *"Glavari njegovi sude prema mitu, svećenici njegovi poučavaju radi zarade, proroci njegovi bale za novac. A na Jahvu se oni pozivaju i govore: "Nije li Jahve u našoj sredini? Neće na nas zlo navaliti"* (3,11)

Miheja shvaća da je njegov sveti zadatak da oštro napadne ove ljude, da pokaže njihovu nepravdu, gramzivost licemerje i lažnu pobožnost (3,8). Nije to bio lagan zadatak ali Miheja napominje da ima dovoljno snage, Jahvinog duha, da ima pravde i jakosti. Ovakvim stavom Miheja nastavlja Amosovu misiju. Uostalom, obojica imaju jednako poreklo. Obojica su bili siromašni ljudi, a živeći na selu, zadržali su zdrave poglede na život i prilike, kao i sposobnost razboritog rasuđivanja.

Bog (a ne Mihej = uočimo ovo!) ne može ravnodušno promatrati kako se zloupotrebljavaju vrednosti i položaj. Zbog toga priprema sud. U 6, 1-8 je ovo veoma snažno naglašeno. Jeste da su oni odabrani Božji narod ali je isto tako istina da prava nose i odgovornosti. Ako je nekome više povereno, više će se od njega i tražiti a Izraelci to zaboravljaju. Zbog toga je sud neizbežan. Ne samo za Samariju nego i za Judu. Miheja je nemilosrdan jer kaže da će se Jeruzalem preorati kao njiva i da će biti gomila kamenja.

"Poradi vas i vaše krivnje Sion će biti polje preorano, Jeruzalem ruševina, a Goru Doma prekrit će šuma." (3,12)

Nije trebalo dugo čekati da se ovo zbude. 587 god. je došlo na Jeruzalem sve ovo o čemu govori prorok Miheja. Desetine godina iza ovoga ceo Jeruzalem zajedno s hramom je doista gomila kamenja kao da je grad preorao neki veliki plug. Ipak, vera u Boga ne završava se u očaju. Nada je bila prava reč nekada i sada, ali to je nada rođena iz vere u pravednu Božju reč. U stihovima: 4,3-4 Mihej donosi sliku života o kojoj i današnje čovečanstvo sanja:

"Svoje će mačeve prekovati u ralice, a svoja koplja u radne srpove. Narod na narod neće mača dizati, niti će se više za rat vježbati. Svaki će mirno živjeti pod lozom vinovom i pod smokvom svojom i nitko ga neće plašiti."

Dakle, oružje treba da se prekuje u oruđe. Ovo je slično današnjim proračunima što bi se sve moglo učiniti za pravednije odnose na zemlji kad bi se milioni, koji idu na naoružanje, upotrebili u mirnodopske svrhe. Mihej je veoma savremen.

Pored nade kojom ovaj odeljak odiše, u njemu su nam dati još neki odgovori. Već je rečeno da su Amos i Mihej proroci Božje pravедnosti. Mihej ne ukazuje samo na nepravde, nego prikazuje kako bi mogao izgledati pravедniji život: od mačeva bi se mogle načiniti ralice, a od koplja radni srpovi. Nekada su ralica i srp bili dovoljni da jedan seljak u kući i na dovoljno velikoj podkućnici održi pristojan život svoje porodice i da nađe vremena da "mirno živi pod lozom". Znači, model pravde je da svaki čovek ima svoje "mesto pod suncem" krov, solidnu, pošteno stečenu platu i odmor u miru (bilo u selu ili gradu). Takav model i danas zadovoljava čovekove potrebe. To je model socijalne pravde i dobrog standarda.

U 5. poglavlju Mihej imajednu ohrabrujuću poruku. Ona govori o daljoj budućnosti u kojoj će Bog postaviti nove temelje svom narodu i osnovati novu državu. Doći će kralj iz Davidovog grada, iz Betlehema ali će u osnivanju toga naroda zaobići viđene i ugledne ljude. Oni su neupotrebljivi jer im je stalo do novca, do moći, do svetske sile. Novi kralj će biti Mesija. Knjiga završava u 7,18 divnim stihom: "Tkoje Bog kao ti, koji prašta krivnju ...! Mihej to vidi bolje od mnogih svojih prethodnika i zato se u svojim nadama najviše približava novozavetnom konceptu odnosa između Boga i čoveka.

Pitanja

25. Ponoviti redosled 12 malih proroka
26. Prikazati vreme u kojem je živio prorok Miheja
27. Kakve su bile verske prilike u Izraelu?
28. Ko je bio odgovoran za takvo stanje?
29. Šta Miheja predviđa?
30. Kako se to obistinilo?

Naučiti: Mihej 3,6

NAHUM – PROROK BOŽJE PRAVEDNOSTI

Uvod

U svom zanosu i oduševljenju Marija kaže u svojoj pesmi da Bog "zbaci vladare s prestola a uzvisi neznatne". Marija nije posebno poznavala istoriju da je mogla govoriti na osnovu znanja. Nije govorila ni iz iskustva nego ju je poučio Božji Duh i zbog toga je ova činjenica postojana. Istorija dokazuje da su moćna kraljevstva čija vlast se prostirala po celom svetu, propadala u tren da se više nikada ne bi povratila. I bliska prošlost našega veka pokazuje da je ovo tako. Moć moćnih ne traje večno. Ta je istina predmet ove malene knjige, na početku koje stoji, da ju je pisao Nahum iz Elkoša.

Osoba

Gde je bio Elkoš malo je poznato. Nekoliko je mogućnosti, ali se teško odlučiti za bilo koju od njih. Jeronim kaže da mu je njegov vodič pokazao u Galileji mesto za koje je tvrdio da je Elkoš, rodni kraj proroka Nahuma. Kako je Nahum dobro poznavao Asirsku

prestonicu Ninivu, misli se da je iz grada koji je 45 km udaljen od nje. Takođe je moguće da je Nahum odveden u ropstvo, ili da se u ropstvu rodio?

Ne može se ništa određeno reći ni o Nahumu. Ime mu znači "Uteha", što može biti skraćena reči "Jahve je uteha". Bilo je uobičajeno u ono vreme da ljudi daju svojoj deci imena koja su odražavala njihove ispunjene ili neispunjene želje. Ova su imena često bila i u vezi sa misijom koju su kasnije pojedini ljudi dobijali.

Vreme pisanja Nahumove knjige

Vreme se u Starom zavetu određuje pomoć svetskih događaja koji se spominju u knjizi, u Nahum 3,8. spominje se Amonova Teba. Iz opisa se saznaje je ovaj grad smatran neosvojivim ali je Teba ipak razorena. Ovaj događaj je odjeknuo celim svetom i u Nahumovoj svesti je još svež, što znači zbilo se nedavno. Zna se iz istorije da je Teba pala 663 godine. Drugi događaj o kojem piše Nahum je pad Ninive. Niniva, prestonica moćne Asirije, vekovima je bila središte sveta, a sada joj se približava kraj. Nahum govori uverljivo o ovom događaju. Do propasti još nije došlo ali se ona očekuje uskoro. Kad se zna da je Niniva pala oko 612 godine pre Krista zaključuje se da je Nahum živio i proricao između 663 i 612 godine.

Poruka

Nahumova knjiga je jedna od najkraćih Starozavetnih knjiga ali je njen sadržaj zanimljiv i zbog toga je ona predmet mnogih proučavanja. Zanimljivo je prvo poglavlje u kojem se Bog prikazuje kao gospodar svemira. On je ljut i ljubomoran jer su ga ljudi zamenili drugim bogovima. Zbog toga on priprema osvetu. Ona će biti strašna za sve koji su učinili taj prestup. *"Jahve je ljubomoran osvetnik"* (1,2). To je poruka koja snažno izbija iz ove kratke knjige. Bog je osvetnik ali samo zbog toga što su ljudi zli. Bog je dugo trpio i čekao ali su stvari išle od lošeg na gore. Bili su ponositi i tvrdili da im niko ne može nauditi ali su se prevarili. Ovaj prvi deo knjige je veličanstven prikaz Božje srdžbe i zbog toga treba obratiti pažnju na ono što on govori. Kaže: *"Jahve je Bog ljubomoran i osvetnik! Jahve se osvećuje, gospodar srdžbe! Jahve se osvećuje svojim protivnicima, ustrajan u gnjevu. Jahve je spor u gnjevu, ali silan u moći. Ne, Jahve neće pustiti krivca nekažnjena. U vihoru i oluji put je njegov, oblaci su prašina koju podižu njegovi koraci. Prijeti moru, i isušuje ga, presušuje sve rijeke... Bašan i Karmel uvenuli su, povenuli su pupoljci Libana! Pred njim se gore potresaju, bregovi se ljuljaju, zemlja se pod njim provaljuje, krug zemaljski i sve što na njem stanuje."* (Nahum 1,1-5)

I dalje: "Tko može izdržati pred bijesom njegovim? Ko će odoljeti pred gnjevnom srdžbom njegovom? Jarost se njegova kao vatra izliva i litice se pred njim kidaju. Jahve je dobar onima koji se u njega uzdaju, on je okrilje u dan nevolje, poznaje one koji se njemu utječu kada potopne vode poplave. Uništiti će one koji se protiv njega podižu, progoniti će svoje dušmane u najmrkliji mrak." (1,2-8)

Nahum prikazuje i pojedine države koje su postale moćne vojničke sile. Vojna moć ih je učinila nemilosrdnim osvajačima i zbog toga ih čeka propast. Među njima je na prvom mestu Niniva, glavni grad Asirije. Bog je najžešći neprijatelj Asirije jer je ova država postala obesna. Čest uzvik u Nahumovoj knjizi je *"Evo me protiv tebe"*, govori *Jahve nad vojskama*". Ova moćna država je učinila da se zanemari pravda, milosrđe, humanost. Trgovci su se obično koristili moćnom vlašću i sabirali bogatstvo.

Onima koji su bili porobljeni Nahum poručuje da su nosioci dobrih vesti već na putu. To znači da je propast ovog moćnog grada, nepobedive države bliska budućnost. Nahum o drugom i ne govori do o propasti Ninive. Kao da ga je ova ideja opčinila. Ali, odavde se da zaključiti i nešto drugo, što nije isključivo vezano za ovu davnu državu. Bog se nije naljutio samo na Ninivu. On je pravedni sudija i pojavljuje se svuda gde svetske sile zloupotrebljavaju svoju moć. Nepravda može nastati među ljudima, i nasilje može biti osobina moćnih. Bog ipak stoji iza svih događaja i ne dozvoljava da krivci prođu nekažnjeno.

Istoričari potvrđuju da je pad Ninive bio strašan. Kažu da je reka Tigris na kojem je ležao grad narasla do neviđenih razmera. Grčki istoričari Ksenofon i Diodor su posle ovoga događaja opširno prikazivali ovu propast a Nahum ju je opisao pre i zbog toga je njegov opis posebno vredan kao nepokolebiva proročka reč. On u 2,8-9 kaže da je Niniva nabujalo jezero i da građani beže pred njenim vodama. *"Podižu, u izgnanstvo odvođe Gospodaricu, robinjice njene cvile, tuguju kao golubice, u prsa se udaraju. Niniva je nabujalo jezero, oni bježe pred vodom njezinom. "Zaustavite se, stanite!" Ali se nitko ne okreće."* Posle ove poplave je došla pljačka, pustošenja i propast. Niniva je vekovima bila moćni grad a sada postaje ruševina puna mrtvih tela.

Nahumova knjiga je vapaj za pravednošću, aktuelan od kako postoji svet. Kajin je izvršio nasilje nad svojim bratom jer mu se nešto nije dopalo na njemu, i od onda to nasilje vlada u svetu na različite načine. Bog kaže Kajinu da prolivena bratova krv više sa zemlje Bogu (str. 3). Ona vapi za pravednošću, a za pravednošću vapi i Nahumova knjiga. Ova knjiga nije izraz patriotizma jednog Jevrejina. U ono vreme je na sličan način mogao govoriti pripadnik bilo kojeg malog naroda u Palestini, a to je i danas vapaj potlačenih.

Treba uočiti da se ovo ne zadržava samo na području međuljudskih odnosa. Nije obuhvaćeno samo materijalno područje. Bog je vladar nad materijalnim i duhovnim svetom i mnogo se žesti kad vidi nepravdu većih nad manjima jer je zapostavljena njegova uredba i njegovo gospodstvo. Žesti se i kad ga potisnu iz bilo kojeg područja. Biblija jasno govori o Božjoj osveti nad svima onima koji ga ne priznaju. Božji sud će doći i ljudi će biti pozvani da daju odgovor za svoje postupke, za svoje protivljenje, za svoju neposlušnost.

Pitanja

31. Ponoviti redosled 12 malih proroka
32. Pronaći mesta u Bibliji koja idu u prilog Nahumovoj tvrdnji da je Bog ljubomomi osvetnik
33. Povezati ovu "osvetoljubivost" s Izl. 20,5,6
34. Kako se Bog osvetio Asiriji i Ninivi?
35. Kako povezati s ovim i protumačiti Gal. 6,7,8?
36. Pronaći poruku za naše vreme

Naučiti: Nahum 1,3

HABAKUK, ČOVEK KOJI PATI

Uvod

David je bio jedan od najpozitivnijih starozavetnih kraljeva ali ga prosečan čitalac Biblije mnogo bolje zna kao pesnika. Njegove su nam pesme psalmi drago štivo, jer pogađaju naše želje, misli, dotiču naše doživljaje. A nije jedino David pisao pesme. Pisali su ih i drugi starozavetni ljudi. Onih 150 psalama sakupljenih u pet knjiga psalama delo su više pesnika. U jeruzalemskom hramu pevanje je bilo sastavni deo bogoslužjenja. Pevačka služba je u pojedinim vremenima bila veoma dobro organizovana a obavljali su je ljudi koji su, pored toga što su imali dobar glas, bili i pesnici.

Po onome što se spominje u 3,19: zborovoda, žičani instrumenti i pevanje (iz izvornika se može zaključiti da ovaj izraz znači: "Na mojim žičanim instrumentima"). Habakuk ima smisla za pesničko izražavanje i verovatno je bio jedan od pevača u hramu. On ljubi svoj narod i poštuje Boga, a kad se našao između te dve sile, koje bi rado spojio, što nije moguće, on duboko pati - kao retko koji starozavetni prorok.

Vreme

Vreme u kojem Habakuk živi već nam je poznato. Spominjali smo Sofoniju, Miheja, znamo za Jeremiju, Hošeu, Nahuma. Skoro svi oni žive u onom veoma burnom vremenu kad svetske sile uništavaju manje nacije, osvajajući njihove teritorije i raseljavajući narode po ogromnom kraljevstvu, da se onemoguću pobuna. Razumljivo je što je u to vreme mnogo proroka. Bogu je mnogo stalo do svoga naroda i želi da učini sve ne bi li ukazao na loš put i tragične posledice ovakvog izbora.

Prorok Habakuk živi i proriče na prelomu 7. i 6. veka pre Krista. To je najburnije razdoblje u celom Starom zavetu. Tri moćne sile, Asirija, Babilon i Egipat bore se za prevlast i međusobno se uništavaju. Pri tom povlače u propast mnoge državnice koje su zavisile od njih ili su do njih tražile pomoć. Upravo propada Asirija, a ubrzo iza toga Babilon postaje jedini gospodar jer je bitkom kod Karkemiša godine 605. pre Krista Egipat prestao da računa na prevlast u svetu. Babilon, Haldeja, je gospodar sveta, a malima se skoro ništa nije promenilo. Potlačeni su, obespravljani, i patnje se nastavljaju, iako su se tlačitelji promenili.

Zanimljivo je zaviriti u privatni život pojedinih ljudi toga vremena. To nam omogućava Habakukova knjiga. Rečeno je da je on pesnik, a to uglavnom znači dvoje - da je imao bogat duhovni život i da je bio u stanju da iskaže svoje doživljaje. Bićemo zato obogaćeni njegovim iskustvom i upoznati se s načinom Božjeg delovanja.

Habakukova knjiga počinje sasvim neuobičajeno. Nema uvoda, nema predstavljanja. Nema ni opisa prilika, Habakuk se susreće s Bogom i na samom početku je prepun pitanja. *"Dokle ću, Jahve, zapomagati da ti ne čuješ". Vikati k tebi "nasilje" a ti da ne spasiš?"*

Hrabar je Habakuk kad prigovara Bogu ali on je i opterećen. Nevolju, koja je zadesila njegov narod, doživljava veoma snažno i zbog toga ne može ostati ravnodušan.

O čemu se radi? To je ona nesreća 598. godina kad su Babilonjani upali u Judeju i odveli mnogo naroda u ropstvo (II. Kr. 24). Nova svetska sila nije ni malo bolja od Asirije. Sve ide po starom a Bog koji upomo tvrdi da može spasiti, u ovom tragičnom događaju kao da stoji postrani. To Habakuka zbunjuje i on više a Bog kao da ne čuje jer se ništa ne menja.

Ipak, Bog se ne sakriva. Nije neupućen u događaje. Nije ni nemilosrdan. Ni nesposoban da pomogne. Ima odgovor. Ova svetska sila ne dolazi sama od sebe. Ona je "Božji bič". Kad nisu pomogli mnogi proroci možda će pomoći nemilosrdni Haldeji. Judejci treba da se sete zaveta, zakletve na gorama Ebalu i Garizimu (Ponz. 27 i 28). Treba samo da se podsete na velike događaje 10-15 godina ranije kad je slomljena Asirska moć i razorena Niniva. Asirija je bila moćna i nemilosrdna a Haldeja će biti još gora. Njoj je "bog postala snaga". Moćna je to država koja se oslanja na samu sebe jer joj ne treba niko drugi. Dakle, sve ima svoje razloge i Bog ima objašnjenje.

Habakuk ide dalje. Pun je žalbi, prepun pitanja. Čak protestuje. Bog je pravedan, sve može, obećava pomoć, a kako sada ovako može da promatra propadanje svog naroda? (1, 12). Kako on, pravedan, može da gleda zlo a da ne "makne prstom?" Judejci su krivi ali nisu bolji ni Haldeji, a on dozvoljava da oni vladaju svetom. Bog je nemilosrdan prema ljudima jer postupa s njima kao s morskim ribama (14).

U ovakvom pristupanju stvari nema pravoga odgovora. Habakuk je odviše zauzet najvažnijim događajima. Božje delo, njegovo zauzimanje, njegov način rada može se videti ako se pogleda unapred. Tada se dobije bolji uvid u ono što Bog radi. Zbog toga Habakuk odlazi na kulu odakle vidi bolje, jasnije, jer mu pogled dopire dalje. Ova kula nije ništa drugo do kula vere. Ovaj odeljak (2, 2-4) je posebno dragocen jer otkriva "nove veličine u odnosu između Boga i ljudi i to je tema koja je u Novom zavetu dobila svoju punu primenu.

"Tada Jahve odgovori i reče: "Zapiši viđenje, ureži ga na pločice. da ga čitač lako čita". Jer ovo je viđenje samo za svoje vrijeme: ispunjenju teži, ne vara: ako stiže polako, čekaj, jer odista će doći i neće zakasnuti! Gle: propada onaj čija duša nije pravedna, a pravednik živi od svoje vjere" (2, 2-4)

Novozavetni pisci je direktno ili indirektno često spominju (Rimlj. 1,17; Gal.3,11; Jevr. 10,38)

Kad se čovek popne na kulu i sagleda pravo stanje stvari sve se postavlja na pravo mesto. To znači da vera nije samo neka magična moć, čarobna palica kojom otklanjamo prepreke i dobijamo ono što želimo nego je pogled unapred. To je, uostalom i naglašeno u Jevr. 11, 13. Vizija iz 2, 2-4 je biser biblijske literature i pomoć svima koji pate. Ona kaže:

"Zapiši viđenje, ureži ga na pločice da se lako čita. Jer je ovo viđenje samo za svoje vreme: Teži ispunjenju. Ne vara. Ako stiže polako čekaj, jer će sigurno doći i neće zakasnuti. Jer, propada onaj čija duša nije pravedna a pravednik živi od svoje vere".

U Babilonu su upotrebljavali glinene pločice za pisanje, a ovde se zahteva da one budu jasno ispisane, da budu lako shvatljive.

Iza ovoga Habakuk iskazuje pet pretnji. One počinju rečju "Jao", pa se tako i zovu, a upućene su osvajačima, Haldejcima. Prvo "Jao" je upućeno Nabuhodonozoru zbog toga što je lakom i traži što nije njegovo. to su pljačke, danak, roblje osvojenih naroda.

Drugo "Jao" je opet upućeno Haldejcima zato što žele da stvore moćnu neosvojivu državu ali na tuđim temeljima i s tuđim materijalom.

Nabuhodonozor je izgradio moćni grad Babilon a u tom su mu obilno pomogli porobljeni narodi. To znači da slava i zasluga ne pripada njemu nego porobljenima. On će zbog toga biti pozvan na odgovornost. Ovo je predmet trećeg "Jao" (12-13).

Ma kako bila moćna, babilonska vladavina je nehumana. Ono što je do tada vredilo kao pristojno, čega su se svi ljudi držali, za vreme Haldeja je gaženo a usvajale su se druge, nehumane norme. Ova nehumanost je predmet četvrtog "jao" (15-16). Kad se Habakuk

buni što je Bog postrani kad Haldeji osvajaju Judeju, Bog mu odgovara da su oni Božji odabranici za izmirenje Božijih namera, a u petom "Jao"(19), Bog nije ravnodušan prema idolopoklonstvu Babilonjana. Ono je uvek greh jer se zapostavlja živi, večni Bog. Zadnje poglavlje je jedan psalam. Već je rečeno da je Habakuk bio pevač hramu i po svojoj prilici i pesnik. On nam je prikazao svoje doživljaje i oni su nam dragoceni jer nas upućuju kako se treba postaviti u danima nevolje i krize.

Poruka

Ova malena knjiga ima svoju poruku koja seže do naših dana. Prvo, istorija ima svoj početak i kraj. To nije zbir nevezanih događaja, niti njima upravlja neka bezlična sila. Kad se događaji promatraju odvojeno jedan od drugoga, čovek se gubi u njihovoj besmislenosti i grubosti.

Kad ih promatra "sa kule", tj. kroz veru, u njima vidi Boga koji vodi računa da zli ne vladaju večito i da potlačeni ne trpe u beskraj. On ljudsku istoriju vodi cilju koji je ljudima nejasan, a spoznaju ga samo oni koji gledaju u budućnost.

Drugo, zlo može vladati zemljom i biti veoma moćno. Budućnost imaju samo oni koji žive u veri. *"Pravednik će živeti od vere", a "onaj čija duša nije pravedna propada"*. Bio je to odgovor Habakuku koji ga je mogao zadovoljiti, a on može zadovoljiti i čoveka našega vremena. Bezboštvo, nasilje, grubost u odnosima prema drugima, uvek se vraćaju na glavu onoga koji ga čini.

Treće, kako su ljudi prebrzi u svojim sudovima i izvršenju suda, u opasnosti su da spreče Boga u njegovom delovanju. Onaj koji sve promatra sa spomenute kule ima dovoljno razloga da čeka. I naša narodna kaže da Bog nije nagao ali je dostižan. To kaže i Ps, 73. *Znači, "dobro je mimo čekati Gospodnje spasenje"*.

Četvrto, zlo može pobeđivati i njegovu sila može obećavati beskonačno trajanje. Zli ljudi mogu biti prisutni svuda, ali zlo ima svoj kraj. Svetom ipak ne vlada sila nego Bog.

Peto, izvor života je Bog. Ko se oslanja na Boga ima garanciju za dobar i dug život. Zajedništvo s Bogom je najvredniji plod vere i do njega se dolazi kroz poslušnost i štovanje živoga Boga.

Pitanja

37. Ponoviti redosled 12 malih proroka
38. Šta se iz knjige može saznati o Habakuku?
39. Smemo li pitati "Zašto Bože?"
40. Šta su straža, bedem, budnost u 2,1?
41. Habakuk u 1. poglavlju pita Boga "Zašto?" U 2. pogl. pronaći Božji odgovor
42. Vrednosti Habakukove knjige za kršćane danas?

Naučiti: Habakuk 2,4

SEFANIJA - PROROK KRALJEVSKE KRVI

Uvod

Sefanija verovatno znači "Jahve je sakrio", a sasvim je moguće da je prorok Sefanija ona osoba iz 2. Kraljevima 25, 18-21 i Jer. 52, 24-27. Verovatno je živio u Jeruzalemu jer je očito da dobro poznaje grad, a na početku knjige kaže: "Riječ Jahvina upućena Sefaniji, sinu Kušija, sina Gedalijina, sina Amaijina, sina Ezekijina, u vrijeme Jošije, sina Amonova, kralja judejskoga." Sefanija je, Ezekijin prapraunuk, dakle, prorok "kraljevske krvi".

Pozadina Sefanijine poruke

Sefanijina se služba mora posmatrati i kroz prilike u Judi i kroz pojavu Skita, značajne nove sile na Bliskom istoku. Evo malo istorije. Asirski kralj Sargon drugi osvojio je Samariju 721. godine pre Krista, a Judu pokorio u vazalski odnos. Za vreme kralja Ahaza (735-715 pre Krista), Manasije, (687-642) i Amona (642-640) u Judi se sve više okreću mnogoboštvu. Kralj Ezekija ovo malo usporava i obnavlja službu Jahvi u hramu. Iza Ezekije dolazi kralj Jozija koji sprovodi reformu, ali se upušta u bitku protiv Egipta koju Bog verovatno nije imao u planu i u njoj gine. Tako je sve stalo. U Sefanijino vreme vladalo je neko sumnjičavo raspoloženje prema Bogu. Kaže u 1,12: "U to vrijeme pretražit ću Jeruzalem sa zubljam i pohodit ću kaznom ljude koji miruju na svojoj vinskoj drozdini i u svom srcu govore: "Jahve ne može učiniti ni dobro ni zlo".

Sefanija nigde ne spominje Skite. Ne spominje ni druge narode, ali je cela knjiga napisana pod uticajem prisustva ovog naroda. Skiti su bili nomadski narod koji je došao iz Azije. Prvo su zaposeli Mezopotamiju i današnji Kavkaz. Bili su grubi, nemilosrdni i žedni krvi. Često su napadali Asiriju na severnim granicama. Kasnije su se udružili s Asirijom protiv Medijana. Kako kaže grčki istoričar Herodot, Skiti su došli sve do Sredozemnog mora i do Egipta, ali su ih potisnuli Babilonjani.

Drži se da su Skiti napali Palestinu između 630. i 625. godine, i to je vreme u kojem živi prorok Sefanija. Bilo je to vreme kralja Manasije, a za njega Sveto pismo kaže: *"Manaseu je bilo dvanaest godina kad se zakraljio. Pedeset i pet godina kraljevaio je u Jeruzalemu ... Činio je što je zlo u Jahvinim očima, povodeći se za gnusobama naroda što ih je Jahve protjerao pred Izraelovim sinovima. Obnovio je uzvišice što ih bijaše oborio otac Ezekijin, podigao je žrtvenik Balu, načinio ašere, kako bijaše učinio izraelski kralj Ahab; i stao se klanjati svoj vojsci nebeskoj i služiti joj. Podigao je žrtvenike i u Domu Jahvinu za koji bijaše rekao Jahve: "U Jeruzalemu će prebivati moje Ime zauvijek".*

Sagradio je žrtvenike svoj vojsci nebeskoj u oba predvorja Doma Jahvina. I sinove je svoje proveo kroz oganj. Vraćao je, gatao, stvorio bajače i opsjenare, učinio je premnoga zla u očima Jahve i razjarivao ga. Dao je načiniti lik Ašere i posadio ga u domu, za koji Jahve bijaše rekao Davidu i njegovu sinu Salomonu: "U ovom domu i u Jeruzalemu koji sam izabrao među svim izraelskim plemenima, postaviti ću svoje Ime zauvijek. Neću više dati da noga Izraelca uzmakne iz zemlje koju sam dao u baštinu njihovim očevima,..." (2. Kr. 21,1-8)

U knjizi se spominju neznabožački običaji u bogoslužju: "U dan žrtve Jahvine kaznit ću knezove, sinove kraljeve, i sve koji se oblače na način tuđinski. Kaznit ću u taj dan sve koji preko praga poskakuju, koji Dom Gospodara svojega pune nasiljem i prijevarom"

(1,8,9) Strana odeća je verovatno bila asirska jer su knezovi na taj način hteli prikazati svoju naklonost Asircima, a preskakanje preko praga takođe je neznabožački običaj, možda povezan s događajem iz 1. Sam. 5,5: "Ali kad su ujutro uranili, gle, Dagon opet ležao niče na zemlji

pred Kovčegom Jahvinim: glava Dagona i obje ruke njegove ležahu odsječene na pragu: na mjestu je stajao samo Dagonov trup. Zato Dagonovi svećenici i svi koji ulaze u Dagonov hram ne staju nogom na prag Dagonov..." Kako se u 2. poglavlju spominju i Filisteji, verovatno je ovo preskakivanje praga koje spominje Sefanija uticaj filistejskog mnogoboštva.

Poruka

Središnja tema Sofonijine poruke je bliski Gospodnji dan. Verovatno je Gospodnji dan u samom početku shvaćen kao sveti rat odmazde ali je on kasnije dobio sasvim drugu sadržinu. Jevreji su morali da shvate da se Gospodnji dan u prvom redu ticao njih. Kao da u tom vremenu Bog nije imao mnogo što da kaže ili traži od neznabožaca jer su Izraelci zajedno s pravima imali i odgovornosti pred Bogom.

Već je Amos naglasio da Gospodnji dan nije dan kad je svetlo nego tama, što će reći da on ne donosi oslobođenje i ostvarenje svetskih želja nego je on kazna i pozivanje na odgovornost: *"Jao vama što žudite za danom Jahvinim! Što će vam biti dan Jahvin? Tama, a ne svjetlost. Bit će vam ko onom što uteče lavljim raljama, a sretne ga medvjed; koji uđe u kuću i stavi ruku na zid, a ujede ga zmija. Neće li dan Jahvin biti tama, a ne svjetlost? Mrklina, a ne sunčan sjaj?"* (Amos 5,18-20)

Prednosti su mnogo više obaveze nego darovi. *"Među svim plemenima zemaljskim samo vas poznah, zato ću vas kazniti za sve grijehе vaše"* (Amos 3,2). Ovako pristupa ovom pitanju Sofonija i njegova poruka ima ovu sadržinu.

Sofonija u 1,9-11; 14-17 i 3,2 ima isti stav. U onaj dan - riječ je Jahvina - vapaj će se podići od Ribljih vrata, urlici iz novog dijela grada, silna lomljivina sa brežuljaka. Kukajte, stanovnici makteški, jer je satrt sav narod kanaanski, zbrisani su svi mjerači srebra." Dan gnjeva, onaj dan! Dan tjeskobe i nevolje! Dan užasa i pustošenja! Dan pomrčine i naoblake! Dan tmina i magluština! Dan trubljavine i bojne vike na gradove utvrđene i na visoka kruništa. Prepustit ću ljude nevoljama i vrludat će kao slijepci (jer su protiv Jahve sagriješili), krv će se njihova prosuti kao prašina, njihova trupla bit će bačena kao smeće." (1,14-17)

Ovaj je opis Gospodnjeg dana jedan od najsnažnijih u celoj Bibliji. "On nikada nije čuo poziva, nikada nije prihvatio pouku; Jahvi on se nikada nije povjerio; svome Bogu nije se nikada približio;" (3,2)

I prorok nastavlja: "Blizu je Jahvin dan, veliki, blizu je i žurno dolazi. Gorak je glas Jahvinog dana: tada će i junak zajaukati. Dan gnjeva, onaj dan.

Ova poruka je značajna i danas. Gospodnji dan dolazi i kako kaže apostol Petar, sud će početi od Božje kuće a ne od onih koji ne poznaju Boga. Jer veća prava nose sobom i veće odgovornosti. Sefanija je siguran da dolazi Jahvin dan i da se niko neće sakriti (stih 12). Tog dana će postati jasan smisao života, događaja, istorije, svega stvorenog.

Pitanja

43. Ponoviti redosled 12 malih proroka.

44. Opisati Gospodnji dan kako ga vidi Sefanija
45. Uporediti njegovo viđenje s Isusovim prikazom u Mateju 24
46. Zbog čega je Božji narod zaslužio takav dan?
47. Šta je taj dan doneo Božjem narodu?
48. Pronaći Sefanijine poruke koje važe i danas?

Naučiti: Sefanija 3,17

HAGAJ, PROROK DOBRE VESTI

Prilike

Malo je proroka koji su videli plodove svoga proricanja. Hagaj je jedan od retkih koji su mogli videti kako se ljudi menjaju i prihvaćaju ono što im Bog poručuje. Jeronim kaže da se Hagaj verovatno rodio u vreme kakvog velikog praznika pa mu ime kaže "Svečan", "Praznični". Možda se ovo ime odnosilo na njegovo rođenje a možda na Hagejevo poslanje. Ako se prihvati mogućnost iz 2,3 da je video Salamonov hram, on je u vreme svoga proricanja bio čovek osamdesetih godina, a kako njegove poruke odišu svežinom i živošću mora da je još uvek bio dobro držeći starac u kome je još uvek kolala mladenačka krv.

"Ima li još koga među vama koji vidje ovaj Dom u njegovoj staroj slavi? A kakva ga sada vi vidite? Prema onome, nije li to ko ništa u vašim očima?" (2,3) pita Hagaj okupljeni narod.

Ukazom persijskog kralja Kira 539. godine prije Krista oko 50.000 Jevreja se vratilo u svoj rodni kraj. Dozvoljeno im je da saizidaju Jeruzalem i hram:

"Ali prve godine perzijskoga kralja Kira, da bi se ispunila riječ Jahvina objavljena na Jeremijina usta, podiže Jahve duh perzijskoga kralja Kira, te on oglasi po svemu svojem kraljevstvu usmeno i pismeno: "Ovako veli perzijski kralj Kir: Sva zemaljska kraljevstva dade mi Jahve, Bog nebeski. On mi naloži da mu sagradim Dom u Jeruzalemu, u Judeji. Tko je god među vama od svega njegova naroda, Bog njegov bio s njim, pa neka ide onamo!" (2 Jer. 36,22,23)

Poslovi su nekako napredovali sve do 529. godine. Tada je umro Kir a na dvoru su nastale borbe oko prestola, koje su trajale sve do 520. godine. Judejci su na povratku u svoju zemlju našli "starosedeoce". Bili su to doseljenici pomešani s Izraelcima koji su ostali (II. Dn.17). Ovi su smatrali da imaju više prava i kako nije došlo do sporazuma i saradnje, usledela je prijava dvoru. Poslovi su stali i stajali punih devet godina.

U gradu je vladala oskudica u stanovima pa su se ljudi dali na zidanje kuća. Bio je prisutan još jedan momenat. Neki su se dobro snašli čim je pošlo dobro. Zbog toga su gradili kuće. ukrašavali ih i nastojali da svoj život učine što udobnijim.

Hram je ostao razoren. Bogoslužjenja nije bilo a to znači da je ropstvo još trajalo. Prvosvećenik Jozua, sin Jozedekov bio je bespomoćan jer se ljudima nije dalo da se prihvaćaju posla oko hrama. Činilo im se da je to uzaludan posao jer je zabrana izgradnje, izdata 529. godine još, uvek bila na snazi. Nije ništa mogao da uradi ni namesnik Zorobabel sin Šealtielov. Sve u svemu, prilično bezizlazno stanje.

Hagajeva služba

I onda - *"Dođe Gospodnja reč preko proroka Hagaja ..."* Da li je bio prorok i prije? Tko zna. Valda i nije jer je njegovo proricanje trajalo svega nekoliko meseci. Važno je što je došla Božja poruka i da ju je Hagaj znao preneti drugima.

"Dvadeset devetog avgusta 250. godine dođe Gospodnja reč preko proroka Hagaja" – tako bi se mogla započeti ova knjiga jer je kod Hagaja moguće tačno odrediti datum njegovih proricanja. Mora da je i ranije postojao neki poziv za izgradnju a ljudi su se izgovarali rečenicom *"Nije još vreme da gradimo Gospodnji dom"*, izgleda da su je svi prihvatili. Da, kad se nešto ne želi nađe se bilo kakav izgovor.

Prorok Hagaj zna taj izgovor, zna i nešto drugo. Zna da su se mnogi od ovih ljudi dobro snašli. Zna da su izgradili svoje kuće da ih neki još uvek izgrađuju, iako su bila teška vremena. Zato pita: *"A vama je vrijeme da stanujete u pokrivenim kućama, dok je ovaj Dom razvaljen"* (1,4) Hagaj im onda skreće pažnju na neke događaje iz bliske prošlosti, koje oni nisu mogli objasniti. Tu su nerodne godine, iako su se mnogo trudili. Tu su i ostale nedaće - verovatno oskudica u odeći, inflacija, i drugo. Tu su bila iskustva ljudi, tereti koji su ih pritiskivali i činili život i napredak nemogućim. Ko zna, možda je ona lozinka o hramu bila unekoliko vezana za te nedaće. Možda su ljudi doista čekali bolje prilike za poduhvat kao što je izgradnja hrama, a njihovo je čekanje samo otežavalo stanje stvari jer su nevolje bile posledica čekanja.

Ovaj čovek je bio veoma uporan i vatren. Neki ga nazivaju pravim evangelizatorom. Zamišljam ga kako hoda ulicama Jeruzalema i govori pojedincima, grupicama. Sad je kod prvosvećenika i ohrabruje ga i uverava ga da ima direktnu Božju poruku. Sad je kod namesnika i dokazuje kako su na persijskom dvoru nastale promene i kako odmah treba nastaviti s radom. Eno, ga na ulici, oko njega sve više ljudi a on govori. Dotiče se problema koji muče narod, objašnjava otkuda su ti problemi došli i budi u ljudima zaspalu veru u Boga.

Kao što se vatra razgori kad se razgrne pepeo s žara, tako se u dušama ovih ljudi budila svest o pripadanju Bogu. A Hagaj naglašava - *"Ovo je reč Gospoda nad vojskama: "Uskratio sam rosu, a zemlja uskratila useve, doveo sam sušu na zemlju, na gore, na žito, na vino, na ulje i na sve što rađa, na ljude i na stoku i na svaki teško stečeni plod - zato što je moj dom razoren"*.

"Nadaste se obilju, a gle, malo je; što dovezete kući, ja otpuhnem. A zašto? - riječ je Jahve nad Vojskama. Zato što je Dom moj razvaljne, dok se svaki od vas brine za dom svoj. Stog je nebo uskratilo rosu, a zemlja uskratila usjeve. Ja dozvah sušu na zemlju i gore, na žito i vino, na ulje i na sve što zemlja rađa, na ljude i stoku, i na svaki trudno stečen plod". (1,9-11)

A ljudi slušaju, razmišljaju, prenose jedan drugome ono što su čuli, iskazuju spremnost da se prihvate posla. I gle čuda, - podigoše se i namesnik i prvosvećenik, i ceo narod: *"A Zerubabel, sin Šealtielov, i Jošua, sin Josadakov, veliki svećenik, i sav ostali narod poslušашe glas Jahve, Boga svojega, i riječi proroka Hagaja, u onome radi čega ga Jahve njima posla: i narod se poboja Jahve."* (1,12) Tek sada im je sinulo, sada im je jasno da nedaće koje su ih snašle imaju dublje korene. Iza njih nije bezlična prirodna sila nego Gospod Bog. O njemu nešto znaju ali su smetnuli s uma da je on iza svih nedaća jer želi da skrene pažnju na sebe, na svoje postojanje.

Valda nikada, ni pre ni posle, stanovništvo ovoga grada nije bilo više i temeljitije pokrenuto Božjom porukom. U knjizi je naglašeno kako su se vođe i narod pobojali Boga (1, 12,b.). Doista, gde nema Božjega straha maloje garancije da će stvari poći dobrim putem, a gde ga se ljudi boje, dešavaju se velike stvari. Niko ne može ljude pokrenuti toliko jednodušno i snažno koliko ih pokreće strahopoštovanje prema Bogu.

Već je 21. septembar 520 godine prije Krista. Jedva je prošlo tri sedmice od kako je Hagaj progovorio a ceo narod se sakupio da gradi hram. "*Jahve probudi duh Zerubabelu sinu Šealtielovu, namjesniku Judejskom, i duh Jošui, sinu Josadakovu, velikom svećeniku, i duh svemu ostalom narodu, te oni dođoše i prionuše na posao u Domu Jahve nad Vojskama, Boga svojega.*" (1,14)

"Bijaše to dvadeset i četvrtoga dana šestoga mjeseca." (1,15) "Gospod je probudio duh u Zorobabelu ... i Jozui, prvosvećeniku i celom narodu".

Posao je tekao ali izgleda da su se neki počeli zamarati. Božja poruka nikada ne zahvati sve jednako. Nikada ne zainteresuje sve ljude na isti način. A Hagaj je tu. Valda i sam učestvuje u izgradnji i kao fizički radnik jer je u njemu mladenački duh. Tu je i sada kad počinje "da škripi". To je 18. oktobar iste godine. Hagaj opet ima poruku Gospoda Boga, nosi obećanja. Verovatno je neke ljude zahvatila malodušnost. Posao je velik a po svojoj prilici neki stariji su se pobunili, uhvatila ih panika jer su se dobro sećali kako je izgledao Salamonov hram. "*Zaista, mnogi svećenici, mnogi leviti, i glavari obiteljski i starješine, koji su svojim očima vidjeli temelje prijašnjega Hrama, plakahu iza glasa, a mnogi opet snažno klicahu od radosti. I tako niko nije mogao razlikovati radosno klicanje od plača u narodu; jer je narod glasno klicao, i vika se čula vrlo daleko.*" (Ezra 3,12-13) Prema njihovom ovo je bila prava rugoba kad se usporedi sa onim. "O, dobra stara vremena", "Kako je to nekada bilo sve drugačije", "Kad smo mi bili mladi, kako je sve to išlo dobro".

Da Salamonov je hram građevinsko čudo tadašnjeg sveta, ali su ta vremena prošla. Od njih se ne živi kao što se ne živi ni od stare slave i uspomena. Živi se od sadašnjosti, od onoga što se kreće. postoji, što se stvara u datom trenutku. Ovo je pogotovo tako za kršćane. Za njih postoji samo sadašnjost jer je prošlost otišla a budućnost nije došla. Tu je Agej koji ovoga puta progovara namesniku i prvosvećeniku. Progovara i ostalom narodu, jača njihove mišice, diže iz praha njihovu volju: "*Budi junak Zorobabele, budi junak, Jozua... budi junak, narode sve zemlje ... Na posao, ja sam s vama, reč je Gospoda nad vojskama". Bilo je to 18 decembra 520 god.*

Prorok Hagaj progovara još jednom. To je sada oko šest meseci kasnije:

"Dvadeset i četvrtoga dana devetoga mjeseca, druge godine kralja Darija, dođe riječ Jahvina preko proroka Hagaja: Ovako govori Jahve nad Vojskama. Pitaj svećenike što kaže Zakon i reci: "Kad bi tko u skutu svoje haljine nosio posvećeno meso, ili bi se skutom dotakao kruha, jela, vina, ulja ili kakve god hrane, bi li to postalo sveto?" Svećenici odgovoriše: "Ne!" Hagaj dalje upita: "Kad bi netko koji se onečistio dodirnuvši mrtvacu dotakao nešto od onoga, bi li to postalo nečisto? Svećenici odgovoriše: "Bilo bi nečisto". Onda Hagaj ovako reče: "Takav je i ovaj puk, kakav je ovaj narod preda mnom - riječ je Jahvina - takvo je svako djelo ruku njihovih, i sve što ovdje prinose: sve je nečisto!"

A sada, promislite u srcu, od današnjega dana unapredak: Prije negoli se počne stavljati kamen na kamen u Jahvinu Svetišću, kakvi ono bijaste? Dolažaste hrpi od dvadeset mjerica, a biješe ih samo deset! Dolažaste kaci da zahvatite pedeset mjerica, a bješe ih samo dvadeset! Udario sam snijeću, medljikom i gradom svako djelo vaših ruku, ali nikoga nema k meni - riječ je Jahvina. Stoga dobro pripazite od današnjeg dana

unapredak - od dvadeset i četvrtoga dana devetoga mjeseca, kad se stao graditi Hram Jahvin, pripazite dobro, ima li još žita u žitnici? Ni vinova loza ni smokva, ni mogranj ni maslina nisu rađali! Al' od ovog dana ja ću blagosloviti.

Očito još uvek je bilo problema o prinosima Bogu, a Bog ovde nudi saradnju: Ako narod učini svoje i Bog će učiniti svoje.

Hagaj progovara još jednom. Loše za neprijatelje, a dobro za svoj narod:

"Dvadeset i četvrtoga dana istoga mjeseca dođe riječ Jahvina Hagaju drugi put: Reci ovako Zerubabelu, namjesniku judejskom: Ja ću potresti nebesa i zemlju! Oborit ću prijestolja kraljevstvima, i uništiti ću moć kraljevima naroda. Prevrnut ću bojna kola i one na njima, konji i konjanici njihovi bit će oboreni, past će od mača brata svojega. Toga dana - riječ je Jahve nad Vojskama - uzet ću te, Zerubabele, sine Šealtielov, slugo moja - riječ je Jahvina i staviti ću te kao pečatnjak, jer tebe izabrah - riječ je Jahve nad Vojskama." (2,10-23)

Radi se o ispravljanju stava prema Bogu. Samo ispravan stav može pomoći da se hram dovrši, a tu je i rešenje za ceo život. Bog želi da ljudi sami zaključe koliko su odgovorni za postojeće stanje. Zanimljivo je da im se on ne nameće. Naprotiv, želi da oni sami zaključe, da sve to bude jedan odgovor. Ljudi su znali da ih prate nedaće ali nisu znali zbog čega. Bog pokazuje još jednom da su posredi njihovi gresi. Oni su krivi jer su nečisti pred Bogom (2,16-17).

Dobra dela ne mogu otkloniti prokletstvo koje dolazi zbog ranije učinjenih zala, a Bog ipak oprašta jer je milostiv. Ovi ljudi će doživeti blagoslovene godine jer će Bog otkloniti prokletstvo koje je trebalo da dođe kao posledica ravnodušnosti prema Božjem domu.

Poslušnost, koja se pokazala u prihvatanju posla oko hrama, biće blagoslovena. Ljudi treba da se sete da ih je prije početka izgradnje pritiskivala teskoba zbog oskudice u svemu, a od kada su počeli graditi, stvari su pošle drugačije. Bog se pobrinuo za dobra, za plodove, za mir i za sve ostalo.

Poruka

1. Bolest, nevolja, nesreća se ne smiju u svakom slučaju tumačiti kao Božja kazna, ali kad stvari pođu nizbrdo, nužno je ispitati odnos prema Bogu. Bog može uskratiti duhovna i materijalna dobra da nas upozori da poslovi ne idu dobro i da između nas i njega postoji nešto što nas razdvaja. Nezgode bilo kakve vrste treba da skrenu našu pažnju na Boga.

2. Novi hram je bio jedna slika Salamonovog hrama i zbog toga su neki bili duboko ožalošćeni. Valda su čak smatrali da sve to nema smisla. "Dobra stara vremena" su česta tema mnogih ljudi i razmišljanje o njima može da hrani osećanja ali stvarne vrednosti nema nikada. Što je nekada bilo lepo i dobro primilo je svoju platu, priznato je, obavilo je svoju dužnost a svaki novi momenat zahteva novi napor, novi poduhvat, novo ulaganje. Razmišljanje o lepoj prošlosti može da natera suze na oči ali ono skoro uvek oduzima snagu i volju za rad. Zbog toga, ono kako je nekada bilo treba prepustiti prošlosti. Prava je tragedija što mnogi kršćani žive u prošlosti, umesto da se osveste i prihvate posla u vremenu u kojem žive.

Pitanja

49. Ponoviti redosled 12 malih proroka

50. Šta se sve može reći o Hagaju na temelju njegove knjige?

51. Opisati prilike u kojima je živio
 52. Ima li veze između nedaća i života Božjeg naroda:
 53. U čemu je bio Hagajev zadatak?
 54. Koliko je uspio u svom zadatku?
- Naučiti: Hagaj 1,8,9.

ZAHARIJA, VESNIK NOVOGA DOBA

Uvod

Zaharija je bio unuk čoveka Ida koji se spominje u Neh. 12,4,16. *"Ido, Gineton, Abija, Mijamin, Maadja, Bilga,"* (12,4)

To je bila svećenička porodica koja se među ostalim malobrojnim povratnicima vratila iz Babilona u Judeju. Judejci su zapravo tri puta odvođeni ropstvo: 598. 587. 570 godine. Persijski kralj Kir se pokazao dobrodušan prema mnoštvu porobljenih naroda pa je 538. god. dao proglas kojim se svima koji to žele dozvoljava povratak u domovinu. prema Judejcima je bio naklonjen više nego prema ostalima i dozvolio je da se u Jeruzalem vrati sve zaplenjeno blago iz gospodnjeg doma (Jer. 52). Nije moguće tačno utvrditi koliko se Judejaca vratilo. Prema postojećim proračunima bilo ih je oko 42000 i oko 7000 sluga, sluškinja i robova. Bio je to mali broj u odnosu na ono koliko ih je otišlo. Mnogi stariji su pomrli a mladi su se navikli na zemlju u kojoj su odrasli ili se čak i rodili. Vratili su se samo oni u kojima je još uvijek gorila želja za rodnom grudom i za hramom u Jeruzalemu. Među povratnicima je bilo i onih koji su se rodili u tuđini ali su zahvaljujući odgoju u duhu jevrejstva gajili želju za povratkom.

Povratak je organizovao izvesni Šazabazar. Verovatno je bio od kraljevske loze (Ezdra 1,1-11; II. Dn.36,22-23; Is.44,28:45,13).

Biblijski izveštaj o Kirovom proglasu kaže: *"Ali prve godine perzijskoga kralja Kira, da bi se ispunila riječ Jahvina objavljena na Jeremijina usta, podiže Jahve duh perzijskog kralja Kira, te on oglasi po svemu svojem kraljevstvu usmeno i pismeno: "Ovako veli perzijski kralj Kir: Sva zemaljska kraljevstva dade mi Jahve, Bog nebeski. On mi naloži da mu sagradim Dom u Jeruzalemu, u Judeji. Tko je god među vama od svega njegova naroda, Bog njegov bio s njim, pa neka ide onamo!"* (II. Dn.36,22-23)

Bog preko proroka Izaije o Kiru govori kao o svom sluzi: *"Ja govorim Kiru: "Pastiru moj!" I on će sve želje moje ispuniti govoreći Jeruzalemu: "Sagradi se!" i Hramu: "Utemelji se!"* (Iz.44,28) Zatim, *"Ja sam ga podigao da pobijedi i poravnao sam mu sve putove. On će obnoviti moj Grad i sužnje moje vratiti bez otkupnine i naknade." Tako kaže Jahve nad Vojskama.*"(Iz.45,13)

Među povratnicima bilo je i uglednih porodica . Jednoj od njih je pripadao i Zaharija. U vreme povratka verovatno je bio dečak a za Jeruzalem, hram i Jahvu je znao od svojih roditelja i dede. Porodica mu je bila od svećeničkoga reda i to je bar unekoliko doprinelo da se u Zahariji stvori želja za povratak. Prorok Ezekijel je bio prorok u izgnanstvu i svojim govorima je doprineo da se posle dozvole za povratak bar izvestan broj ljudi oduševi ovom idejom o povratku.

Poznati su Ezekijelovi govori o povratku. Evo nekoliko od njih:

"Stoga im reci: Ovako govori Jahve Gospod: Sabrat ću vas iz naroda, vratit ću vas iz zemalja u kojima ste bili raspršeni, i dat ću vam opet zemlju Izraelovu! I kad se u nju vratite, istrijebit će iz nje sve grozote i gadosti. I ja ću im dati novo srce i nov ću duh udahnuti u njih: iščupat ću iz njih njihovo kameno srce i stavit ću u njih srce od mesa, da hode po mojim naredbama i da čuvaju i vrše sve moje zakone. I bit će oni moj narod, a ja Bog njihov" (Ezechijel 11,17-20)

"Ali ću se ja ipak spomenuti svojega Saveza s tobom što ga sklopih u dane mladosti tvoje, i uspostaviti ću s tobom Savez vječan. I ti ćeš se opomenuti svojih putova i postidjet ćeš se kad primiš svoje sestre, stariju i mlađu, koje ću ti dati za kćeri, ali ne snagom tvog Saveza. Sklopiti ću s tobom Savez svoj, i znat ćeš da sam ja Jahve, da se opomeneš i da se postidiš i da od sramote više ne otvoriš usta kad ti oprostim sve što učini! To je riječ Jahve Gospoda." (16,60-63 i u34,11-31).

Povratnici su se vratili ali prilike nisu bile kakve su očekivali. Desetine godina je njihov omiljeni grad bio u ruševinama. Što nisu Babilonjani uspjeli da spale i razore 587. g. nastavilo je da razara vreme, kiša, vetar, sunce. Ezra u 4,5-6 prikazuje kako je oduševljenje nestajalo a umesto njega se pojavljivala žalost zbog povratka.

Da stvari budu još teže, tu su i starosedeooci. Oni to nisu bili u punom smislu, ali, prema II. Kr. 17. pustu Judeju i Samariju su naselili repatrirani narodi. Kroz desetine godina oni su se udomaćili i kad su se Judejci vratili, ovi doseljenici su se smatrali kao starosedeooci. Kako su odbili bilo kakvu saradnju, Samarjani su se pretvorili u žestoke neprijatelje. Potražili su razloge za optužbu i poslali je u Persiju. U njoj je stajalo da Judejci nameravaju da se otepe. Na nesreću Judejaca, došlo je do promene na persijskom prestolu. Kir koji je bio posebno naklonjen Judejcima je umro 529. god. a njega je nasledio njegov sin Kambises koji se malo zanimao za Judejce. Poslušao je Samarjane, uvažio njihovu optužbu protiv Judejaca i zabranio svaku dalju izgradnju. Ovaj je prekid trajao sve do 521. god do dolaska Darija.

Verovatno su to bile teške godine. Ljudi su došli iz daleke zemlje da jednom budu kod kuće i da slobodno prinose žrtve u hramu a sada već skoro deset godina taj hram stoji netaknut. Crne zidine hrama sablazno su stajale na brdu Moriji baš onako kakve ih je prije skoro 70 godina ostavio babilonski general Nabuzardan. I najtvrdje srce jednog pobožnog Judejca bi ovde zaplakalo i najveći polet bi kroz ove godine splasnio.

U ovom kritičnom vremenu Bog šalje poruku. Nju donose Hagaj i Zaharija. Ova dva proroka su savremenici i njihova proroštva dolaze skoro istovremeno. Bog je verovatno ovo ovako uredio zato što je želio da poruka bude što jasnija i da volja ljudi za rad bude što snažnija. Ezdra u 5,1; i 6,14; ih spominje zajedno:

"Tada su proroci Hagaj i Zaharija, sin Adonov, počeli prorokovati Judejcima u Judeji i Jeruzalemu, u ime Boga Izraelova, koji je bio nad njima."

"A židovske su starješine nastavile uspješno graditi po nadahnuću proroka Hagaja i Zaharije, sina Adonova. Dovođili su gradnju po naredbi Boga Izraelova i po naredbi Kira i Darija i Artakserksa, kralja perzijskoga."

Prvo je došao Hagaj, u avgustu 520. god. i kada su se pokazali prvi rezultati, već posle mesec dana, dolazi i prorok Zaharija:

"Osmoga mjeseca druge godine Darijeve dođe riječ Jahvina proroku Zahariji, sinu Berekjinu, sinu Idonovu." Jahve se teško razgnjevio na oce vaše! Zatim im reci: Ovako govori Jahve nad Vojskama: Vratite se meni, i ja ću se vratiti vama - riječ je Jahve nad Vojskama. Ne budite poput svojih otaca koje su pozivali negdašnji proroci. Ovako govori

Jahve nad Vojskama: Vratite se sa zlih putova svojih i od zlih djela. Ali oni nisu slušali ni pazili na mene - govori Jahve. Gdje su sad oci vaši? Zar će dovijeka živjeti proroci? Ali moje riječi i odredbe, koje sam naložio slugama svojim prorocima, nisu li stigle vaše oće? Oni se obratiše i priznaše: Jahve nad Vojskama učinio je s nama kako bijaše namislio učiniti prema našim putovima i našim djelima." (Zah. 1,1-6)

Hagaj je dovršio svoje proricanje negde krajem 520. god. ali je Zaharija nastavio govoriti. U 1,7 i 6,8. Zaharija daje niz viđenja. Dve godine kasnije daje još jedan niz:

"Dvadeset i četvrtog dana, jedanaestoga mjeseca, a to je mjesec Šebat, druge godine Darijeve, dođe riječ Jahvina proroku Zahariji, sinu Berekjinu, sinu Idonovu. Imao sam noću viđenje. Gle, na ridanu čovjek jaše među mirtama koje imaju duboko korijenje, a iza njega konji ridi, smeđi i bijeli." (7-8)

Hagaj je bio "laik". Njegovo zanimanje nije bilo proricanje niti je bio u svećeničkoj službi. Amos takođe nije bio prorok ali je dobio zadatak da proriče i taj zadatak je obavio veoma dobro. Zaharija je bio od svećeničke porodice. Služi se metodom koja baš i nije naročito jednostavna. Zaharijina proroštva su iskazana simbolima ali on donosi uglavnom nauku koju su prije njega doneli Amos i Miheja. Zahteva od svojih savremenika da se pokaju jer će ih inače stići Božja kazna. Njegova proroštva su nama teško shvatljiva ali su za sinove Istoka po svom obliku bila veoma privlačna.

Poruka

Zaharijina proroštva su uglavnom bila vezana za verski život u Jeruzalemu. Dobar deo je izgovoren na praznik sjenica. Zaharijina knjiga, posebno prvi deo, 1-8, je bila dobro poznata piscima Novozavetnih knjiga. Zaharijine ideje su dobar materijal za apokaliptičke događaje i nauku o hiljadugodišnjem kraljevstvu. Drugi deo knjige 9-14 je blizak idejama u Evandelju. U njima se mnogo govori o Božjem sluzi, o Mesiji (slično je u Is. 49-55).

Tema Zaharijine knjige je Božje kraljevstvo i ono se prikazuje na različite načine. Božja namera je da opet bude među ljudima. Ljudi Zaharijinog vremena su u ponovnoj izgradnji jeruzalemskog hrama videli ostvarenje Zaharijinog proročanstva. Hram je mesto gde Bog prebiva i odakle vlada svetom. Ipak, Zaharija prikazuje stvari drugačije. Bog jeste odabrao jeruzalemski hram da tamo stanuje ali su Izraelski vladari bili lažni pastiri i mislili mnogo više na sebe nego na dužnosti. Zbog toga će biti kažnjeni. Bog odbacuje posrednike ovakve vrste i vlada sam. On odlučuje da li će njive, voće vinogradi biti plodni ili neće. To je njegovo delo i njegova slobodna volja.

"nego ću posijati mir: loza će roditi groždem, zemlja će davati usjeve, a nebo će davati rosu svoju. Sve ću to dati Ostatku ovoga naroda." (8,12)

Bog je i gospodar nad atmosferskim pojavama. Kiša dolazi na njegovu zapovest i na njegovu zapovest ona izostaje. (10,1; 14,17).

"U dan onaj neće više biti ni studeni ni leda." (14,6)

"Tražite od Jahve dažda u vrijeme proljetno! Jahve stvara munje i daje kisuu; čovjeku kruh daje, a stoci travu." (10,1)

Ovako prikazan Bog je više materijaliziran nego u Novom zavetu ali se Zaharija služio pojmovima svojih savremenika kod kojih je materijalno blagostanje najvažniji dokaz Božje brige za narod.

Zaharija nije prorok samo svom vremenu. Njegove poruke važe za svako doba i svaku sredinu. Kako on vidi stvari, pravi put pojedinaca i cele nacije je pokajanje. Za njega je početak mudrosti Gospodnji strah. Gde toga nema otvaraju se vrata za svaku vrstu zla.

Blagostanje bez očišćenoga srca malo vredi. Takođe, vanjski izrazi bogoštovlja bez Duha ne vrede ništa. Poslušnost vredi mnogo više nego prineta žrtva.

Pitanja

55. Ponoviti redosled 12 malih proroka
56. Povezati Zaharijino vreme s vremenom Ezre i Nehemije
57. Zaharijin zadatak, upoređen s Hagajevim?
58. Pronaći poruku u Zaharijinim vizijama
59. Pronaći Zaharijine slike o Božjem kraljevstvu
60. Kako se to Kraljevstvo ostvarilo?

Naučiti: Zaharija 8,21

MALAHIJA, ZADNJI MEĐU PROROCIMA

Uvod

"Proroštvo. Riječ Gospodnja Izraelu po Malahiji" - To je uvod u zadnju knjigu Staroga zaveta, i to je sve šta znamo o proroku Malahiji. Nema ni imena roditelja, ni mesta odakle je, a izostale su i sve ostale pojedinosti koje bi nam dale bar malu informaciju o ovom čoveku. Čak nismo sigurni ni da je Malahija lično ime. Ono znači "Moj glasnik" ili "Moj anđeo". Da li je to ime ili poslanje. Samo ime Malahija se više nigde ne susreće u Bibliji. Ako je ipak ime čoveka (a ne služba), trebalo bi da znači: "Jahvin poslanik"

Vreme

Malo je podataka na osnovu kojih bi se dalo zaključiti kad je Malahija živio. Najverovatnije je to bio četvrti vek pre Krista na osnovu čega se zaključuje da je on zadnji među prorocima.

U 1,8 spominje se namesnik. Namesnici su upravljali zemljom posle ropstva, a na početku knjiga govori o uništenju Edomaca, što se takođe desilo u četvrtom veku pre Krista: *"Ne bijaše li Ezav brat Jakovljevi? - riječ je Jahvina - ali Jakova sam zavolio a Ezav mi omrznu: gradove mu u pustoš pretvorih, a baštinu njegovu dadoh pustinjским šakalima."* (1,2) Opšte je prihvaćeno mišljenje da je Malahija došao posle Hagaja i Zaharije, jer, hram je ponovo izgrađen i žrtve se redovito prinose što za vreme Hagaja nije bilo. *"A kada za žrtvu slijepu stoku prinosite zar to nije zlo? I kad prinosite hromo i bolesno, zar to nije zlo?"* (1,8)

Izgleda da je prošlo dosta vremena od Zaharije i Hagaja jer je nestalo oduševljenja i predane službe Bogu. Odnosi prema žrtvi i hramu su iskvareni, a verske su prilike sasvim različite od prilika za vreme dva prethodna proroka.

Zanimljiv je 11. stih za razumevanje vremena u kojem je živio Malahija: *"Jer od Istoka do Zapada veliko je ime moje među narodima, i na svakom mjestu prinosi se kad i žrtva čista Imenu mojemu, jer je veliko Ime moje među narodima"*. Jevreji su pod tuđinskom vlašću ali se gospodari s poštovanjem odnose prema Izraelskom Bogu. Verovatno je ovo stvaralo zavist kod ostalih Izraelaca jer su smatrali da samo oni imaju pravo na Boga i da

neznabošce treba kažnjavati i pokoravati. Zbog toga su prigovarali Bogu. Evo takvih prigovora: *"Dosađujete Jahvi svojim riječima, a pitate: "U čemu ti dosađujemo?" Time što govorite: "Svi koji zlo čine dobro su viđeni u očima Jahvinim i takvi su mu mili!" ili: "Gdje je Bog pravde" (2,17) Slično je i u 3,13,15: "Teške su besjede vaše protiv mene govori Jahve. Vi ipak pitate: "Što smo između sebe govorili protiv tebe?" Govorili ste: "Zaludu je Bogu služiti i kakva je korist što njegove čuvamo propise i žalosni hodimo preda Jahvom nad vojskama. Odsad ćemo sretnim zvati oholice: napreduju oni koji zlo čine, i koji Boga iskušavaju, iskupe se."*

Zanimljivo je što Malahija ne spominje ni jednoga čoveka, niti neki događaj za koji se pouzdano zna kad se desio. Tako, pitanje vremena kad je Malahija živio i proricao ostaje otvoreno, iako se mnogi teolozi opredeljuju za vreme između 458. i 430 godine, prije Krista.

Spominju se neke nedaće koje su zadesile narod: *"Udareni ste prokletstvom, jer me prikraćujete, vi, sav narod! ... neću li zbog vas zaprijetiti skakavcu da vam više ne kvari usjeva i da vam ne bude nerodna loza u polju - govori Jahve nad vojskama..." (3,9,11)*

Povratnici iz Babilona su s oduševljenjem gradili zidove grada i kasnije hram, ali u vreme Malahije Jeruzalem je sasvim beznačajan grad. Izraelci nisu učestvovali u stvaranju istorije jer se sve dešavalo u drugim krajevima sveta, a jevreji naviknuti da uvek budu u središtu događaja nisu tim zadovoljni. Stvaraoci istorije su Persijanci i Grci. Grčka se kultura sve više pronosi svetom.

Narod je zbog toga utučen i duhovna ravnodušnost vlada u svemu. Već je ranije spomenuto u 3,14, a to je i protest Jevreja i izraz njihove ravnodušnosti. Nestalo je ozbiljnosti u odnosu prema hramu i žrtvi, i Bog zbog toga poručuje preko proroka Malahija. *"Proklet bio varalica koji u stadu ima ovna što mi ga je zavjetovao, a žrtvuje mi ovcu jalovicu. Jer ja sam veliki kralj - govori Jahve nad vojskama - i strašno je ime moje među narodima."*

Izostalo je i redovito donošenje desetka: *"Smije li čovjek prikraćivati Boga? A vi mene prikraćujete. I pitate: "U čemu te prikratismo?" U desetini i prinosu." (3,8)*

I svećenici i ljudi u vlasti takođe su zahvaćeni ravnodušnošću i podrugljivošću prema Bogu i hramu, i više su vodili računa da odobrovolje persijske namesnike nego Boga. Ponovo 1,8: *"A kada za žrtvu slijepu stoku prinosite, zar to nije zlo? I kad prinosite hromo i bolesno, zar to nije zlo? Donesi takvo što svome namjesniku, hoće li biti zadovoljan i dobro te primiti, govori Jahve nad vojskama." Prinosili su žrtve, obavljali svoje dužnosti; a sve je bilo samo reda radi: "... ali vi ga skvrnite kada govorite: "Stol je Gospodnji okaljan i hrana na njemu ni za što nije!" Kažete još: "Gle, šteta truda!" i prezirete ga govori Jahve na vojskama." (1,12,13)*

Neozbiljan odnos prema hramu i žrtvi uticao je i na opadanje morala. Ljudi su se sve slobodnije ponašali i sve manje obazirali na uhodane oblike ponašanja: *"Nemamo li svi jednog Oca? Nije li nas sve jedan Bog stvorio? Zašto smo onda jedan drugom nevjerni te skvrnimo Savez svojih otaca? Iznevjerio se Juda: učinili su sramotu u Izraelu i Jeruzalemu, jer je Juda oskvrnio Svetinju, Jahvi dragu, i ženi se kćerju tuđega božanstva." (2,10,11)*

Nije izostalo ni nepravedno suđenje. Ljudi u vlasti štitili su bogate, a zlostavljali siromašne: *"Doći ću k vama na sud bit ću spreman svjedok protiv vračeva i preljubnika, protiv onih koji se lažno kunu protiv onih koji zakidaju plaću radniku, udovici, sirotu*

protiv onih koji gaze pravo stranaca a mene se ne boje - govori Jahve nad vojskama."
(3,5)

U ovakvim prilikama bezvlašća nije bilo lako govoriti jer su moćnici izgubili svaku meru. Malahija je odvažno, otvoreno i bez ustezanja prenosio Božju poruku.

Poruka

Vid poruke je jedinstven u celom Starom zavetu. Malahija pita. Tu je sličan Sokratu koji je takođe mnogo pitao i tražio da ljudi sami pokušaju odgovoriti. Uvek su ljudi bili malo odbojni prema nametnutom, a kad su kroz pitanja sami došli do odgovora, bili su otvoreniji za poruku. Zbog ovih pitanja neki kažu da je Malahija "Jevrejski Sokrat". Verovatno je Malahija o svemu raspravljao sa svojim savremenikima, i posle svakog razgovora kaže "... govori Jahve nad Vojskama": Dakle, nije merodavan ni njegov stav, ni mišljenje sagovornika, nego volja Gospoda nad Vojskama.

Kod svih se proroka susreću pesnički elementi. Kod nekih je pesništvo čak veoma zastupljeno. Kod Malahije pesama nema. Reklo bi se da nije pesnički raspoložen. On se koristi drugom književnom vrstom. Malahija je jasno vidio opasnost u koju je zapala jevrejska verska zajednica. Narod je zastranio i mora se vratiti natrag. Oni treba da znaju da je Bog prisutan i kad se razgovaraju i da sluša sve diskusije i razgovore, a ne samo u hramu.

Malahija naglašava osnovne vrednosti koje je Bog pokazivao u odnosu prema svom narodu. To su Božja večna ljubav, njegovo očinstvo i svetost. Tu su i uzori za svećenike i za narod. Narod je odbacio Božju ljubav, prezreo njegovu svetost, udaljio se od uzora, i zbog toga je pokajanje jedini put. Naizgled, Malahija nema ništa novo jer su proroci prije njega naglašavali isto. Malahija se ipak ne ponavlja nego mu je poruka izvorna i nova jer su prilike sasvim drugačije. Malahijina izvornost i svežina nije u onom šta kaže nego u jasnom viđenju stvarnosti. Kod njega se uočava otvorenost bogoštovlja i za neznabošce. Bog više nije strogo rezervisan za Jevreje nego i za ostale narode. Neznabošci ne poznaju Boga, ali mnogi od njih traže istinu i u bogoštovlju nastoje biti iskreni i ozbiljni.

Ova ideja je malo neobična jer su Jevreji još uvek smatrali da jedini oni imaju pravo na Boga. Ovde se sada tvrdi da je moguće štovati Boga i izvan jeruzalemskog hrama. Toje ona misao koju Isus iskazuje u razgovoru sa Samarjankom.

"Veruj mi, ženo - reče joj Isus - dolazi čas kad se nećete klanjati Ocu ni na ovoj gori ni u Jeruzalemu. Vi ne znate čemu se klanjate; mi znamo čemu se klanjamo, jer spasenje dolazi od Židova. Ali dolazi čas - i veće tu - kad će se pravi klanjaoci klanjati Ocu u duhu i istini, jer Otac takve klanjaoce želi. Bog je Duh, i koji mu se klanjaju, moraju mu se klanjati u duhu i istini". (Iv. 4,21-24). To je religija koja se izdiže iznad rase i jezika i postaje univerzalna, ona to može da postane jer forma nije onoliko značajna koliko je značajna sadržina. Ova poruka koju Malahija donosi je skoro sasvim nova, iako se blede pokazuje i kod Zaharije i Isaije.

"Tko preživi od svih naroda koji dođu na Jeruzalem, uzlazit će godimice da se poklone pred Kraljem, Jahvom nad Vojskama, i da slave Blagdan sjenica." (Zah. 14,16).

"Dogodit će se na kraju dana: Gora Doma Jahvina bit će postavljena vrh svih gora, uzvišena iznad svih bregova. K njoj će se stjecati svi narodi."

Na kraju knjiga govori o problemu generacija, što je takođe savremena tema, ili bolje rečeno večna tema. Veze između starije i mlađe generacije su često veoma tanke i pucaju. Na izvestan način to mora biti tako. Ali raskid među generacijama nije konačan. On samo

prethodi dubljem, zrelijem razumevanju. Ma kako bili teški raskidi među generacijama, treba uvek držati na umu da valja čekati dan kada će se *"obratiti srce otaca k sinovima, a srce sinova k ocima."*

Tu je tajna i stalne prisutnosti vere u ljudima. Pobožnost ostaje, iako može poprimiti neke druge izraze u istoriji.

Glavni Malahijin zadatak je bio da objasni svojim savremenincima poreklo zla u kojem su se našli, da pokaže na vrednost prave vere u Boga, da ljude vrati na put pravoga štovanja Boga. Bog je pravedni i svaku pravdu nagrađuje a svako zlo kažnjava bez milosti. Možda Malahija nije jedan od najvećih proroka ali je njegova poruka jasna, bistra i savremena i danas. Ima smisla služiti Bogu. Blagoslovi će već doći jer iznad svega stoji Bog kao suvereni i svemogućí gospodar.

Pitanja

61. Utvrditi redosled 12 malih proroka
62. Kada je živio prorok Malahija?
63. Kakav je bio odnos naroda prema hramu i žrtvi?
64. Šta Bog kaže na to?
65. Pažljivo proučiti 3,1-5
66. Primjeniti poruku u 3,1-5 na naše vreme

Naučiti: Malahija 3,16